

DRIEMASTER

WINTERCONGRES — 27 en 28 februari a.s.
 te houden in:
 "Centrum Contact der Continenten"
 te Soesterberg.
 DEELNEMERSKOSTEN f 26.50 p.p.

Een echt min of meer betrouwbaar cijfer is echter niet voorhanden, lang niet alle resultaten stemmen met elkaar overeen. Er zou dus een zeer nuttige extra vraag voor de komende bevolkingstelling te formuleren zijn, een vraag rechtstreeks in het belang van het volkswelzijn.

Intussen is het onwaarschijnlijk dat met alleen een verruimde abortuswetgeving de bevolkingsgroei voldoende zou worden afgeremd. Er is nl. een discrepantie tussen het **gewenste** aantal kinderen per gezin en het aantal dat voor een bijna stationaire bevolking nodig zou zijn. Het gewenste aantal varieert, afhankelijk van de sociale laag, van 2,70 tot 2,95 per gezin. Voor een stationaire bevolking mag het aantal kinderen **per vrouw** slechts 2,1 bedragen. Aangezien 90-95% van alle vrouwen „tijdig” huwt is dit laatste aantal, omgerekend per gezin slechts fraktioneel hoger en dus nog beduidend lager dan het gewenste aantal kinderen per gezin.

Kortom, zelfs wanneer de vrouw, met of zonder inspraak van de man, baas in eigen buik is, zal een bevolkingspolitiek nodig zijn.

Voorlichting

Uit het voorgaande is op te maken dat een effectieve voorlichting tenminste 20.000-60.000 abortussen overbodig zal maken, 20.000 gedwongen huwelijken en 5000 onwettige geboorten. De voorlichting dient echter niet alleen van technische aard te zijn, omdat zoals gezegd het gewenste kinderaantal nog te hoog is. Zij zal ook een mentaliteitswijziging tot stand moeten brengen. Zo zou onder andere een motievenonderzoek voor het willen krijgen van kinderen moeten plaatsvinden, op grond waarvan de voorlichting, lees beïnvloeding, met bepaalde immoreel of irrelevant te achten motieven zou kunnen afrekenen. Het wensen van kinderen om bijvoorbeeld op latere leeftijd niet te hoeven vereenzamen zou tot zekere hoogte als zo'n immoreel motief kunnen worden gebrandmerkt. Meer in het algemeen zou moeten worden benadrukt dat kinderen krijgen helemaal niet zo vanzelfsprekend is als altijd aangenomen. We hoeven daarbij alleen maar te denken aan de steeds meer beduchte en verwachte ecologische crisis, die de wereld onleefbaar zal maken. In dit verband kan bv. worden verwezen naar de sombere toekomstvisie die uit het bekende Ehrlich-rapport spreekt. Elders in deze Driemaster wordt gewezen op de gevaren van de wapeningspiraal.

Niettemin is al te veel optimisme over het effect van psychologische voorlichting niet gerechtvaardigd. Een duidelijke

De contouren van de bevolkingspolitiek

Een populaire anekdote verhaalt over de bevolkingspolitiek in communistisch China: Bij het eerste kind stuurt de partij haar gelukwensen, bij het tweede bewaart ze een stilzwijgen en na het derde geeft de partij een berisping. Wordt deze laatste niet ter harte genomen dan volgt verbanning. (Waarschijnlijk naar de grensgebieden met Rusland).

Voor verbanning is in Nederland echter al geen plaats meer, zodat men bij ons naar andere en ook meer humane middelen zal moeten zoeken.

In een vorig artikel is reeds ingegaan op de noodzaak van een bevolkingspolitiek. Ieder jaar moeten we in ons land bij wijze van spreken plaats maken voor bijna een stad als Groningen. Het gaat hier om de middelen waarmee het doel, een bijna stationaire bevolking, kan worden gerealiseerd.

Als zodanig zijn te noemen wetgeving op het gebied van voorlichting (1) en abortus, alsmede tal van sociaal-economische en fiscale maatregelen. Deze zullen stuk voor stuk worden belicht, dat wil zeggen de belangrijkste.

Abortuswetgeving

Nog steeds is dit een heet hangijzer, waaraan met name door de meeste confessionelen zwaar getild wordt. Het gaat hierbij om legalisering van gronden voor abortus zoals b.v. een te enge behuizing, het vestigen van

abortusklinieken, opname van kosten van een (wettige) abortus of tenminste van een groot deel daarvan in het ziekenfondspakket en enkele andere zaken. (Zie ook de Driemaster van december '70). In deze kwestie zal het wel in sterke mate van de kracht van de niet-confessionelen in het komende kabinet afhangen wat er aan wetgeving op dit gebied de komende vier jaar zal afkomen.

De laatste tijd vinden er naar schatting tussen de 20.000 en 60.000 abortussen per jaar plaats, op een totaal aantal levend geboren (in 1968) van ca. 237.000. De onontkoombare conclusie hieruit is dus dat minimaal 10% van alle zwangerschappen in Nederland ongewenst is. Daarbij mag dan nog een flink deel van de 25.000 „ongelukjes” worden gerekend waarvan ongeveer 20.000 op een gedwongen huwelijk uitloppen. De overige 5000 zwangerschappen resulteren in onwettige geboorten.

Aangezien abortus nog niet gelegaliseerd is levert de som van bovenstaande getallen nog steeds een minimum op omdat nu eenmaal lang niet iedere vrouw zich illegaal durft of wil laten aborteren. Het behoeft dan ook nauwelijks te verwonderen dat de VPRO het afgelopen najaar uit een omvangrijke enquête de conclusie meende te kunnen trekken dat in totaal 42% van alle zwangerschappen ongewenst is!

DRIEMASTER

23e jaargang, no. 1, januari 1971.

Maandblad van de onafhankelijke Liberale Jongeren-Organisatie Vrijheid en Democratie (JOVD).

HOOFDREDACTEUR: Drs. J. H. Lambers, Helperzoom 349, Groningen, telefoon (050) 57540. LEDEN VAN DE REDACTIE: Mej. A. Gijsberts, C. v. Doorn, D. N. M. v. Wees. MEDEWERKERS: E. Hidding en J. M. Pot. REDACTIE- en ADMINISTRATIEADRES: Van Nijenrodestraat 105, Den Haag, telefoon (070) 244787. KOPIJ JOVD-JOURNAAL: Heulstraat 5, Den Haag.

ABONNEMENTSPRIJS: Minimaal f 7.50 per jaar; voor leden gratis. ADVERTENTIE-TARIEVEN worden gaarne verstrekt door de administrateur. BETALINGEN van advertentie- en abonnementsgelden uitsluitend op giro-rekening 277760 t.n.v. Stichting „De Driemaster” te Den Haag.

ALGEMEEN SECRETARIAAT van de JOVD: De Genestetlaan 2A, Zeist, tel. 03404-10165. ALGEMEEN PENNINGMEESTER van de JOVD: Girorekening 953500. Steendijk 147, Assen.

lijke, indicatie hiervoor vormt nl. de vrijwel hopeloze campagne tegen het roken, hetgeen zelfs rechtstreeks de eigen gezondheid van het individu aantast. Kortom, het doen van een beroep op de individuele verantwoordelijkheid zal naar alle waarschijnlijkheid onvoldoende uitrichten, waarbij bovendien het gevaar van mentale degeneratie optreedt, wanneer alleen de zich wel verantwoordelijk voelende individuen tot beperking zullen overgaan. Dit laatste thema is echter weggelegd voor onze medische medewerker, evenals de kwestie wie de voorlichting ter hand moet nemen en via welke media.

Sociaal-economische herwaardering van niet-gehuwden

In onze tegenwoordige maatschappij staan de niet-gehuwden niet erg hoog aangeschreven. Zij staan bloot aan allerlei vooroordelen, kunnen zeer moeilijk vrije woonruimte anders dan in de vrije sector (en vaak dan nog moeilijk) krijgen en gaan gebukt onder de

zwaarst mogelijke belastingdruk. Het zou een onderdeel van bevolkingspolitiek moeten zijn om ongehuwden bij het toewijzen van woonruimte niet langer te discrimineren ten opzichte van gehuwden, eventueel zelfs als de laatsten reeds kinderen hebben. Wel moet de beschikbare woonruimte optimaal worden verdeeld in die zin dat de ongehuwden specifieke aan hun omstandigheden aangepaste woonruimte wordt aangeboden. Dat wil zeggen dat het vrijwel monopolie zijn van de gezinsbouw moet worden doorbroken en dat bijvoorbeeld 8% van het jaarlijks te bouwen wooncontingent uit woningen voor ongehuwden moet gaan bestaan.

Ten aanzien van de huidige woonsituatie van verreweg de meeste ongehuwden, vooral van de minder draagkrachtigen onder hen, die zich jaar in jaar uit de betutteling van een hospita moeten laten welgevalen, kan men zich afvragen in hoeverre deze een motief vormt om dan toch maar te huwen. Daar komt nog bij dat de onderver-

huurder vaak de huur voor het hele huis moet opbrengen. En dat terwijl hij dank zij het bestaan van het tarief in de inkomstenbelasting voor ongehuwden relatief toch al veel meer bijdraagt tot de bouw van de huizen waar hij zelf alleen maar een kamer van mag bewonen.

In onze samenleving is de beste manier om aan goede bewoning te komen snel trouwen en dan zorgen dat er een kind komt of andersom, dat maakt niet uit. Op zichzelf is een en ander wel begrijpelijk maar het komt toch niet erg tegemoet aan de eisen die een bevolkingspolitiek stelt.

In de tweede plaats vraagt bevolkingspolitiek om de afschaffing van het vrijgezellentarief der inkomstenbelasting. Nu betaalt een ongehuwde van 30 jaar bij een inkomen van f 20.000.— daarvan f 5.336.— aan de fiscus; is hij 40 jaar of ouder dan f 4.669.— en is hij gehuwd dan wordt het f 4.002.—. Deze f 1.334.— meer in het eerste geval wordt door zeer vele ongehuwden gevoeld als een door de

Om financiële reden zijn wij er toe gedwongen in 1971 de Driemaster om de twee maanden te laten verschijnen. In iets dikker uitgave kunt u ons blad nu tegemoet zien per 1 april, 1 juni, 1 september, 1 oktober, 1 november en medio december. Kopij dient uiterlijk de 13e in de maand voor het verschijnen bij het redactie secretariaat te zijn ingeleverd.

Alle kopij wordt alleen getypt geaccepteerd !!!

De redactie

Hij is niet meer.

L. VAN VLAARDINGEN in leven propagandist VVD.

Onder grote belangstelling vond vrijdag 22 januari jl. te Ockenburg zijn crematie plaats.

We kunnen niet zeggen dat hij grote bekendheid genoot in de JOVD, maar dat was juist één van die zaken die hem zo sierde, hij trad niet op de voorgrond. Maar hij was er altijd, voor iederéén, als raadsman, als vertrouwensman, maar bovenal als vriend. Ook voor de JOVD. Hij droeg de jongerenorganisatie een warm hart toe.

Hij was een belangrijke schakel in de contacten met de VVD.

Nog enkele dagen voor zijn heengaan verzorgde hij de radiouitzending van zaterdag 16 januari waarin we de JOVD konden horen. En zo heeft hij veel verzorgd in de 17 jaren dat hij voor de VVD werkzaam was.

Zijn dynamisch optreden en eerlijkheid zullen ons een voorbeeld blijven. Hij ruste in vrede.

Hoofdbestuur en Redactie.

fiscus, en dus door de samenleving, opgelegde afstraffing van het besluit om geen gezin te vormen. Het tarief wordt dus met andere woorden als een ongerechtvaardigde discriminatie gevoeld. Overigens is het ook nog maar de vraag of de draagkracht van een ongehuwde groter is dan van een gehuwd stel, dit laatste nog afgezien van de vraag of de vrouw blijft werken. Immers, de ongehuwd geblevene betaalt zoals gezegd een veelal schrikbarende hoge kamerhuur, hij of zij zal vaker buitenshuis eten en in het algemeen sociale contacten onderhouden die tot extra uitgaven leiden. Zoals bekend is een kop koffie in onze roemruchte horecawereld circa tien maal zo duur als thuis.

Er zijn dus zowel psychologische als economische redenen om tarief I af te schaffen. De rest betaalt dan maar een fractie meer.

Herwaardering van de taak van de vrouw

Voor zover nog niet bekend, sinds Dolle Mina weten we dat vrouwen niet uitsluitend fungeren voor baren en kinderen grootbrengen om voor de rest enkel lustobject voor de man (ha, ha,

die Van Riel) te zijn. Een alternatief hiervoor zou kunnen zijn wat de JOVD in haar kernprogramma een liberaal contractrecht noemt en waar de vrouw bijvoorbeeld het beding zou kunnen laten opnemen: geen kinderen of slechts zus of zoveel. Dit in plaats van het huidige wettelijke kader rond het huwelijk.

Bevolkingspolitiek impliceert in dezen echter veel meer. **Het hele arbeidsproces zal namelijk moeten worden herstructureerd.** Niet alleen zou royaal part-time werk voor de vrouw mogelijk moeten zijn, maar **evenzeer voor de man.** Pas als man en vrouw een even grote bijdrage aan de maatschappelijke produktie leveren zijn ze echt gelijkwaardig en is de vrouw dus echt onafhankelijk. Het huishoudelijke werk van de vrouw staat daarentegen niet alleen in een betrekkelijk laag aanzien **maar het brengt direkt ook niets op!** Genoemde herstructurering is echter ook voor de man om meer dan één reden wenselijk. In de eerste plaats omdat bij het tempo van de huidige maatschappij steeds meer mannen zich naar een hartinfarkt of iets even ergs werken. In de tweede plaats omdat hij thuis, behalve geld, voornamelijk lege briefjes in te brengen heeft en hoegenaamd niet aan de opvoeding van de kinderen toekomt, als hij deze vanwege zijn drukke werkkring al ziet tenminste. Dit laatste is thans reeds een vrijwel algemeen voorkomende situatie in de Verenigde Staten, ons verrukkelijke voorland.

Om kort te gaan, de man moet oppassen dat niet hij de geëxploiteerde wordt en dat hij niet wordt opgejaagd door een vrouw die zelf er niet aan denkt om te gaan werken.

Op het ogenblik geldt een part-time baan voor een man echter nog als iets absurds. Het is zelfs al zeer ongebruikelijk om betaald verlof op te nemen. Ook hier is dus een stuk mentaliteitsbeïnvloeding nodig (2)

Er is anderzijds ook nog een belangrijk economisch argument voor part-

time werk voor beiden. Als de vrouwen namelijk massaal gaan werken ontstaat er of een enorme materiële consumptie-impuls, die ons als samenleving een aantal twijfelachtige voordelen oplevert, of er komt wellicht grote werkloosheid in al die sectoren waar de vrouwen de mannen zullen gaan beconcurreren. **Om beide effecten te compenseren zullen dan ook de mannen uit hun loonslavensysteem moeten worden gehaald.**

Fiscale maatregelen

Behalve de reeds genoemde afschaffing van het ongehuwdentarief zijn nog vele andere maatregelen op dit gebied mogelijk.

In de eerste plaats de geleidelijke afschaffing van de kinderaftrek en bijslag. In principe zou het huidige systeem in dezen in circa 15 jaar kunnen worden afgebouwd.

Afschaffing van de kinderbijslag betekent evenwel een vrij belangrijke ingreep in het bestaande inkomenspatroon. De kinderbijslag betekent nl. een niet onbelangrijke inkomenssteun voor de laagst betaalden. Dit laatste betekent dat afschaffing van de kinderbijslag gepaard zal moeten gaan met een gelijktijdige verhoging van de laagste looncategorieën. **Uitgangspunt daarbij zou moeten zijn dat het loon van de man voldoende moet zijn voor een gezin met twee kinderen,** volgens bepaalde minimumnormen ten aanzien van voedselpakket, woonruimte met voorzieningen, enz.

Het is aan het Centraal Plan Bureau om na te gaan welk deel van de vrijkomende fondsen aan de optrekking van de laagste inkomens zou moeten worden besteed. Een dergelijke loonsverhoging zou vermoedelijk voor een zeer belangrijk deel gefinancierd kunnen worden uit het thans door de werkgever betaalde aandeel in de K. W.L.-premie.

Daarnaast zouden, in plaats van de kinderbijslag zoals nu aan de ouders uit te keren, meer collectieve voorzie-

Van Riel, geïnterviewd door Joop van Thijn.

GEZAG EN ORDE:

„Als je drie maanden tijd nodig hebt om de knoopjes van een blouse open te maken heb je geen tijd om je emotioneel met andere zaken bezig te houden.“

Waar is bij Van Riel de tijd stil blijven staan????

Wij zijn allang in het tijdperk van de ritssluitingen en hebben dus 3 maanden tijd om ons met veel andere dingen (misschien te) emotioneel bezig te houden!!

Mr. W. J. GEERTSEMA,

Fractievoorzitter van de VVD in de Tweede Kamer

Z O E K T

voor de maanden maart, april en mei 1971 een liberale werkstudent om hem te assisteren (o.a. maar zeker niet alleen als chauffeur).

Onregelmatige werktijden.

Vergoeding f 500.— per maand.

Brieven naar Konijnenlaan 47, Wassenaar.

ningen voor het kind kunnen worden gefinancierd, waardoor de ontplooiingsmogelijkheden van het kind niet in het gedrang behoeven te komen. Hierbij valt te denken aan verlaging van de leerlingenschaal, uitbreiding van het kleuteronderwijs, het instellen van schooladviesdiensten om bijvoorbeeld milieuachterstanden op te vangen, meer zweminstructie-baden, en eventueel gratis gebruik van zwembaden en andere noodzakelijke voorzieningen op lichamelijk opvoedingsgebied.

Met name D'66 is voorstander van het hier genoemde alternatief. Zij wil de kinderbijslag ook geleidelijk afschaffen, zij het dan voornamelijk uit psychologische overwegingen. Het rechtstreekse verband tussen deze 'fokpremies' en het kinderaantal schijnt namelijk in het geheel niet vast te staan. De tweede belangrijke, voor bevolkingspolitiek noodzakelijke, maatregel is een uitvloeisel van de hiervoor gepropageerde herstructurering van het arbeidsproces. Het huidige belastingstelsel werkt namelijk remmend op het aangaan van een werkkring door de vrouw indien de man ook reeds werkt. Niemand vindt het nu eenmaal prettig om een aanzienlijk extra gedeelte van het meer verdiende aan de fiscus af te staan, ook al gaat men als vrouw niet in eerste instantie vanwege financiële noodzaak buitenshuis werken.

Dit probleem is op te lossen door simpel de progressie uit de inkomstenbelasting te halen. Op zichzelf is deze oplossing natuurlijk niet haalbaar, maar de zaak wordt anders als men de door zoveel experts reeds gesignaleerde afwettelingsprocessen met betrekking tot deze progressie in de beschouwing betreft. De progressie zou slechts beperkt moeten worden tot de z.g. niet-inkomingsinkomens; dit zijn alle inkomens boven de pak weg f 55.000.— per jaar.

Vanaf deze f 55.000.— zou dan een steil oplopende progressie kunnen ingaan.

Natuurlijk maakt het hierboven voorgestelde systeem verdere wijzigingen in het belastingstelsel nodig. Dit alles behoeft echter nergens tot onoverkomelijke bezwaren te leiden, zo lang maar aan de hiervoor gestelde norm van het kunnen onderhouden van een

gezin met twee kinderen wordt voldaan. In dat geval is er ook geen bezwaar tegen een verschuiving van de directe naar de indirecte belastingen, uitgesmeerd dan over de reeds genoemde 15 jaar. Zo'n verschuiving lijkt in het kader van een bevolkingspolitiek thuis te horen. Indirecte belastingen drukken relatief immers het zwaarst op de grote gezinnen.

En het is toch de omvang van de grote gezinnen die we met onze bevolkingspolitiek in de eerste plaats willen terugdringen!

J. H. LAMBERS

Naschrift:

Zoals reeds aangekondigd is door ons het standpunt van de PvdA inzake bevolkingspolitiek opgevraagd. Dit naar aanleiding van de mallotige uitspraken van het PvdA-Ser-lid, mevr. Verwey-Jonker.

Een officieel standpunt bestaat niet. Er is thans geen speciale paragraaf over. **De meningen liggen ook zeer verdeeld!** Wel wil de PvdA meer voorlichting, de pil in het ziekenfondspakket, part-time werkkringen voor de vrouw alsmede goede en betaalbare dagverblijven voor peuters. Verder wil zij de kinderaf trek afschaffen doch daarentegen de kinderbijslag verhogen!

De VVD en D'66 paragrafen gaan beide wat verder en lijken veel op elkaar. De D'66-opvattingen zijn terug te vinden in het speciaal aan bevolkingspolitiek gewijde rapport (dat door Schmelzer zo 'bewierookt' is) van maart 1970 dat voor f 1.50 verkrijgbaar is bij het secretariaat van de werkgroep: Dirck van Horreleaan 6, Waalre, of in het Beleidsplan.

(1) Naar aanleiding van vragen in de tweede kamer door de heer Geert-

sema en mevr. Veder heeft de staatssecretaris voor Soc. Zaken en Volksgezondheid, mede namens de minister president op 23 december 1970 gezegd dat "de regering van voornemens is een cie. van brede samenstelling in te stellen, die haar kan adviseren over de vraag in welke mate in Nederland een bevolkingsprobleem bestaat. (Dit zou ons suggereren dat de heer Kruizinga er nog aan twijfelt of er wel een bevolkingsprobleem bestaat). En op welke wijze de Nederlandse Regeering een bijdrage tot de oplossing kan leveren."

De vragen werden mede gesteld naar aanleiding van de instelling van een comm. voor het bevolkingsaanwasprobleem in Nederland, door de Kon. Mij, tot Bevordering der Geneeskunst, om de bundeling van de diverse instellingen, die zich bezig houden met de voorlichting en hulpverlening aan het publiek over de vraagstukken van gezinsplanning. De VVD fractie wilde weten of de heer Kruizinga hiertegenover positief is en bereid is aan tot standkoming mee te werken.

Ingevolge is het antwoordt:

Ondergetekende (staatssecr.) is voornemens aan door de regering in te stellen Cie. onder meer de vraag voor te leggen of een bundeling van de diverse instellingen, die zich met voorlichting en hulpverlening aan het publiek over de vraagstukken van gezinsplanning bezig houden (denkbeeld Mij tot Bev. Geneeskunst) wenselijk is en Cie. tevens verzoeken, zo het oordeel positief is, een voorstel te doen over de meest gewenste vormgeving van een d.e. instantie.

Op een bijna gelijklopende vraag op dezelfde data is het antwoord dat de staatssecretaris inmiddels stappen heeft ondernomen tot de instelling van een Cie.

N.V. SCHEEPSWERVEN
voorheen

PIET HEIN
FIRMA W. SCHRAM & ZONEN
WERVEN TE BOLNES
EN PAPENDRECHT

Twee dwarshellingen, elk 115

meter lang. Overdekt droogdok
116x30 meter, geschikt voor
het zwaarste materiaal.

Telefoonnummers
Rotterdam 010 139275
Ridderkerk 01896 3644-3409
Papendrecht
01850 3774 8329-20466

(Red. Met al deze activiteiten van regeringswege hebben we inderdaad best kans dat tegen de tijd dat we elkaar op de tenen staan er aan bevolkingspolitiek gedaan gaat worden).

(2) In Zweden kent men reeds de part-time mogelijkheden voor zowel mannen als vrouwen. Werken beiden gelijktijdig en is er een eventuele noodzaak dat één van beiden thuis moet blijven — bv. zieke kinderen — dan is dat degene die of het laagste inkomen geniet of in zijn/haar werkkring het best gemist kan worden.

Voor de fiscale veranderingen zouden we ook de familiebelasting in Zweden als voorbeeld kunnen noemen. Eén en ander is te vinden in:

1. Swedish Women - Swedish Men.

2. The Status of Women in Sweden.

Beide boekjes zijn te bestellen bij:
The Swedish Institute, Box 7072. S - 103, 82 Stockholm 7.

A. G.

Swedish woman

Swedish men

Wanneer de vrouw van vandaag — rekening houdende met haar waarschijnlijk lange levensduur en haar kleine gezin — haar individualiteit niet langer onder de rol van 'huisvrouw' kan begraven, zal haar ontwikkeling als individu steeds sterker naar voren komen.

Haar mogelijkheden om meer jaren werkzaamheden 'buitenshuis' te bevesten zullen deze neiging tot een onafhankelijker rol doen toenemen. Als hen zelfs na een periode waarin 'moeder zijn' het belangrijkste is nog 30 à 40 jaar AKTIEF leven overblijven, en bij werkelijkheid in onze maatschappelijke omstandigheden de kans groot is dat de vrouw nog heel wat jaartjes — in Zweden 6 jaar — als weduwe alleen door het leven zal moeten, voor de vrouw de noodzaak doen toenemen hun eigen leven, als iets met een persoonlijke bestemming te bekijken (beschouwen).

Het is natuurlijk niet nodig erop te wijzen dat dit zeer belangrijke gevolgen zal hebben bij de kinderen — nl. hun 'ideeën wat 'moeders' en 'vrouwen' zijn of moeten zijn' — zullen dienovereenkomstige wijzigingen ondergaan.

Die mensen echter die in de praktijk verantwoordelijk zijn voor de opvoeding en op maatschappelijk en politiek terrein kunnen niet werkloos afwachten hoe de effecten hiervan zich zullen manifesteren. De maatschappij — van het beroepsonderwijs tot belasting wetgeving — evenals de komende generatie mannen en vrouwen moeten beginnen zich een duidelijk beeld te vormen van dit soort wereld die we ons wensen. Die Wereld is er een waar de rol en de status van de vrouw ingepast zal — of beter moet — worden, en waar ze niet van haar functies, zoals nu nog het geval is, merendeels beroofd wordt om de dienaars van een ander te worden.

Alva Myrdal, Zweeds Parlements lid

een oude naam voor goede wijn

ONES

WIJNHANDEL
GRONINGEN

ANNO 1876

Levering aan particulieren in het gehele land

VAN DE VICE-VOORZITTER POLITIEK

Naar aanleiding van de recente gebeurtenissen in Leningrad heeft het internationaal bureau van de Wereld Federatie van Liberale en Radicale Jongeren eind december 1970 het volgende telegram gezonden: "Het internationaal bureau van de W.F.L.R.Y. verzocht de President van de Staatsraad van de U.S.S.R. de tenuitvoerlegging van de vonnissen, met name van de twee doodvonnissen, van het recente Leningrad-proces te verhinderen stop Het bureau kan de relatie tussen deze zware straffen en de begane feiten niet inzien stop Het bureau betreurt het dat deze situatie kon ontstaan en benadrukt opnieuw het belang van het recht van elk individu op het verlaten van zijn land stop".

Verder kan ik u nog meedelen dat de Commissie Buitenlandse Politiek een "Nota-Europese Problematiek" heeft geproduceerd ten behoeve van het aanstaande congres te Soesterberg. De nota bestaat uit een aantal "discussiestellingen". De volgende hoofdstukken komen er onder andere in voor: Europese Toekomst Alternatieven; Oost-West Betrekkingen; Democratisering EEG; Uitbreiding EEG; en Betrekkingen EEG-Derde Wereld. De nota hoort bij de congresstukken, en is binnenkort bij het secretariaat te verkrijgen.

vice-voorzitter politiek.

J. G. C. Wiebenga,

★

Als wethouder Lammers van die aan de bewoners der Bijlmer beloofde nachtegaal af wil dan moet hij een paar Belgen huren.

★

Paradox:

Degenen die in Nederland hun stem verheffen tegen de immer toenemende overbevolking zijn nog steeds roependen in de woestijn.

★

Het kapitalistische kabinet De Jong maakt sociale fouten. De socialisten van Nieuw Links begaan daarentegen kapitale fouten.

★

Udink: Als jullie willen aborteren doe het dan wel met rietsuiker, dan heeft ontwikkelingshulp er ook nog plezier van.

"DE MENSCH en zijn vrouw"

In het kader van de resolutie: 'Positie van de Vrouw', gedachten over de VROUW ALS VROUW

door Ko van Doorn

In het eerste boek van de bijbel, het boek Genesis, staat: "Man en vrouw schiep Hij ze, en zegende ze, en noemde hunnen naam Mensch, ten dage als zij geschapen werden" (!). Ergens is ook de uitdrukking te vinden: "De mensch en zijn vrouw". Deze uitdrukking vertaalde Simone de Beauvoir als titel voor haar boek over de vrouw in "La deuxième sexe". De schrijfster behandelt in haar boek het mannelijk denken over de vrouw als de man die naast zichzelf een andere sexe gewaar wordt. Zij beschrijft dat de mannelijke geest de vrouw aantreft als een tweede sexe, hetgeen te vertalen is en te begrijpen als "op de tweede plaats". In de eerste uitdrukking Genesis valt het veelsoortig denken over de verhouding der seksen weg, wanneer daar het woord mens gebruikt wordt, welk woord de eenheid van man en vrouw uitdrukt.

Verder in Genesis, komt de mogelijkheid tot het veelsoortige sekseverhouding denken duidelijker in zicht als daar beschreven wordt hoe de lasten der mensen zullen zijn wanneer zij éénmaal gezondigd hebben. Daar staat "Tot de vrouw zeide Hij: Ik zal zeer vermenigvuldigen uwen smart, namelijk uwer dracht; met smart zult gij kinderen baren; en tot uwen man zal uw begeerte zijn, en hij zal over u heerschappij hebben".

In dat laatste zinsgedeelte: "En hij zal over u heerschappij hebben", komt één duidelijk facet uit het denken in veelsoortige sekseverhouding naar voren. Over de man staat geschreven: "In het zweet uws aanschijns zult gij brood eten". Uit deze citaten blijkt een mannelijke en een vrouwelijke rol. De mens is gestraft als verscherpte, tweewaardige identiteit. De man is de "homo faber" (de mens die het maakt), de mens die werkt. In de vrouw is de nadruk op de voortzetting van het menselijk geslacht gelegd. Eerder in Genesis blijkt in het verhaal van de zondeval al een mannelijke en een vrouwelijke rol. De vrouw staat ergens bij stil, luistert, staat open voor, leeft zich in en wordt ingelijfd. Dit proces in Genesis is het verleiden van de vrouw door de scherpe tong van de arglistige slang. Zij wordt er door ingepalmd. De man valt op door zijn onnadenkende argeloosheid van het doen, wat hem meteen tot de daad van "het hapje meeëten brengt". In

onze geschiedenis wordt het in het verhaal van de zondeval gekarakteriseerde vrouwelijke proces veelal gezien als een voorbeeld van vrouwelijke passiviteit. De vrouw was het natuurproces, altijd aanwezig in dezelfde karakteristieke cadans als de verschijnselen aan de hemellichamen of de wisseling van de jaargetijden.

De man was actief en zijn blik doorboorde de verschijnselen en het denken om hem heen en zo vond hij het menselijk wezen van de vrouw een mysterie. De aard van dat mysterie zal dan wel buitenmannelijk zijn, op voorwaarde dat erkend wordt door de man dat de vrouw het menselijk mysterie beter of zelfs expliciet vertegenwoordigt, dat de man dit niet of minder doet want dan zou het totaal menselijk zijn. Het bevinden van de vrouw als mysterie zou dan voor de man ook de erkenning van hemzelf al mysterie betekenen of als gezegd wordt dat hij zijn eigen mysterie toch onbewust ontkent, in ieder geval de erkenning van het mysterie van de relatie man-vrouw, zonder welke relatie geen evolutionaire garantie voor het menszijn bestaat. Maar is het zo vanzelfsprekend dat de man voor zichzelf geen mysterie is omdat hij juist degene is die dit zoekt te ontdekken en als het even kan te ontsluiten. Hij voelt niet dat hij dat ontkent of erkent, hij voelt hoogstens verbazing en dan misschien ontkenning, omdat de mogelijkheid daartoe verondersteld werd. Hiermee werd impliciet gesuggereerd, dat de mens de mens is, mysterie is.

Man en vrouw, zij zijn de mens, staat er in Genesis. De mannelijke beschouwingswijze over de vrouw treedt naar voren als een zijgend kosmisch proces waarnemen waarvan mensen (mannen) menselijkerwijs gesproken geen hoogte kunnen krijgen als een natuurproces. Het gebeurde ook, dat het mysterieuze kosmische proces binnenmannelijk werd geplaatst en dan kwamen de dichters aan het woord die dichtten dat de vrouw eigenlijk "het leven is", de "oermoeder". De vrouw is de oneindige eeuwigheid. Das Ewig Weibliche is een oerbron met dampen omhuld, dus de vrouw is verborgen, niet te kennen, en verbergt haar zijn in haar zijn als haar leven.

Voor de menselijke seksualiteit geldt dan: de vrouw is sex en de man doet

aan sex. Die uitdrukking: "Das Ewig Weibliche" kan weer minder dichtelijk kosmisch benaderd worden met de verzuchting "ach ja, vrouwen blijven vrouwen". Die verzuchting uit een praktische consensus tussen mannen, waarmee ze elkaar herkennen als mannen. Die verzuchting drukt dan genoeg uit om ons te vertellen over de onbeweegelijkheid, de immanentie van de vrouw, altijd voor handen voor de man om zijn niet kunnen plaatsen van de vrouw met deze kreet vast te stellen. Het volgende voorbeeld laat iets zien over de beschouwing van het Ewig Weibliche.

In een café hadden een paar stamgasten een gesprek over vlees van runderen. De een zei toen daarop tegen de ander: "geef mij maar vrouwevlees".

Niet eens kunnen we tegen zo'n uitspraak ageren door de verzuchting te slaken: "ach, zie de mens" (Ecce homo, zei Pilatus tegen het joodse volk toen hij hun de afgetuigde Christus voorleide) en "zie de vrouw", die uitdrukking bestaat niet als een gangbare. In die café-uitdrukking kun je lezen, dat het vrouwevlees is, wat lekker is, en ook kun je lezen dat vrouwevlees altijd lekker is. Vrouwevlees is echter niet absoluut lekker, in vele denkbare situaties is het niet lekker, terwijl het bovendien als we op de man letten pas lekker is vanuit een zeer bepaalde veelbesproken mannelijke intentie (= toeneiging) gepaard gaande met sprekende fysiologische reacties (waterstanden). Dan eerst wordt onbeheerst dat vlees alom verkrijgbaar voorhanden geacht, iets wat altijd is en altijd lekker is, iets wat bij Ewig Weibliche hoort, als we dat Ewig Weibliche nu zien als eeuwig

HET JOVD BESTUUR afdeling RIJNMOND

nodigt u uit voor het DEBAT
met de heren

H. Wiegel, VVD
E. Nypels, D'66
H. Roethof, PvdA.

Aanvang 20.00 uur.

Plaats: "Statenhof", Bentinek-
plein 1, Rotterdam (tramhalte
Blijdorp).

snoep voor de man waardoor de smaak van het sexuele en dus bij wijle ook de voortplanting gewaarborgd is.

In plaats van na te denken over een bredere presentatie van het vrouwelijk zijn, zoals ons dit in de concrete dagelijkse ervaring voorkomt, geven de mannen zich vaak liever over aan de met die zeer bepaalde en veelbesproken mannelijke intentie gepaard gaande voor die intentie ideale presentatie van het vrouwelijk zijn, voor welke presentatie de uitdrukking "Das Ewig Weibliche" gebruikt wordt in minder poëtische zin dus.

Op de bredere presentatie van het vrouwelijk zijn gaat dit geschrift nu dieper in.

Allereerst de kritiek van Simone de Beauvoir op de mannelijke beschouwingwijze die de vrouw aantreft als een "tweede sekse". Zij stelt vast dat de vrouw bij ons mysterie is, omdat de man dat (de hele westerse beschaving door) als "maker" van haar gemaakt heeft. De man is maar steeds stoer en wil (en ook moet) dit de vrouw zo vaak tonen, dat zij de kans niet krijgt zelf stoer en flink te zijn, zoals de man stoer en flink is, en de man geen kans krijgt en zij hem die ook niet geeft, om in te zien en om hem in te doen zien dat zij ook mannelijk flink is of dat kan zijn. Waar de man flink is, daar kan de vrouw dat ook, als man.

Dit vindt Simone de Beauvoir, zonder de vraag en de mogelijkheid onder ogen te zien of ook in dat mannelijke flink zijn van de vrouw, zij dit geestelijk en lichamelijk belichaamt als vrouw en zij dit dus op niet mannelijke wijze doet. Dat zij het op lichamelijke wijze als vrouw belichaamt lijkt zo op het eerste gezicht een eenvoudig constateerbaar feit. Maar..... in hoeverre is deze constatering alleen een strikt objectieve en spruit die constatering voort uit de gangbare gedachte dat de verschijningsvorm als vrouwelijk of mannelijk lichaam samenvalt met de rol die het overeenkomstig die verschijningsvorm zal moeten spelen. (Dit vraagt Simone de Beauvoir zich af).

Zou het niet waar zijn dat vooral de primaire geslachtskenmerken het onderscheid tussen man en vrouw uitmaken in de waarneming omdat wij immers hiervoor het woord primair gebruiken, maar dat de secundaire geslachtskenmerken in tegenstelling tot de primaire kenmerken alle ruimte openlaten voor een differentiatie van het strikte onderscheid man-vrouw?

De primaire geslachtskenmerken komen echter in de meeste maatschappelijke situaties in ons leven niet primair aan bod, hun rol wordt hier over-

genomen door de secundaire kenmerken, die wij o zo graag in zeer abstraherende zin primair beschouwen en hanteren. N.B. Als secundaire kenmerken zien we ook kleding en accessoires, waarbij we opmerken dat in het bijzonder de eerste categorie aangepast kan zijn aan de primaire geslachtskenmerken. De reactie hierop heet tegenwoordig uniseks (in kleding, in horloges).

In minder abstraherende zin gehanteerd zien we in de dagelijkse concrete waarneming dat de secundaire kenmerken, die dan in dit geval ook karakter kenmerken herbergen en het verschil tussen de seksen óók tot een karakteristiek verschil maken, wel degelijk een primaire differentiatie tussen man en vrouw mogelijk maken, want iedereen kan voor zich wel iets concreets uit zijn levensveld invullen, voor deze bovenstaande formulering, waaruit hij of zij concludeert: "dat zou een man nu heel anders doen dan een vrouw", of: "daarover denkt een man heel anders na dan een vrouw". Maar dan moeten wij hierbij bedenken dat we in het concrete onderhavige geval niet meer te doen hebben met een puur theoretisch onderscheid tussen het mannelijke en het vrouwelijke, welk theoretisch onderscheid er juist vanuit gaat dat de verschijningsvorm van het vrouwelijk zijn samenvalt met een theoretisch togedachte rol die het dienovereenkomstig moet spelen, dus vooral de rol van "het Ewig Weibliche" zijn alsof **dat** al eenduidig zou zijn. De theoretische veronderstelling is theoretisch, want voordat wij haar kunnen veronderstellen, stellen we na jarenlange waarneming veeleer vast dat wij "buiten" alleen dát zien wat op die veronderstelling lijkt. Iemand lijkt ons vaak toe man of vrouw te zijn, lijkt op een van beiden, omdat wij bezielde lichamelijke waarnemen, met universele eigenschappen waarbij iedere eigenschap het mannelijke of het vrouwelijke kan vertegenwoordigen of een van de twee accentueert, ook in de lichaamsbouw, want we zien die bouw niet los van de eigenschappen, want we nemen aan dat de mens niet de mens is met eigenschappen, maar dat de mens eigenschappelijk is. Mannelijkheid en vrouwelijkheid vloeien in elkaar over, is de uitslag van de waarnemingen.

De mens dus, leert ons onze waarneming is meer dan de som der objectieve constateringen over de mens want de mens is zichzelf, en dat is overstijging (in niet idealistische zin bedoeld).

Iemand is man of vrouw zoals hij of zij in de bewegende verschijning, in houding en beweging, op ons afkomt, niet alleen met de kenmerken die ook objectief geconstateerd kunnen wor-

den, zonder inbreng van de aldus gekste persoon, maar daarboven en vooral met de inbreng die ons tot ervaring is.

Die ervaring brengt ons een uitermate gedifferentieerd beeld van het mannelijke en vrouwelijke bij.

Humanity is like a movie

En als het dan over de vrouwelijke menselijkheid gaat, een film van Ingmar Bergmann bijvoorbeeld.

Ieder die van deze regisseur wel eens een film zag, weet hoe goed hij de vrouw belicht en verfilmd als heldin, als tragisch mens, als kwetsbare zieligheid en in dat alles in de ziel, dus intiem.

Maar nooit, als we over het hoofd zien dat in al deze aspecten de menselijke waardigheid meespeelt en opgebracht kan worden, doet hij dit met de menselijke waardigheid die in het bijzonder Simone de Beauvoir en Jean Paul Sartre onder woorden gebracht hebben. In hun menselijke waardigheid namelijk worden die aspecten die wij zojuist proefden uit Bergmann's films, onderkend (laten we zeggen beïntentionaliseerd) als onvolkomen menselijkheid, waarvan wij voveur zijn en waaraan zowel wij als het bekeken object zich schuldig of onschuldig blootstelt en die de mens zelfs tot ding — en soi — kan maken.

De loutere heldhaftige mens is de mens zonder deze Bergmannaspecten, is de mens die zich hierboven verheft. Jeanne d'Arc bijvoorbeeld? Maar was Jeanne d'Arc nu steriel of was zij toch een vrouw, maar dan alleen met een maliënkolder?

Is haar vrouwelijkheid niet verwaarloosd, juist omdat wij haar mannelijke dingen zagen doen, die haar aan ons een onzijdig voorkomen geven, dan hebben wij hiervoor geen ander excuus, (een zwak excuus) dat we Jeanne dingen zagen doen die meestal alleen door mannen gedaan worden.

Het is dan weer niet genoeg dit feit te registreren maar het is onze menselijke taak ons te realiseren dat dit komt omdat wij op grond van de registratie het dogma uitroepen, dat wat Jeanne deed "des mans" was (heroïsche uitroep en applaus).

Maar inderdaad zeer bezittelijk "des mans". Het zou een menselijk initiatief zijn, dus géén mannelijk of vrouwelijk initiatief zo'n dogma eens te beseffen en het tot aanvaardbaarheid te maken, waarbij het mannelijke of het vrouwelijke niet uitgebannen wordt maar opengelaten wordt in een vrijwillig besef daarvan en een bewuste keuze daarnaar te zijn in harmonie met de bezielde lichamelijke roeping van de persoon die een oproep tot persoonlijke identiteit daarmee is.

Wat weet U van

kiesrecht, medezeggenschap, politieke partijen, inkomens- en bezitsverdeling.....

Cursus

BURGERSCHAPSKUNDE

40 schriftelijke lessen voor f 25.—.

het raadslidmaatschap, begroting, ruimtelijke ordening, gewestvorming.....

Cursus

DE GEMEENTERAAD

23 schriftelijke lessen voor f 20.—.

invloed van de burger, parlement, gemeente, economisch beleid, recht, dienstplicht.....

Curus voor jongeren

POLITIEK BEKEKEN

12 schriftelijke lessen plus documentatiemappen voor f 9.50 (in samenwerking met de Ned. Politieke Jongeren Contact Raad).

Vraag nog heden een gratis prospectus onder vermelding van de naam van de cursus(en) en de letters DM bij:

Stichting
Burgerschapskunde
POSTBUS 349 - LEIDEN

op 't institutionele en met speciale aandacht voor die menselijke gedragspatronen die gevormd zijn door een gedwongen angst voor het biologische rythme van de vrouw. We kunnen het ons niet permiteren om in de sociale verandering de helft van de wereldbevolking te betrekken zonder dat zij die betrokken zijn bij die verantwoordelijkheid om de noodzakelijke sociale uitvindingen te doen, erbij betrokken te worden.

Margeret Mead,
American Anthropologist

Vertaald uit: Swedish Women - Swedis Men van Anna-Greta Leijon.

Mannen moeten verantwoorde methoden vinden om de mannelijke identiteit te beschermen gedurende die periode dat de man, die opgevoed is met het idee van een hem door de traditie toegedachte superioriteit over de vrouw, zich onvermijdelijk bedreigd zal voelen door nieuwe aspiraties, concurrentie en prestaties wanneer de vrouw uit haar huis komt en zich in een ruimere wereld begeeft.

We kunnen het ons niet permiteren de talenten te verspillen van vrouwen met een zeer goede opleiding en opvoeding die opgevoed zijn volgens bestaande normen met hun sterke nadruk

LIBERAL AGORA: geëngageerde vakantie

Agora: ontmoetingsplaats, discussie-bijéénkomst", zegt het Griekse woordenboek. Vorig jaar is in Engeland voor het eerst, met overweldigend succes een liberale Agora gehouden, georganiseerd door de W.F.L.R.Y. Gedeeltelijk echt vakantie; pubtochten, voetbalwedstrijden e.d. Voor de rest bezig zijn met een onderwerp, dit jaar "Latijns-Amerika" en "Community Action".

Plaats voor vele leden van alle liberale jongeren organisaties, ook voor vele

JOVD'ers (vorig jaar waren er mensen uit 11 landen!).

Datum: 12-16 juli 1971 (dit jaar) met voor vrijwilligers een weekend in Londen na.

Plaats: Spode House (kasteel), Rugeley bij Birmingham.

Kosten: tussen 8 en 10 pond (alle eten slapen e.d. inbegrepen!).

Opgeven bij het secretariaat van de CoBuPo, A. L. J. M. van Rijen, Daniël Stalpertstraat 78³, Amsterdam.

LEDENWERFAKTIE

In verkiezingstijd plegen organisaties als de JOVD altijd een geweldige ledenwinst te boeken. Natuurlijk gaat dat niet vanzelf. Enige dagen nadat u deze Driemaster ontvangt krijgt uw afdelingsbestuur de beschikking over nieuw propagandamateriaal dat het hoofdbestuur heeft opgesteld op grond van het nieuwe kernprogramma.

Langs deze weg wil ik alle leden en abonné's oproepen om aan de afdelingsbesturen of aan het algemeen sekretariaat **adressen door te geven van potentiële belangstellenden** voor de JOVD, en wel liefst **binnen 10 dagen** na ontvangst van dit nummer! Heb je JOVD lief en ga **aan het werk. NU!** Wij zullen de opgegeven adressen benaderen.

Jan Weggemans
vice-voorzitter organisatie

WINTERCONGRES op 27 en 28 februari 1971.

in het conferentiecentrum "Contact der Continenten", Amersfoortsestraat 20, Soesterberg, Telefoon 03463 - 1755.
Te bereiken per bus vanaf het station Utrecht en Amersfoort.

PROGRAMMA

Zaterdag:

12.00—13.00 uur: Ontvangst, waarna opening door de voorzitter. Behandeling van de nota van de CoBuPo over de buitenlandse politiek. Deze behandeling wordt om 15.30 onderbroken voor een rede van **Zijne Excellentie H. J. de Koster over de Buitenlandse politiek.**

Zondag:

Behandeling van de nota van de werkgroep "Positie van de Vrouw". Het congres wordt besloten met een plenaire vergadering waarin aan de orde komen:

- Moties opgesteld door de CoBuPo op basis van de behandeling van haar nota.
- Van tevoren door afdelingen of leden schriftelijk ingediende moties, betreffende algemene politieke kwesties.
- Bestuurswisseling.
- Officiële sluiting door de voorzitter.

De voorzitter Dick Dees, de secretaris Jan Ekkers en de vice-voorzitter politiek Jan Kees Wiebenga hebben de wens te kennen gegeven hun bestuurstaak te willen beëindigen.

Voor de hierdoor ontstane vacante functies stelt het HB kandidaat:

- Domien van Wees — voorzitter
- Johan de Bondt — secretaris
- Arthur Edwards — vice-voorzitter politiek
- André Hiemstra — 7e lid
- Ton Nieuwpoort — 8e lid

De overige functies blijven ongewijzigd.

De deelnemersbijdrage bedraagt f 26.50.

Opgave door storting van uw bijdrage op girorekening 217 40 38 t.n.v. Mejuffrouw B. F. Melzer, Hardenbroekstraat 27, Breda.

Geeft u uiterlijk 15 februari op, u ontvangt dan een congresmap met alle stukken en de definitieve beschrijvingsbrief.

WIE ZOEKT LEUKE WERKKRING?

Op het permanent secretariaat van de Wereld Federatie van Liberale en Radicale Jongeren te Brussel is een plaats vrij voor een **part-time job**. Geboden wordt een bijzonder gevarieerde werkkring (o.a. samenstellen van de W.F.L.R.Y.-Newsletter; veel reizen; mede-organiseren congres). Voor studie aan de Vrije Universiteit te Brussel krijgt men alle gelegenheid.

Vereist zijn goede kennis van de Engelse en Franse taal (brieven kunnen schrijven), en typpvaardigheid.

Inlichtingen bij: J. C. Wiebenga, President W.F.L.R.Y., Rapenburg 52, Leiden, Telefoon 01710 - 40138; b.g.g. 01710 - 20347t.04

Kernprogramma

Tijdens een — overigens bijzonder levendige — Algemene Ledenvergadering op zaterdag 12 december jl. te Hilversum heeft de JOVD haar kernprogramma in zijn definitieve vorm vastgesteld. Vooruitlopend op die publicatie van dit programma door het Hoofdbestuur, vermelden we hier alvast enige saillante punten:

BUITENLAND BELEID

- Scherpe afkeuring van de racistische regimes in Zuid-Afrika en het koloniaal bewind van Portugal in Angola en Mozambique
- Politieke, sociale en mediese steun aan oppositie groeperingen en bevrijdingsbewegingen, die zich tegen bovengenoemde regimes verzetten. Nederland moet zich echter van elke wapenhandel in deze volledig onthouden.
- Een vredesregeling voor het Midden-Oosten, die uitgaat van de rechten van de Israëliëse bevolking op vrede en veiligheid alsmede van de rechten van de Palestijnse Arabieren, waaronder het zelfbeschikkingrecht.
- Uitbreiding van de taakstellingen van de EEG eerst nadat een interne democratisering heeft plaatsvonden.

SOCIAAL EKONOMIES BELEID

- Naast een loonpolitiek is ook een inkomenspolitiek noodzakelijk tav. de andere inkomens componenten, met name de winsten en de vrije inkomens.
- Bestudering in hoeverre de extrataken, die aan de overheid worden toegeschreven voortvloeien uit private bestedingen en investeringen. Voorzover dit inderdaad het geval is, dient de consumptie vrijheid beperkt te worden ten gunste van hogere bestedingen in de kollektieve sektor.
- Bij gebruik van kostenanalyses bij industriële uitbreidingen dienen sociale kosten, zoals extra verkeersopstoppingen, milieuverontreiniging ed. van doorslaggevend belang te zijn bij beslissingen door overheidsorganen.
- Ontwikkeling van een nationaal beleid tav. de mens en zijn milieu. Hoofdelementen dienen te zijn:
 - Een nationale bevolkingspolitiek gericht op een vermindering van de bevolkingsdruk op alle milieu's en eco-systemen.

- Verandering van de maatschappelijke instelling tov. verbruik-goederen en afval door het bevoorderen van maatregelen, die zijn gericht op het weer in omloop brengen van deze stoffen.
- Een integrale planning bij de beleidsbepaling en uitvoering.

WELZIJSBELEID

- Legaliseren van verkoop en gebruik

van cannabis-producten (soft-drugs). Overheidscontrole op de kwaliteit. Grootscheepse voorlichting over het gebruik van alle soorten drugs. Instelling van meer opvangcentra voor verslaafden aan hard-drugs.

- Afschaffing van de bestaande huwelijkswetgeving en vervanging ervan door een liberaal kontraktrecht dat voor alle vormen van samen-

leven gelijkelijk geldt en voor alle partners, waaronder eventuele kinderen onafhankelijkheid en rechtszekerheid garandeert.

- Integratie van wetenschappelijk en beroepsonderwijs in één tertiair systeem.
- Subsidiering politieke jongerenorganisaties.

ARTHUR EDWARDS

V.V.D. defensie-paragraaf: „SALT-loos”

Geleidelijk aan schijnt ook in de VVD het besef door te dringen dat denken en praten over duurzame vrede in de wereld niet meer uitsluitend is voorbehouden aan fel — en vaag — idealistische jonge mensen en hasj-rokende irrealistische festival-bezoekers.

Meer mensen komen tot het inzicht dat streven naar werkelijke positieve vrede een keiharde zaak is, die dwingt tot een ondubbelzinnige stellingname. In haar ontwerp-programma 1971 stelt de VVD zich zoals gewoonlijk nogal vrijblijvend op: een opmerking over ontspanning in de OOST-WEST verhouding is natuurlijk een 'must' in elk programma en verder tot niets verplichtend. Bepaald bedenkelijk zelfs is de houding der ontwerpers tegenover het peil der defensie-uitgaven, die tekenend is voor de ware VVD-gedachten over oorlog- en vredekwesities.

Het traditionele denkpatroon, gebaseerd als het is op nog (!) niet duidelijk genoeg weerlegde ervaringen, n.l. dat vrijheid en veiligheid direct afhangen van omvang van de bewapening (hoe meer hoe beter) en van militaire macht, lijkt nog steeds te overheersen. De totaal nieuwe wapen-situatie, die een ieder onder ogen dient te zien, maakt een andere, daaraan aangepaste, denkwijze noodzakelijk.

Nog afgezien van de ethische eis, dat er een einde móet komen aan garantie van veiligheid enkel door macht, kan men ook praktisch niet meer volhouden dat de wereld-veiligheid waarborgd kan blijven door steeds grotere militaire apparaten, gezien de technische ontwikkeling, die deze doormaken.

Eén van de àl te weinig gevoerde besprekingen op dit gebied, de **Strategic Arms Limitation Talks (SALT)** tussen U.S.A. en U.S.S.R., die plaats hebben in Helsinki en Wenen, geeft een goede indruk van de huidige kritieke stand van zaken in de bewapening.

Zoals bekend bezitten beide grootmachten, U.S.A. en U.S.S.R. een groot aantal strategische (atoom)wapenen, waarmee de tegenstander volledig kan

worden vernietigd. (De 'overkill' is zelfs ± 10 maal!).

Tot nu toe was daaraan een duidelijke 'maar' verbonden, weliswaar konden grondgebied en bevolking van de tegenstander vernietigd worden, maar niet diens nagenoeg onkwetsbare atoomwapenen, zodat deze altijd verschrikkelijk zouden kunnen terugslaan ('second strike capability'). Het bestaan van deze reactie-mogelijkheid van de aangevallene vormt de essentie van de situatie, waarin de wereld thans nog verkeert, en die wordt gekarakteriseerd als **'het evenwicht der verschrikking'** (balance of terror).

In deze situatie zal geen regering redelijkerwijze een oorlog met de ander beginnen. Het ontstaan van een 'ongewilde oorlog', de oorlog die zou optreden als een verkeersongeluk in het internationale verkeer, wordt echter door dit evenwicht niet uitgesloten, technische ongelukken, verkeerde waarnemingen zouden fatale gevolgen kunnen hebben, en zeer groot is het gevaar van het uit de hand lopen van een klein conflict (escalatie).

Een opheffen van het veto-recht in de veiligheidsraad zou ook grote risico's met zich meebrengen en moet dan ook met klem worden afgewezen; de Veiligheidsraad zou dan n.l. kunnen besluiten tot een gewapend optreden (art. 42 VN Handvest) tegen de uitdrukkelijke wil van één der grootmachten in. (Vgl. de uiterst gevaarlijke Korea-oorlog, toen U.S.S.R. niet in de V.N. aanwezig was).

Zolang deze uiterst belangrijke 'balance of terror' bestaat, wordt ons — d.w.z. de gehele wereld enige tijd gegunt om te trachten een solidere basis voor de wereldvrede te vinden: de 'Gnadenfrist' (F. van Weiszäcker).

Van stappen, die uit de impasse kunnen leiden, is in de 5 jaren na de W.O.II niets terecht gekomen; de V.N. bleef een krachteloze instelling en veeleer was er sprake van een werelddesintegratie dan van de zo onontbeerlijke integratie. Men zou zich moeten richten op het komen tot een

wereldregering (Einstein), door het loslaten in principe en in de praktijk van het idee der soevereine staat; conflictstof voor een latere kernoorlog zou weggenomen moeten worden door besprekingen, verdragen en nivellering van welvaartsverschillen, diverse andere stappen liggen voor de hand (Röling of Congres, Afschrikking en Ontspanning).

In de zojuist geschetste wapensituatie komt echter nu al verandering. De balance of terror, die dus gebaseerd is op het behouden blijven van de 'second strike capability', dreigt ernstig te worden verstoord door recente ontwikkelingen in de wapentechniek.

De raket-silo's voor ICBM's (Intercontinental Ballistic Missiles), de vliegtuigen en de onderzeeboten zijn binnenkort niet langer meer onkwetsbaar, zodat de aanval in één slag zijn tegenstander kan uitschakelen ('disarming first strike'). Wat is n.l. het geval!

1. Zowel U.S.A. als U.S.S.R. hebben raketten ontwikkeld met meer (10) atoomkoppen die zelfstandig en met veel grotere precisie hun doel zoeken (M.I.R.V.'s U.S.A. Polaris-A3 raketten en Minuteman's; U.S.S.R.: SS 9, 11, 12 en 13).
2. Beide staten ontwikkelen zeer nauwkeurige detectie-systemen op de zeebodem, die de onderzeeërs opspoorbaar zullen maken.
3. Beiden hebben een begin gemaakt met een ABM (Anti-Ballistic-Missile)-stelsel, dat de schaarse overgebleven en gelanceerde raketten van de aangevallene grotendeels onschadelijk kan maken.

De ontwikkelingen van deze aard zijn beslist nog niet geheel voltooid, maar de gevolgen laten zich licht raden: Hoewel het machtsverschil zou blijven bestaan zou er nauwelijks meer sprake zijn van een 'balance of terror'.

Een levensgevaarlijke, explosieve situatie in de internationale politiek zou zeker zijn, en men behoeft dan waarlijk geen pessimist te zijn om een uit-

eindelijke wereldbrand als onafwendbaar te beschouwen.

Om te blijven voortbestaan, althans voorlopig, van de 'second strike capability' veilig te stellen, worden tussen U.S.A. en U.S.S.R. de Salt besprekingen gehouden; de nevenmotieven van beide zijn onduidelijk, maar het hoofdmotief is voorkoming van een nieuwe bewapeningsspiraal met de aan de horizon zo gevreesde mogelijke fatale afloop.

Nog is niet te laat, mits staten, politieke partijen, pressie-groepen en individuen zich duidelijk bewust zijn van

hun verantwoordelijkheden.

De JOVD stelt zich tamelijk positief op ten aanzien van dit alles overheersende wereldprobleem, hoewel het twijfelachtig is of een deel van haar leden van harte dezelfde mening is toegedaan. Op het bestuur rust daarom de uiterst gewichtige taak haar leden de noodzakelijke uitvoerige voorlichting te geven.

Ook de VVD die, o.a. gezien haar houding tegenover een Europese veiligheidsconferentie zeker voor redelijkheid is, zou ten aanzien van haar leden deze taak ernstig op moeten vat-

ten.

Liever dan in haar programma op te nemen "dat een positief(!) gerichte voorlichting over doel en werkwijze der strijdkrachten wenselijk is", stelle zij, **dat een bewustmaking van elke burger van het overweldigende belang van wereldwijde wapenbeheersing en intoming van nationale wensen op militair gebied, hoogste prioriteit verdient en tot één van haar (VVD) eerste taken behoort!**

Of propageert men liever: geharnaste vrijheid dan vrijheid in gebondenheid?

T. A. M. WITTEVEEN

Strijd voor Vrijheid en Democratie voor iedereen, behalve voor Houtvernielers.

Bestrijdt deze door uw hout onder hoge druk te laten impregneren bij:

v. d. SIJDE's HOUTBEREIDING N.V.

SPIJ 40 — STRIJEN — TELEFOON 01854 - 280

Isolatie- en
Plaatwerkbedrijf
ROTAMISOL

**Uitvoerders van warmte-,
koude- en geluidsisolatie**
Kantoor: Verschoorstraat 69-71,
Rotterdam, tel. 010 - 273954
Couperusstraat 48, Ridderkerk,
tel. 01804 - 5503

bouwwerken
heiwerken
pijpleidingen
zinkers
grondboringen

VISSER & SMIT'S AANNEMING MIJ NV

PAPENDRECHT TEL. 01850-51044

Staalconstructies
voor alle doeleinden
Speciaalbedrijf voor
zwaar plaatwerk
Constructiewerkplaat-
sen

W.HUIZER n.v.

CAPELLE a/d IJSSEL
TELEFOON 01804 - 2657

Naar aanleiding van haar artikel "Abortus provocatus is geen politieke zaak" (Driemaster 1 december 1970) zou ik van Anneke Gijsberts graag de bronvermelding kennen die haar tot de uitspraak brengen: "Alhoewel wetenschappelijke onderzoeken uitwijzen dat het al of niet afwijzen van abortus een zaak is alleen op ethische bezwaren en beslist niet is gebonden aan levensbeschouwing.....".

Zonder die wetenschappelijke artikelen zou ik het volgende willen opmerken:

Ethiek*) kunnen we omschrijven met: praktische wijsbegeerte die handelt over zedelijke begrippen en gedragingen.

Levensbeschouwing*) kunnen we omschrijven als: opvatting omtrent het leven, zijn waarde en wezen, hoe het gevoerd moet worden. Zo kun je bijvoorbeeld spreken van de Calvinistische levensbeschouwing.

Mijn conclusie hieruit is dat ethiek en levensbeschouwing gekoppeld zijn, een levensbeschouwing sluit ethiek in zich.

Dan komen we op het woordje **politiek***), dat o.a. omschreven kan worden als gedragslijn van een regering als zodanig t.a.v. bepaalde objecten. Zo spreken we van criminele politiek, als deel van de criminologie dat de bestrijding en voorkoming van misdaden beoogt. Op dezelfde wijze kun je politiek voeren om de samenleving gezond te maken en te houden. De beslissing abortus provocatus te legaliseren is een politieke beslissing, die deel uit maakt van een gezondheids-politiek. De aanleiding voor zo'n gedragslijn (politiek) kan zijn, de wil om te vermijden dat kinderen groot worden in een situatie waardoor ze neurotische, agressieve, etc. mensen **moeten** worden (spreek eens met een kinderpsycholoog).

Anneke G. ontkracht zelf eigenlijk op vele plaatsen de titel van haar artikel, bv. daar waar ze schrijft: "Bepalend voor een beslissing: "Abortus ja - abortus nee", is voornamelijk de relatie waarbinnen het nieuw verwekte leven staat. Is dit leven volledig ongewenst, waar blijven we dan met het verwezenlijken van een leefbaar bestaan?"

Dit alles lijkt misschien wel een ge-goochel met woorden, maar de conclusies moeten toch zijn:

a) de titel van het artikel is misleidend.

b) de wetenschappelijke fundering (zonder bronvermelding) is waarschijnlijk onjuist.

c) het bovenstaande kan verklaren dat de confessionele partijen, die **expliciet** hun programma gebaseerd hebben op een christelijke levensbeschouwing, tot een ander politiek standpunt komen dan liberalen en socialisten.

Een andere erg storende fout: "De kern van het hele probleem is: Abortus: Doden van leven?"

Als dat het probleem zou zijn dan waren we er snel over uitgepraat, wat denk je van die beweeglijke spermadiertjes, als dat geen leven is! De kern van het probleem zit dus ergens anders. Ik denk dat tot de kern van het probleem behoort: mag je leven, dat de menselijke geest van God ontvangen heeft doelbewust stoppen in zijn ontplooiing, of scherper gesteld: mag je de Goddelijke arbeid - de schenking van de geest aan de foetus — weerstreven door zijn ontwikkelingsgang af te breken? Naar aanleiding van deze vraag wordt dan ook door sommigen heel serieus gediscussieerd over de vraag op welk tijdstip God de foetus een geest schenkt. Je zou dan een foetus vóór dat tijdstip mogen afdrijven, maar daarna niet meer.

Wanneer de kern van het probleem, of een deel daarvan in dit licht wordt gezien, dan verklaart het opnieuw de andere opstelling van de confessionele partijen.

*) Een goed woordenboek nederlands
G. Santing, Delft

Met deze bijzonder levensbeschouwelijke visie over het Abortusprobleem van de heer Santing weten we ook hoe het woordenboek het woord politiek analyseert.

Met name in de tijd van de verkiezingen heeft dat woordje Politiek praktisch een heel andere inhoud. D.m.v. en t.b.v. de partijpolitiek wordt het politieke spel meer dan ooit bedreven ten koste van belangrijke zaken zoals abortus. Bij het tot standkomen van een regeringscoalitie ziet het er zeer wel naar uit dat het Abortusvraagstuk het slachtoffer van de strijd gaat worden.

In het kader van de gezondheids-politiek bestaat er geen enkele reden nu

medisch-technisch alle mogelijkheden aanwezig zijn de strafbaarstelling nog langer te handhaven. Als afschaffing van de betreffende artikelen politiek is verwezenlijkt, is de gedragslijn t.a.v. een beslissing inzake abortus een persoonlijke zaak en niet die van een regering. Zeker in een land als Nederland waar op basis van religieuze overtuiging zo'n verscheidenheid aan levensbeschouwing bestaat, is het een goede liberale mentaliteit iedereen de mogelijkheid te geven (met goede voorlichting) hierin een eigen verantwoordelijkheid te dragen.

Welke, hoe en in hoeverre Ethiek en Levensbeschouwing hierin een rol spelen wil ik daarom hier niet verder ter discussie stellen.

Evenals over de vraag „Wanneer is leven LEVEN”, wordt hierover al jaren binnen (en ook daar buiten) de Kon. Ned. Mij. tot bevordering der Geneeskunst op wetenschappelijke gronden gediscussieert, nog steeds zonder antwoord. Zelfs binnen de Cie. Kloosterman kan men niet tot een antwoord komen, terwijl men een duidelijke visie heeft wat er allemaal leeft en ook erkend men dat er medisch geen problemen meer zijn.

Reden tot het uitblijven van antwoorden op deze moeilijke vraagstukken is ongetwijfeld de verscheidenheid in levensbeschouwing en normen. Ook de wetenschappelijk technologische ontwikkelingen, die al zover gaande zijn, dat het werkelijk natuurlijke proces beïnvloed kan worden. Iets waar we zeer veel gebruik van maken. Daarom geloof ik dat we in de huidige stadia deze vragen (en nog vele anderen) niet meer mogen afdoen met een verwijzing naar de religie.

ANNEKE GIJSBERTS

Vermelde gegevens komen uit:

Margrietenquête: *Sexualiteit in Nederland.*

G. R. van Urk: *Strafbaarheid abortus — een achterhaalde zaak. Prof. mr. Enschede: Abortus op medische indicatie en strafrecht. (beiden uit Abortus Provocatus, nov. 1967).*

Medisch Contact, juli 1970.

Als dit nummer van de Driemaster u bereikt zal het jaar 1971 alweer één maand oud zijn. Het hoofdbestuur wenst u alsnog een voorspoedig 1971 en spreekt de wens uit dat 1971 niet alleen voor u persoonlijk maar ook politiek een goed jaar mag worden.

UIT DE AFDELINGEN

De maanden december en januari kenmerken zich meestal als rustige maanden. Toch hebben verschillende afdelingen deze maanden niet stil gezeten. Allereerst is te vermelden dat op 12 december in Hilversum de laatste hand is gelegd aan het Kernprogramma. Een verrassend groot aantal leden was daarbij aanwezig.

15 leden van de Britse Young Liberals en enkele Deutsche Jungdemokraten zijn het eerste weekend van dit jaar de gast geweest van de afdeling Amsterdam. In een biologisch dynamische winkel is door dit gezelschap een bijzonder interessant gesprek geweest met Amsterdamse Kabouters.

De afdeling 's-Gravenhage heeft inmiddels tweemaal een discussie gehouden in de Haagse Sociëteit over homofilie met leden van deze sociëteit en van de Haagse afdeling van het COC. In breder verband, met andere politieke jongerenorganisaties, is op uitnodiging van het COC eveneens een avond gediscussieerd over dit thema.

De afdeling Rijnmond heeft op 8 december de milieuverontreiniging aan de orde gesteld.

Het district Noord Nederland heeft een telegram verzonden aan de Spaanse Ambassade waarin het zijn verontusting uitsprak over de geëiste dood-

vonnissen in het proces tegen de Basische vrijheidsstrijders in Burgos.

Voorts is door dit district destijds een verklaring uitgegeven inzake de voorgenomen aanleg van de Rijksweg 37 tussen Meppel en Hogeveen. De aanleg van deze Rijksweg via het zuidelijke tracé zou ernstige schade berokkenen aan een belangrijk Drents natuurgebied. Door de JOVD is in de verklaring en op een op 6 januari gehouden hearing bepleit een ander tracé voor deze weg te kiezen.

De afdeling Ede, die verschillende jaren sluimerend is geweest, is nieuw leven ingeblazen. Door samenvoeging met Wageningen is de nieuwe afdeling Ede-Wageningen ontstaan.

Op 12 januari heeft Mr. Berkhouwer voor deze afdeling gesproken over het thema "Jong en Liberaal".

In Utrecht is nauw contact met de plaatselijke afdeling van de VVD.

In acht gezamenlijke werkgroepen wordt maandelijks gediscussieerd over een aantal belangrijke onderwerpen betreffende de plaatselijke zowel als de landelijke politiek.

CONGRES SOESTERBERG

Intussen heeft u al gelezen dat het Congres 27/28 februari a.s. niet in Breda maar in Soesterberg gehouden gaat worden. Plotselinge likwidatie van Bouvigne is hiervan de reden.

De onderwerpen welke op dit congres aan de orde komen betreffen de Buitenlandse Politiek en de Positie van de Vrouw.

De Commissie Buitenlandse Politiek (CoBuPo) heeft inmiddels een aantal discussiepunten geformuleerd welke op het congres primair in werk-

groepen zullen worden behandeld en vervolgens aan de orde worden gesteld in een plenaire vergadering. Het resultaat van deze behandeling zal door de Cobupo worden samengevat in een aantal moties die aan het eind van het congres in stemming worden gebracht.

Door de Commissie Positie van de Vrouw is eveneens een discussienota opgesteld waarin de verschillende deelproblemen betreffende dit thema worden behandeld. De commissie heeft zich hierbij laten adviseren door Mr. Geurtsen (volksvertegenwoordiger).

De procedure ten aanzien van de behandeling van deze nota zal erop gericht zijn dat afwisselend in werkgroepen en plenair zal worden gewerkt om tot duidelijke resultaten te komen en zo mogelijk vrijblijvend discussiëren te voorkomen.

En verder.....

Voor het najaarscongres in oktober is nog geen plaats vastgesteld. Eventuele suggesties ten aanzien van deze plaats worden gaarne tegemoet gezien. Suggesties betreffende de op het zomeren najaarscongres te behandelen onderwerpen zijn eveneens welkom. Wellicht kunnen een aantal afdelingen zich reeds gaan bezighouden met het opstellen van discussienota's en resolutie's over bepaalde thema's. Het kernprogramma zou hiertoe als basis kunnen dienen.

Mededelingen, betreffende de activiteiten van afdelingen en districten, ten behoeve van deze rubriek worden gaarne bij het HB tegemoet gezien.

Tot ziens in Breda.

d. w.

De nieuwe voorstellen inzake het pornografiebeleid doen Polak nog wel eens met de billen bloot in de Kamer komen.

Komende verkiezingsleus:

Uw stad hééft een grauwsliuer! Weg er mee! Met P.A.K.! Tegenwoordig vooral handig in mini-draagflacon.

De P.S.P. horende, vraag je je af wat er dan in ons leger eigenlijk nog te saboteren valt.

De brochure: "Onderwijs en Ontwikkelingssamenwerking"

door G. M. A. Custers en D. N. M. van Wees is verkrijgbaar door overmaking van f 3.95 (voor leden f 2.95) op girorekening 953500, t.n.v. Algemene Penningmeester Assen, met vermelding "Brochure O en O".

Dit werkstuk biedt u een geweldig overzicht en informatie over alles wat er in en door Nederland aan onderwijs in de derde landen gedaan wordt, enz. iets wat u in uw bezit moet hebben!!!!

Friesch Groningsche Hypotheekbank N.V.

pandbrieven

een veilige belegging met zeer hoog rendement

De T.R.O.S.-kijker:

Als Eal Tal zo iets zegt sal het wel zo wezen.

Synoniemen:

1. Een papieren tijger en een Nederlandse luipaardtank.
2. Jobstijdingen en Agnew.

De PvdA gaat dus de komende verkiezingen niet met zes witmakers in maar met slechts één.

DEZE CHAUFFEUR LAADT EN LOST IN 4 MINUTEN 21 SECONDEN !!!

Hoe kan dat nou? Simpel! Eén chauffeur, één truck en Van Weelde's wissellaadbakken. 'n Enorme besparing op wachttijd, arbeidsloon verzekering en motorrijtuigenbelasting. Alle wissellaadbakken conform toegestane draagvermogens,

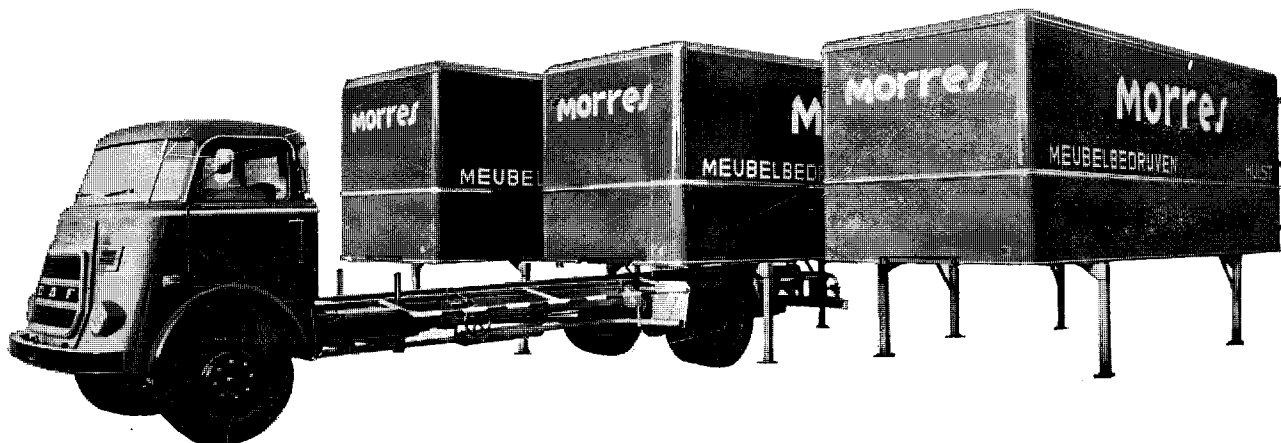
voor elk soort vervoer en in diverse afmetingen. De metalen bodemframes zijn uitgerust met draaibare of inschuifbare steunpoten. Iedere truck voorzien van hydraulische hefinstallatie in vermogens van 5 t/m 15 ton.

CARROSSERIE- EN CONTAINERFABRIEK

PAUL & VAN WEELDE N.V.

'S-GRAVENWEG 350 - NIEUWERKERK A/D IJSSEL - TEL. (01803)-2841* - TELEX 23240

De Partij van de Arbeid

gen buitenparlementaire acties aan te kijken en de houding t.o.v. de kommunistische wereld werd wat genuanceerder.

Intern werden er vele oude zekerheden en autoriteiten ter discussie gesteld.

Deze ontwikkelingen hebben de partij niet onberoerd gelaten. Vele, vooral oudere leden werden onrustig. Deze onrust manifesteerde zich eerst in de vorm van de groepering "Demokratisch Appèl" en later door de nieuwe politieke partij D.S.'70., en als apothecose zitten we nu met de affaire Drees sr.

Hoe moeten we deze ontwikkelingen nu beoordelen?

Ik dacht positief. Voor elke organisatie is het gewoon noodzakelijk dat ze zichzelf en haar positie en strategie ter discussie stelt en dat het kader eens vernieuwd wordt. Dit gebeurt nu in de PvdA en dat is een goede zaak.

Ook voor de weinige linkse liberalen, die Nederland nog rijk is, is dat een goede zaak, omdat ze gebaat zijn bij een attractieve progressieve PvdA als belangrijkste progressieve partij.

Maar nog veel belangrijker is het feit, dat haar strategie veranderd is. Onmiskenbaar is toch de laatste jaren, dat de confessionelen het steeds slechter doen bij de bevolking.

Het zou me daarom niet verbazen als de huidige regeringscoalitie bij de komende verkiezingen geen meerderheid meer haalt.

Voor de VVD komt dan het tijdstip om ervoor te zorgen dat ze een aanvaardbare partner voor de PvdA wordt, wil ze ooit weer aan de macht komen.

Ze moet dan een ruk naar links maken en komt qua politieke opstelling veel meer overeen met de JOVD. Daarom zou ik het eigenlijk wel een goede zaak vinden als Drees sr. uit de PvdA stapt en de partij op de ingeslagen weg voortgaat. Daarom begrijp ik de houding van de FJG ook niet, die in een persverklaring meedeelde, dat de

Een doordenkertje:

D.S.'70: Dans le fumier cervent les gèrmes.

partij alles moet doen om Drees sr. in de partij te houden.

De huidige koers is toch een koers, die voor de toekomst perspectief biedt of wil de FJG met Drees jr. in zee?

JAMEPO

De Volkstelling

Een oud Nederlands gebruik is om over de meest onbelangrijke zaken de grootste rotzooi te trappen.

Het geeft altijd zo leuk aan op welk niveau de politiek hier ter lande bedreven wordt.

Het meest actuele voorbeeld is de volkstelling-psychose.

Ik wil me niet in de discussie mengen over het eventueel corrupt zijn van tellers, over privacy, anonimiteit en noem al die kreten maar op. Ik wil alleen op één facet van de zaak ingaan. Veel onrust t.a.v. de volkstelling komt in mijn ogen voort uit een onbestemd gevoel over computers en wat daar allemaal bijhoort.

Veel mensen zijn blijkbaar van mening, dat dat ding een ontzettende allesmanipulator is.

Ze zien niet in, dat de mens die manipulator is en de computer een zeer efficiënt en snelwerkend hulpmiddel. Ik dacht dat je veel onrust op dit gebied kunt wegnemen door een stukje wetgeving te plegen.

Idealiter zouden die wetten ervoor moeten zorgen dat elk individu ervan op de hoogte gebracht moet worden in welke archieven informatie over hem is opgeslagen. Verder moet hij het recht hebben om elk moment, wanneer hij dat wenst, deze informatie te veranderen of te doen verdwijnen.

Als de discussie over de volkstelling dit als resultaat heeft, dan is ze nog niet eens zinloos geweest.

JAMEPO

Twee fenomenen beheersen de PvdA. De nacht van Schmelzer en Nieuw-Links.

Wat hebben beide fenomenen te weeg gebracht in deze partij?

Ik dacht, dat er twee punten waren, nl. de strategie van de partij en de sfeer in de partij.

Schmelzer heeft er met zijn nacht voor gezorgd, dat de PvdA onder geen voorwaarde bereid is om het bekende spelletje van de kabinetsformatie oude stijl te spelen. Men wil voor de verkiezingen waterdichte afspraken. Zo niet, dan niet in de regering.

Aan de andere kant is de partij op zoek gegaan naar andere partners in plaats van de onbetrouwbare confessionelen om daarmee een meerderheid proberen te kweken.

Deze mogelijkheid werd des te reëler door de verrassende opkomst van D'66 en het ontstaan van de PPR.

De oude garde in de partij ziet deze strategie niet zo zitten, omdat ze van mening is, dat er in Nederland alleen te regeren valt met de confessionelen.

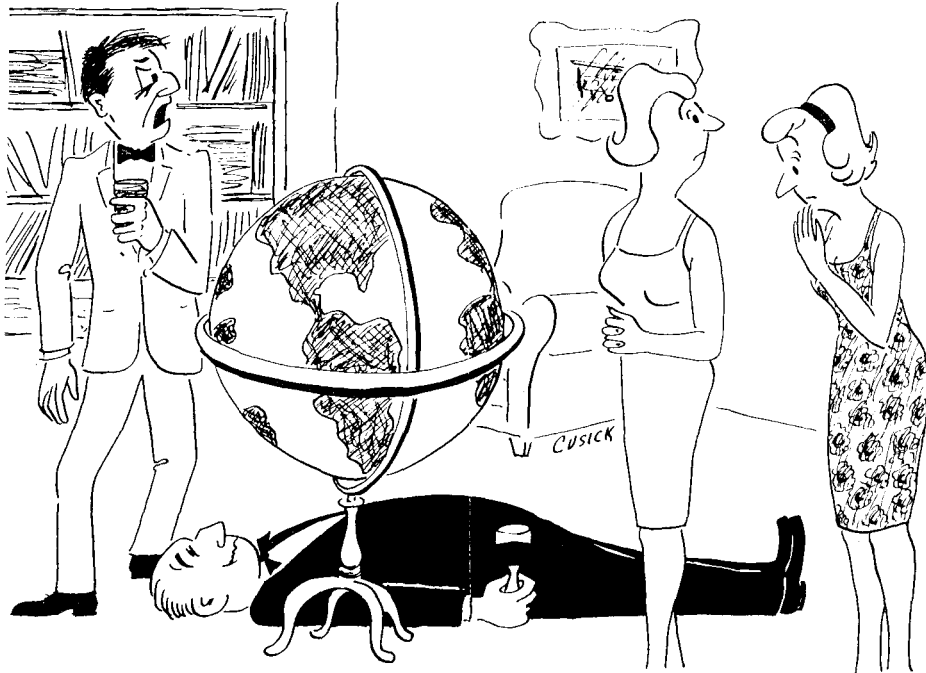
Dit wat de strategie betreft.

Nieuw-Links heeft de sfeer in de partij veranderd.

De PvdA begon wat degeneratieverschijnselen te vertonen en was als zodanig voor veel linkse mensen geen aantrekkelijke partij meer.

Nieuw-Links heeft voor een opfrisserij gezorgd.

De partij begon wat sympathieker te

Hij zoekt het juiste adres voor het opgeven van nieuwe
abonné's voor De Driemaster.

BON

Ondergetekende neemt hierbij een proefabonnement op de Driemaster voor de eerstvolgende 4 nummers en zal daarvoor f 2.50 overmaken op giro 27 77 60 t.n.v. Stichting de Driemaster te Den Haag.

Naam:

Adres:

Handtekening

uitknippen en opsturen naar Adm. Driemaster, Van Nijenrodestr. 105, Den Haag.

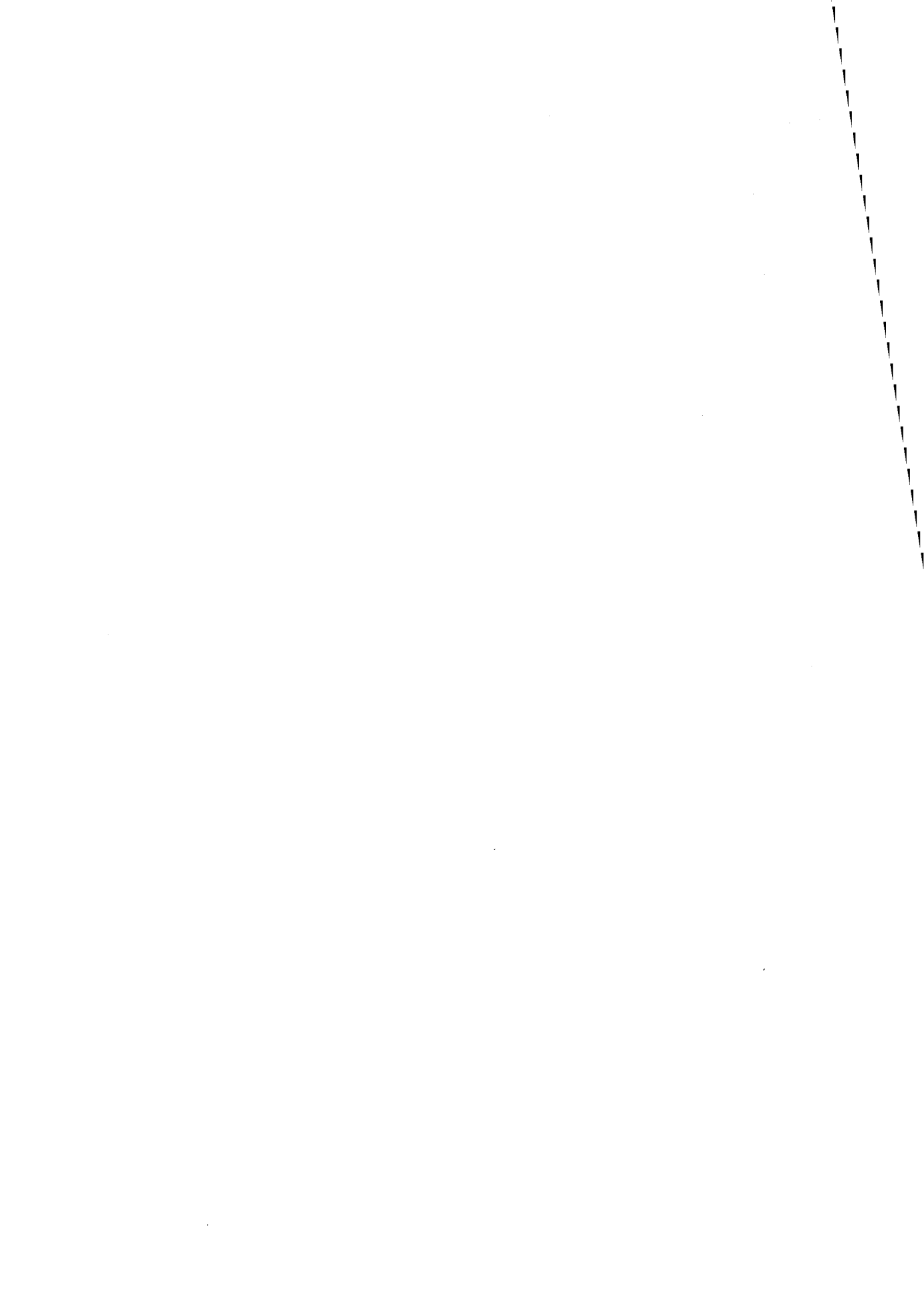
Abonne's worden vriendelijk verzocht de abonnementsprijs ad. f 7.50 minimaal over te maken op girorekening 277760 t.n.v. Stichting "De Driemaster" te Den Haag.
Bij voorbaat hartelijk dank.

POLITIEK KERNPROGRAMMA

1971
1975

JONGEREN
ORGANISATIE
VRIJHEID EN
DEMOCRATIE

Buitenland

Preambule A1

De buitenlandse politiek van Nederland heeft zich tot nu toe niet bepaald onderscheiden door veel visie en durf. En dat terwijl de potentiële bewegingsvrijheid van een land als het onze veel groter is dan vaak wel wordt verondersteld. Natuurlijk zijn de directe macht en invloed van ons land beperkt; even duidelijk is echter, dat een actieve konsekwente vredespolitiek van de kant van Nederland, vooral indien hechte samenwerking wordt gevonden met andere gelijkgezinde staten, alleen maar een gunstige invloed kan hebben in een wereld waarin geweld, onderdrukking en onrecht de toon aangeven.

De buitenlandse politiek dient te zijn gericht op:

1. het bevorderen van vrede en veiligheid in de wereld;
2. het tot stand komen van 'n wereldrechtsorde;
3. het tot stand komen van 'n sociaal-ekonomisch rechtvaardige wereldorde;
4. het bevorderen van welzijn en leefbaarheid in de gehele wereld.

Verenigde Naties A2

1. De V.N. moeten een eerste aanloop zijn tot een wereldrechtsorde waarbij de nationale souvereiniteit deze niet in de weg mag staan. Versterking van de V.N. is onontbeerlijk voor de bevordering van de internationale vrede. Krachtige steun aan de versterking van de V.N. is beslist noodzakelijk.

2. De Volksrepubliek China moet na toetreding tot de V.N. als permanent lid worden opgenomen in de Veiligheidsraad ten koste van Formosa, dat overigens niet uit de V.N. mag worden gestoten.

3. Ook de Duitse Bondsrepubliek, de Duitse Democratische Republiek, Noord- en Zuid-Vietnam en Noord- en Zuid-Korea dienen in de V.N. te worden opgenomen zonder dat dit konsekwenties heeft voor eventuele herenigingen.

4. Er zal moeten worden gezocht naar een billijker verdeelsleutel voor de stemverhouding in de Algemene Vergadering. Daarbij kunnen o.a. als criteria worden betrokken inwonertal, nationaal produkt, landoppervlak. Het vetorecht in de Veiligheidsraad moet worden afgeschaft.

Ontwapening A3

1. Nederland dient als lid van de Ontwapeningsconferentie in Genève een actief beleid te voeren t.a.v. het beheersen en verminderen van de wapening, met name t.a.v. een verbod op de produktie en het gebruik van biologische en chemische wapens.

2. Uitbreiding van het kernstopverdrag tot een verbod van ondergrondse kernproeven met wapens van meer dan 20.000 ton T.N.T.

3. Het non-proliferatieverdrag dient door alle landen te worden geratificeerd.

4. Bevordering van polemologisch onderzoek en vredesonderwijs.

Navo A4

1. Nederland dient lid te blijven van de NAVO, doch binnen de NAVO moet een grotere nadruk vallen op het vredespolitieke aspekt.

2. Er dient een dialoog tussen de NAVO en het Pact van Warschau tot stand te komen. Op de duur dient het bestaan van beide organisaties diskutabel te worden gesteld.

Bilaterale kontakten kunnen een uiterst nuttige funktie vervullen.

3. De plannen tot het houden van een Europese Veiligheidskonferentie dienen met spoed te worden geëffectueerd. Op de konferentie zal moeten worden besloten tot omvangrijke wederzijdse ontwapeningsmaatregelen op het gebied van konventionele wapening, taktische kernwapens en middenafstandsaraketten.

4. De Duitse kwestie dient te worden geregeld op basis van de na-oorlogse grenzen. Dit houdt in:

- a. gezamenlijke erkenning van de D.D.R. door de lidstaten van de NAVO;
 - b. garanties voor de vrije toegang tot West-Berlijn; en
 - c. normalisering van de betrekkingen tussen Oost- en West-Duitsland.
5. Met alle mogelijke middelen moet

druk worden uitgeoefend op Portugal en Griekenland om zich in democratische zin te hervormen.

6. Het gebruik van de NAVO-wapens en in het kader van de NAVO opgeleid personeel in de Portugese koloniën moet krachtig worden voorkomen. Officiële waarnemers dienen hierop toe te zien.

Zuid-Oost Azië A5

1. Het zelfbeschikkingsrecht van alle landen in Z.O.-Azië dient op basis van vrije verkiezingen krachtig te worden gewaarborgd.

2. Aan de vredesbespreking in Parijs dient door alle landen en groeperingen, die betrokken zijn bij de konflikten in Z.O.-Azië, te worden deelgenomen.

3. Geleidelijke terugtrekking van buitenlandse troepen uit alle Zuid-Oost Aziatische landen.

4. Krachtige aanpak van de wederopbouw en ontwikkeling van Z.O.-Azië.

Zuidelijk-Afrika A6

1. **Scherpe afkeuring van de racistische regimes in Zuid-Afrika en Rhodesië en het koloniaal bewind van Portugal in Angola en Mozambique.**

2. **Nauwkeurige naleving van alle resoluties van de V.N. t.a.v. Zuidelijk-Afrika. Met name een verbod op wapenleveranties naar betreffende gebieden dient nauwkeurig te worden nageleefd.**

3. **Het Cabora Bassa-dam projekt in Mozambique moet, omdat het tot konsekwentie heeft de vorming van een militair-industrieel kompleks in Zuidelijk-Afrika, worden afgewezen.**

4. **Oppositiegroepen en bevrijdingsbewegingen gericht tegen bovengenoemde regimes verdienen onze politieke-, sociale- en medische steun. Nederland moet zich echter van elke internationale wapenhandel in deze volledig onthouden.**

Latijns-Amerika A7

1. Vooral de politiek van de U.S.A. t.a.v. Latijns-Amerika belemmert een eigen rechtvaardige politieke en sociale ontwikkeling in deze landen. Daarom moet Nederland in zijn beleid hiertegenover een duidelijker eigen richting tot uitdrukking brengen.

2. Nederland dient krachtig te protesteren bij de betrokken regeringen in de V.N. tegen martelingen en onderdrukking van minderheidsgroepen in verschillende landen in Latijns-Amerika.
3. Nederland dient er bij de U.S.A. met klem op aan te dringen haar handelsboycot van Cuba op te heffen. Zelf dient Nederland intussen zijn kontakten met Cuba sterk uit te breiden, vooral op economisch terrein.
4. Streven naar een volledige onafhankelijkheid van Suriname en de Nederlandse Antillen op basis van voorstellen van deze landen, uiteraard zonder staking van de hulpverlening.

Midden-Oosten A8

1. **Een vredesregeling dient uit te gaan van de rechten van de Israëliëse bevolking op vrede en veiligheid alsmede van de rechten van de Palestijnse Arabieren, met inbegrip van het zelfbeschikkingsrecht.**
2. **Vredesonderhandelingen tussen Israël, de Arabische landen en vertegenwoordigers van de Palestijnen dienen op basis hiervan aan te vangen.**
3. **Daarbij dient tevens een bevredigende territoriale regeling te worden getroffen, alsook m.b.t. de status van Jeruzalem.**

Europese Gemeenschappen A9

1. **De taakstellingen van de EEG moeten pas worden uitgebreid nadat de besluitvorming langs democratische weg tot stand komt.**
2. De Europese integratie dient vanuit een mondiale visie tot doel te hebben een verzoenende rol te spelen tussen Oost en West alsmede het uitvoeren van een gezamenlijke politiek t.a.v. de ontwikkelingssamenwerking.
3. Een eigen Europees kernwapen wordt mede daardoor afgewezen.
4. De Gemeenschap zou op korte termijn alle landen van West- en Midden-Europa moeten kunnen omvatten. De E.E.G. dient open te staan voor toetreding van alle democratische landen, met name van de EVA-landen. Toetreding of associatie van Spanje en Portugal wordt onder de huidige omstandigheden afgewezen. Het associatieverdrag met Griekenland moet worden opgeschort.
5. Het selectieve associatiebeleid t.a.v. de landen in de derde wereld moet ter discussie worden gesteld.

6. **Rechtstreekse verkiezing van het Europees Parlement. Zolang dit niet wordt gerealiseerd rechtstreekse verkiezing van de Nederlandse delegatie.**
7. **De vorming van Europese politieke partijen is urgent. De Nederlandse politieke partijen dienen hiertoe initiatieven te nemen.**
8. **De besluitvorming in de Ministerraad dient met meerderheid van stemmen plaats te vinden. De bevoegdheden van het Europees Parlement moeten aanzienlijk worden uitgebreid, een**

budgetrecht met werkelijke betekenis, het recht van initiatief en het recht van amendement.

Ook de bevoegdheden van de Europese Commissie dienen te worden verruimd in die zin, dat de Commissie meer het karakter van een politiek lichaam krijgt.

9. **De Nederlandse regering dient krachtig te protesteren tegen schendingen van E.E.G.-afspraken door E.E.G.-partners.**

Ontwikkelingssamenwerking A10

1. **Nederland zal een hoge prioriteit aan de ontwikkelingssamenwerking moeten geven in de vorm van een ontwikkelingsbeleid gebaseerd op meerjarenplannen. De omvang van de totale steun zal mede moeten zijn gebaseerd op de behoefte der ontwikkelingslanden en de noodzaak de steeds groeiende kloof tussen de rijke en de arme landen te beperken.**
2. **In Europees verband behoort een geleidelijke beëindiging van productieprocessen plaats te vinden, die relatief goedkoper door de ontwikkelingslanden kunnen worden uitgevoerd.**
3. **Wezenlijk belangrijk is kennisoverdracht met de nadruk op het middelbaar niveau, waaronder speciaal administratief onderwijs, beroeps- en kadervorming.**
4. **Voor gastarbeiders uit ontwikkelingslanden behoren speciale scholingsinstituten te worden opgezet. Een deel van de ontwikkelingshulp-gelden dient aan deze scholing van gastarbeiders te worden besteed.**
5. **Bevordering van een bevolkingspolitiek in de ontwikkelingslanden, doch het voeren van een dergelijke politiek behoort tot de eigen verantwoordelijkheid van deze landen.**
6. **Bij de keuze tussen multilaterale en bilaterale hulp is de doelmatigheid een zwaarwegende faktor, maar een principiële voorkeur gaat uit naar multilaterale hulp, welke vooral in het verband van een vergrote E.E.G. meer plaats kan vinden.**
7. **Bij het verlenen van preferenties moeten naast slechting van de tariefmuren de grondstoffenprijzen zoveel mogelijk worden gestabiliseerd.**
8. **Wanneer grote aflossingsschulden ontstaan moet tot consolidatie hiervan op lange termijn worden overgegaan op een minimale rente; aflossingen behoren bij voorkeur weer geïnvesteerd te worden in het aflossende land zelf.**
9. **Het is noodzakelijk een formule op te stellen om af te bakenen wat werkelijk onder ontwikkelingshulp wordt verstaan zodat het feitelijke ontwikkelingsplafond kan worden vastgesteld.**
10. **Van groot belang voor de arme landen is een goede ontwikkeling van het platteland waardoor een massale trek naar de grote steden enigszins wordt afgeremd.**
11. **Joint-ventures behoren als een gebruikelijke vorm van industrievestiging te worden beschouwd. Met name in de dienstverlenende sector dienen de kleinere bedrijven geleidelijk te worden overgedragen aan de ontwikkelingslanden zelf, wat gefinancierd kan worden uit de winst op het aandeel van de ontwikkelingslanden. Voor ideële organisaties en coöperaties ligt hier een wezenlijke taak.**
12. **Intensieve voorlichting over de ontwikkelingssamenwerking en de resultaten daarvan.**

Wereldvoedselvraagstuk A11

1. **Teneinde zo snel mogelijk de wereldvoedselproductie op het gewenste niveau te brengen dienen alle mogelijke middelen zoals voorlichting, onderwijs en reorganisatie van de productie te worden aangewend.**

2. **Maatregelen op korte termijn:**
 - a. **verbouwing van produkten met een zo hoog mogelijk gehalte aan de meest noodzakelijke elementen (b.v. eiwit);**
 - b. **de voedselhulp dient zoveel mogelijk gericht te zijn op leniging**

van akute nood; daarna kan ze regelmatig ten behoeve van de sociale en economische ontwikkeling ter beschikking worden gesteld;

- c. ter bescherming van de volksgezondheid in de ontwikkelingslanden dienen technologische maatregelen te worden getroffen die het mogelijk maken de produkten hygiënisch te verwerken;
- d. zo nodig produktie van voedsel langs synthetische weg;
- e. bij de voedselproduktie in de ontwikkelingslanden dient een zo groot mogelijk areaal te worden ingezet waardoor ingrijpende cultuurtechnische maatregelen noodzakelijk zullen zijn.

Defensie A12

- 1. Het Nederlandse defensiebeleid dient te zijn geïntegreerd in een NAVO-strategie die is gericht op crisisbeheersing.
- 2. Gegeven de beperkte financiële middelen en de noodzaak van een kwalitatief goed ontwikkeld defensie-apparaat is meer coördinatie in NAVO-verband noodzakelijk.
- 3. Het aandeel van Nederland zal meer moeten zijn gericht op gespecialiseerde taken.
- 4. De positie en de financiering van Amerikaanse troepen in Europa zal mede gezien tendenzen van isolacionisme in de V.S. in het kader van de NAVO nader moeten worden bezien.
- 5. Er dient een onderzoek te worden ingesteld naar de efficiëncy binnen de Nederlandse krijgsmacht. Tevens dient onderzocht te worden of een beroepsleger niet wenselijker, goedkoper en efficiënter is dan een leger van dienstplichtigen.

Kommunistische landen A13

- 1. Een voortdurend contact met kommunistische landen op politiek, economisch, sociaal en cultureel terrein, zowel bilateraal als multilateraal, moet krachtig worden bevorderd.
- 2. Op basis van wederzijds respect, met erkenning van de andersgerichtheid van het sociaal-economisch en politieke stelsel, moet worden gestreefd naar een zo volledig mogelijke vrijheid van verkeer van goederen, diensten en personen tussen kommunistische en niet-kommunistische landen.
- 3. Afkeuring van elke herleving van de koude oorlog-situatie.
- 4. Krachtig protest tegen onderdrukking van minderheidsgroeperingen, m.n. in geval van flagrante schending van de rechten van de mens.

Binnenland

Preambule sociaal-economisch beleid B1

Het sociaal-economisch beleid dient gericht te zijn op:

- 1. het welzijn van alle mensen;
- 2. het bevorderen van een meer rechtvaardige welvaartsverdeling;
- 3. het bevorderen van economische groei, met behoud van volledige werkgelegenheid en een evenwichtige betalingsbalans.

Integrale planning B2

- 1. **Het overheidsbeleid dient te zijn gegroundvest op planning in drie fasen, te weten op korte, middellange en lange termijn.**
- 2. **Deze planning dient zich te kenmerken door flexibiliteit en dient een prioriteitschema en een investeringsplan te omvatten.**
- 3. **Waar mogelijk dienen minder noodzakelijke overheidstaken te worden afgebouwd, aangezien de overheid steeds meer taken op het gebied van o.a. onderwijs, ruimtelijke ordening, sociale politiek en ontwikkelingssamenwerking te vervullen heeft.**
- 4. **Door de toenemende gekompliceerdheid van onze samenleving is een geïntegreerde planning op vele gebieden noodzakelijk. Bij deze planning dient meer rekening te worden gehouden met de wensen van de bevolking.**
- 5. **Integrale planning dient samen te gaan met een gerichte decentralisering van de besluitvorming in de samenleving. Daarbij dient gebruik te worden gemaakt van een onder supervisie van regering en parlement staand marktonderzoekapparaat.**
- 6. **Verder dient integrale planning te impliceren:**
 - a. **opstelling van meerjarenrichtlijnen voor de begroting;**
 - b. **onderwijsplanning op lange termijn;**
 - c. **een bevolkingspolitiek, die afremming van de bevol-**

kingsgroei stimuleert en voorts is gericht op bevolkingsspreiding;

- d. **het in rekening brengen van sociale kosten;**
- e. **een financiële planning die aan belanghebbenden, zoals gemeenten, bedrijfsleven en rijksoverheid een zo goed mogelijk beeld geeft van de te verwachten ruimte op de kapitaalmarkt. Voor de distributie van consumptiegoederen blijft het marktmechanisme het meest aangewezen systeem.**
- f. **Voor de reclame dienen bindende regels te worden opgesteld, te controleren door een raad, waarin producenten en konsumenten zijn vertegenwoordigd.**
- g. **In eerste instantie dient ook het kapitaal dmv. het marktmechanisme te worden gedistribueerd. De overheid moet echter veelvuldiger van de haar ter beschikking staande middelen gebruik maken om het kapitaal regionaal en mondiaal beter te spreiden.**

Overheidsmiddelen B3

- 1. Bestudering in hoeverre de extra-taken, die aan de overheid worden toegeschoven voortvloeien uit private bestedingen en investeringen. Voor zover dit inderdaad het geval is, dient consumptievrijheid te worden beperkt ten gunste van hogere bestedingen in de kollektieve sector.
- 2. De in de komende jaren noodzakelijke versnelde groei van de overheidsuitgaven zal slechts voor een klein deel kunnen worden verkregen door bezuinigingen of afstotingen van bepaalde overheidstaken en door verhoging van de efficiency van retributies voor duidelijk te identificeren overheidsdiensten.
- 3a. Met de bijzondere positie van de middengroepen dient in meerdere mate rekening te worden gehouden.
- 3b. Verhoging van de directe belastingen in de hoogste inkomensklassen en van de vermogensbelasting zijn gezien de mogelijkheid tot kapitaalvlucht slechts op niet al te grote schaal mo-

gelijk, doch wel gerechtvaardigd en gewenst.

4a. Verhoging van de successierechten, met name in de zijlijnen.

4b. De mogelijkheden tot bedrijfs-overname mogen door de successiewetgeving niet worden geschaad.

5. De extra belastingontvangsten zullen vooral moeten komen uit de reële groei van het nationaal inkomen (direkte belastingen) en uit de verhoging van BTW en accijnzen.

6. In het kader van belastingharmonisatie binnen de E.E.G. zal een relatieve verschuiving van de directe naar de indirecte belastingen onvermijdelijk zijn. Deze belasting zal daarom speciaal moeten worden geheven op goederen die niet direct tot de primaire levensbehoeften behoren.

7. Ter compensatie van de minder draagkrachtigen dient de belastingvrije voet nog verder te worden verhoogd.

8. Een automatische aanpassing van de tarieven van de inkomstenbelasting aan de inflatie.

9. De heffingen van de verschillende belastingen, met name de loon- en inkomstenbelasting moeten zeer gelijk-tijdig en duidelijker plaatsvinden.

10. Inflatiebestrijding is van belang, daar zij met name enkele zwakke groepen treft.

11. Er moet worden onderzocht op welke wijze en door wie belastingen worden afgewenteld.

12. De gemeentelijke financiën dienen minstens even snel te groeien als de totale rijksontvangsten, waarbij naar verdeelsleutels dient te worden gezocht die mede een voor elke gemeente passend planologisch beleid realiseerbaar maken.

13. Verruiming van het gemeentelijk belastinggebied dient met het oog op onaanvaardbare consequenties voor gemeenten met een minder draagkrachtige bevolking te worden afge-wezen.

14. De verzwaarde belastingdruk op ongehuwden dient te worden verlicht.

15. De extra belastingen op inkomsten uit overuren en bijverdiensten dienen te verdwijnen.

Sociaal beleid B4

1. Invoering van een wettelijk jongerenstatuut voor de leeftijd van 14 tot 18 jaar met voorschriften voor opleiding, werktijden, vakanties en medische zorg.

2. Een gegarandeerd minimum-inkomen.

3. Concentratie in het ziekenfondswezen.

4. De kinderbijslag, alsmede de kinderaftrek, dienen in het kader van een actieve bevolkingspolitiek te vervallen.

Kompensatie, voor het vervallen van dit extra inkomen, voor de lagere inkomensgroepen, moet worden gezocht in het op redelijk peil brengen van het minimuminkomen.

5. Invoering van een beperkt eigen risico voor het eerste konsult per ziektegeval van een huisarts.

6. Een actief overheidsbeleid ter voorkoming en genezing van de welvaartsziekten.

7. Aan de serviceverlening en huisvesting van bejaarden moet grotere aandacht worden besteed.

Ekonomische democratie B5

1. Het is van het grootste belang dat er inhoud wordt gegeven aan de wetsontwerpen, gebaseerd op het SER-advies inzake herziening van het ondernemingsrecht. Dit vereist zowel bij de werknemers als werkgevers de juiste instelling om deze wetsontwerpen, wanneer zij door het parlement zijn aanvaard, integraal uit te voeren.

2. Experimenten met democratische inspraak- en besluitvormingsmethoden in overheidsbedrijven en ambtelijke instellingen, alsmede bij instellingen die nauw zijn gerelateerd aan instanties met maatschappelijke verantwoordelijkheid, zoals bijvoorbeeld vakbonden.

3. Geleidelijk dienen alle mensen die betrokken zijn bij het productieproces te opereren in een democratische structuur, waarbij op het laagste niveau kan worden gedacht aan directe democratie. In de onderneming funktioneert een personeelsraad en de vergadering van aandeelhouders. Deze beide benoemen afgevaardigden in de ondernemingsraad, welke het hoogste orgaan is in de onderneming en paritair van samenstelling. De direktie wordt door de ondernemingsraad benoemd en gecontroleerd.

4. Om te voorkomen dat via de beurs overvallen op ondernemingen worden gepleegd door bedrijven die naar een monopoliepositie streven, moet in afwachting van een Europese fusie-wetgeving de regering een dergelijke overval op zijn maatschappelijke merites beoordelen, op grond waarvan zij haar veto moet kunnen uitspreken.

Inkomens- en vermogensverdeling B6

1. Inkomens- en vermogensverschillen zijn in principe acceptabel, voor zover deze voortvloeien uit inspannings- en capaciteitsverschillen. Overige inkomensverschillen kunnen mede door een actief onderwijsbeleid worden genivelleerd.

2. De inkomensproblematiek is een onderdeel van het centraal economisch

beleid. Bij het voeren van een inkomenspolitiek dienen de volgende doelstellingen centraal te staan:

a. verbetering van de inkomensverdeling;

b. bestrijding van de inflatie.

3. Dit betekent dat in de praktijk een loonpolitiek niet voldoende is, maar dat daarnaast ook een inkomenspolitiek gevoerd dient te worden t.a.v. de andere inkomenscomponenten, met name winsten en vrije inkomens.

4. In de huidige situatie dient de overheid een actieve loonpolitiek te voeren in samenwerking met de onderhandelende partijen. De loonstijging mag de produktiviteitsstijging niet overtreffen, dit met inachtneming van de mate van prijsstijging en ontwikkeling in andere EEG landen.

5. Er dient een onderzoek te worden ingesteld naar het vraagstuk van de industriële eigendom (oktrooirecht).

6. Een mededingingsbeleid gericht op de verwezenlijking van een effectieve concurrentie moet worden bevorderd.

7. Inkomensherverdeling moet mede plaatsvinden via de belastingen, en het gegarandeerde minimuminkomen, met waarborgen voor misbruik.

8. Bevordering van bezitsvorming moet onder bredere lagen van de bevolking worden gestimuleerd door winstdeling, spaarloon, vermogensaanwasmeling en bevordering van het eigen woningbezit.

Werkgelegenheid en regionaal beleid B7

1. De overheid dient een politiek te voeren die volledige werkgelegenheid waarborgt, hetgeen naast een konjunkturpolitiek een visionair op groei gericht structureel beleid vereist.

2. De regionale politiek dient uit te gaan van het principe dat de werkgelegenheid naar de mens toe moet worden gebracht, echter zonder dat de economische groei, die meer en meer dient ter financiering van de steeds toenemende kollektieve sector, al te veel wordt aangetast.

3. De ontwikkeling van de provincies buiten de randstad dient meer dan tot nu toe gericht te worden op een beperkt aantal gebieden, zodat in deze gebieden een zichzelf versterkend verstedelijkingsproces tot stand kan komen. Ook op dorpsniveau zal er concentratie moeten komen, opdat ieder binnen redelijke afstand over goede voorzieningen beschikt.

4. De regionale groei kan in het bijzonder worden gestimuleerd door aanleg van goede verbindingen, verbetering van het leefklimaat en een op dynamiek gericht pakket onderwijsvoorzieningen, naast subsidiëring van in-

dustriestvestigingen.

5. Het regionaal beleid dient wetenschappelijk onderzoek te bevorderen en de resultaten hiervan toe te passen.

6. Bij gebruik van kosten-baten analyses bij industriële uitbreidingen dienen sociale kosten, zoals extra verkeersopstoppingen, milieuverontreiniging, recreatie- en woningbehoefte van doorslaggevend belang te zijn bij beleidsbeslissingen door overheidsorganen.

Industrialisatie en technologische ontwikkeling B8

1. Het industriële beleid van de overheid dient niet primair te bestaan uit het subsidiëren van diverse zwakke bedrijfstakken, die zich niet hebben aangepast, doch dient te zijn gericht op bevordering van research en ontwikkeling van industrieën met hoge toekomstwaarde zoals bijvoorbeeld elektronika en chemie.

2. Ten opzichte van bedrijfstakken en bedrijven die door ontwikkelingen van buiten af in verval geraken dient een preventief beleid te worden gevoerd bestaande uit het scheppen van vervangende werkgelegenheid, omscholingsactiviteiten, voldoende beroepsonderwijs en actieve voorlichting over studie- en beroepsmogelijkheden.

3. Door het opkopen en geleidelijk likwiden van met name arbeidsintensieve zwakke industrieën dient de overheid de werkgelegenheid in ontwikkelingslanden te bevorderen.

4. Er dienen maatregelen te worden genomen om de gevolgen van de automatisering op te vangen, zoals omscholing en sociale omschakeling en opvang van ouderen die vaak niet of nauwelijks kunnen worden omgeschoold.

5. Onderwijs en management dienen grote aandacht te schenken aan de problemen van de toekomst, daar de mens waarschijnlijk diverse malen van beroep zal moeten veranderen.

6. Van overheidswege dienen studies te worden verricht die aangeven welke gevolgen de automatisering voor ons land kan hebben, en welk overheidsbeleid daaruit moet voortvloeien.

7. Een grotere technologische samenwerking in Europees verband dient te worden gestimuleerd.

Woningbouw B9

1. Door bevordering van de verhoging van het jaarlijks te bouwen aantal woningen en de doorstroming dient de scheve verdeling van de woningnood en de lasten ervan zo spoedig mo-

gelijk te worden beëindigd.

2. In de huurprijzen zal de reële kostprijs en kwaliteit tot uitdrukking moeten komen; een systeem van kostprijsuren, aangevuld door een stelsel van individuele subsidiëring en een vorm van huurbelasting is het meest rechtvaardig.

3. Een voortgaande huurliberalisatie gekombineerd met een verbeterde ontruimingsbescherming voor huurders is gewenst.

4. Het is gewenst onderzoek te doen naar het functioneren van de bemiddeling in onroerend goed en naar de winstmarges in bouwondernemingen.

5. Bij het toewijzingsbeleid dient rekening te worden gehouden met de draagkracht van de bewoners.

6. De kwalitatieve woningnood dient te worden aangepakt door woningverbetering, krotopruijing, stads- en dorpsreconstructie, kwaliteitsverbetering van nieuwbouw en bevordering van experimenten met nieuwe woonvormen, alsmede verspreiding van informatie daarover.

7. Bouwresearch, zowel economisch-technisch als sociaal-psychologisch, industriële productie en subsidie van experimenten zijn nodig om te komen tot een grotere keuze van woningtypen en om de doorstroming te bevorderen.

8. Bouwvoorschriften mogen een meer creatieve woningbouw en wijkbouw niet belemmeren. In flats dienen enkele ruimten te komen voor gemeenschappelijk gebruik.

9. Inspraak van de bevolking over bestemmingsplannen in een zo vroeg mogelijk stadium is gewenst.

Ruimtelijke ordening B10

1. Van het grootste belang voor het welzijn van de individuele mens is het leefmilieu, dat de mens weliswaar zelf creëert, doch dat op zijn beurt weer de mens beïnvloedt.

2. Essentiële zijn een levendig stadscentrum, recreatievoorzieningen, speelgelegenheden voor kinderen, niet te grote afstanden naar het werk en naar winkels en andere voorzieningen, en een beperkte stadsomvang.

3. Stadssaneringen dienen zoveel mogelijk te worden beperkt, waarbij

prioriteiten moeten uitgaan naar monumentenzorg en bevordering van het openbaar vervoer.

4. Nu reeds dient op grote schaal bos te worden aangeplant rondom toekomstige industriegebieden zodat woon- en werkgebieden door groenvoorzieningen van elkaar zijn gescheiden.

5. Er dient een ministerie te komen voor milieubeheer en ruimtelijke ordening, dat alle problemen van recreatie, natuurbescherming, monumentenzorg, milieubeheer en ruimtelijke ordening coördineert.

6. Het landelijk ruimtelijke orderingsbeleid dient ook in de praktijk de hoofdlijnen van de Tweede Nota ruimtelijke ordening te volgen.

7. In afwachting van een meer gekwantificeerde vervolgstudie op deze Nota dient het beleid te zijn gericht op het groen houden van het hart van de Randstad, op bevordering van migratie naar dun bevolkte gebieden, op stimulering van de randgebieden en op inrichting van de Randstad. De overheid dient voortvarendheid te betrachten bij de spreiding van Rijksdiensten.

8. De industriële expansie van de Rijnmond dient naar voorkeur te worden afgeleid naar havengebieden in Zeeland en de Eemshaven.

9. Bij industrievestigingen dienen de sociale kosten, die een vestiging met zich meebrengt in acht te worden genomen. Tevens dienen preventieve maatregelen tegen eventuele milieuverontreiniging door de betreffende industrievestiging te worden genomen.

Landbouw B11

De vrij belangrijke plaats van de agrarische produktie in onze nationale economie heeft niet kunnen voorkomen dat de positie van de agrarische ondernemer thans vrij slecht is. De inkomensvorming wordt in ernstige mate belemmerd door structuurproblemen van de agrarische ondernemingen die zijn veroorzaakt door de sterke stijging van de kostprijzen en de grondprijzen. Teneinde toch nog tegen redelijke prijzen te kunnen produceren zijn schaalvergrotingen en herstrukturingsmaatregelen noodzakelijk. Deze zullen moeten resulteren in een vermindering van de agrarische beroepsbevolking, toename van de gemiddelde bedrijfs grootte en verbetering van het marktevenwicht.

1. Ten spoedigste dient te worden aangevangen met een herstructurering van de landbouw, zoals die is voorgesteld door de Europese Commissie voor de Landbouw (plan Mansholt).
2. Er dient een goede sociale begeleiding te zijn van hen die de landbouw gaan verlaten. Voor hen die worden omgeschoold voor vervangende arbeid zal tijdens de omscholingsperiode een uitkering dienen te worden gegeven, die tenminste gelijk is aan het vastgestelde minimum inkomen. Voor hen die, bijvoorbeeld vanwege hun leeftijd, niet meer in aanmerking komen voor vervangende arbeid, moet een pensioen op basis van het minimum inkomen worden verstrekt.
3. De overheid dient bij het bepalen van het regionale werkgelegenheidsbeleid zich in sterke mate te richten op die gebieden met een grote afvloeiing uit land- en tuinbouw. Bovendien moeten door een goede voorlichting de mogelijkheden na de bedrijfsbeëindiging zoveel mogelijk bekend worden gemaakt.
4. Het Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de landbouw dient te worden uitgebreid in die zin dat hieruit de afvloeiingsmaatregelen kunnen worden gefinancierd en degenen, die in de landbouw blijven hieruit bepaalde financiële stimulansen kunnen verkrijgen om structuurverbeteringen op hun bedrijf te kunnen doorvoeren, indien het levensvatbaar is.
5. De overheid dient samenwerkingsvormen te stimuleren door het verlenen van kredietgaranties en premies.
6. In EEG-verband met name zal moeten worden gestreefd te komen tot een economische produktie van landbouwprodukten, waardoor overschotsituaties tot het verleden zullen behoren en de dure prijsbeschermerende maatregelen achterwege kunnen blijven.
7. Herstrukturingsmaatregelen dienen te worden genomen binnen het raam van de door de EEG te bepalen afspraken, teneinde concurrentievervalsing te voorkomen.
8. De overheid dient de mogelijkheden en de wenselijkheden van een Grondbank te bestuderen.

Bestuurlijke indeling B12

1. Onze dynamische maatschappij eist een gewijzigde gemeentelijke en provinciale indeling. Het aantal kleine gemeenten dient drastisch te worden ingekrompen daar de bestaande gemeentelijke diensten onvoldoende zijn uitgerust voor aanpak van de problemen van de ruimtelijke ordening en leefmilieu. Binnen de aldus vergrote en binnen bestaande grote gemeenten dienen dorps- en wijkraden te komen met duidelijke afgebakende reële bevoegdheden.

2. Studie over de indeling van

Nederland in ongeveer 5 provincies, die veel meer bevoegdheden dienen te krijgen dan de huidige provinciale besturen, is gewenst. Door deze gedeeltelijke decentralisatie en krachtige provinciale parlementen kan de betrokkenheid van de burgers bij het bestuur worden vergroot.

Verkeer B13

Het opstellen van een verkeersplanning op lange termijn, die tot doel heeft openbaar vervoer tot een aantrekkelijk alternatief te maken voor degenen die nu nog gebruik maken van eigen verkeersmiddelen. In dit plan moeten de volgende punten worden opgenomen:

1. Goedkoper, efficiënter, frekwenter en uitgebreider openbaar vervoer.
2. Betere aansluiting en samenwerking tussen het streekvervoer, het gemeentevervoer en NS.
3. Het doorgaand vrachtverkeer dient zoveel mogelijk om de bevolkingscentra te worden geleid.
4. Het scheppen van rendabele parkeergelegenheden bij trein- en busstations, alsmede aan de rand van steden en stadscentra.
5. Binnensteden moeten worden ontlast van overtollig autoverkeer. Maatregelen in deze kunnen al naar gelang de situatie variëren van optreden tegen langparkeerders tot en met de afsluiting van binnensteden voor alle partikulier motorrijtuigenverkeer.

Milieubeheer B14

1. **Ontwikkeling van een nationaal beleid ten aanzien van de mens en zijn milieu.**

Hoofdelementen dienen te zijn:

- a. Een nationale bevolkingspolitiek gericht op een vermindering van de bevolkingsdruk op alle milieu's en ecosystemen;
- b. Verbetering en uitbreiding van de internationale en nationale wetgeving op dit gebied;
- c. Verandering van de maatschappelijke instelling ten aanzien van verbruiksgoederen en afval door het bevorderen van maatregelen die zijn gericht op het weer in omloop brengen van deze stoffen (recycling);
- d. Een integrale planning bij de beleidsbepaling en uitvoering.

2. De rijksoverheid moet zelf opdrachten tot research verlenen en niet lijdzaam toezien op studies van anderen.

3. In beginsel moeten de kosten der bestrijding van de vervuiling door de veroorzaker worden gedragen.

4. Zolang maatregelen tegen milieuvervuiling voor onze industrie kostprijsverhogend werken ten opzichte van het buitenland (in verband met concurrentiepositie) dienen subsidieregelingen in het leven te worden geroepen, die gefinancierd worden uit een door de EEG te stichten fonds.

Persoonlijke vrijheid C2

1. Persoonlijke vrijheid impliceert onderlinge verdraagzaamheid en verantwoordelijkheid. Maximale vrijheid, zoals wij die voorstaan, vindt hierin zijn begrenzing. De overheid heeft slechts een dienstverlenende taak.
2. In de eerste plaats dienen alle nog bestaande wettelijke beletselen te worden weggenomen, die de persoonlijke vrijheid — in bovenstaande zin — beknotten:
 - a. afschaffing van de strafartikelen inzake „belediging van een bevriend staatshoofd”. Maximale vrijheid van meningsuiting, ook voor ambtenaren en militairen, moet wettelijk zijn gewaarborgd.
 - b. **afschaffing van de strafartikelen inzake pornografie en overspel, en herziening van de strafartikelen inzake openbare schennis van de eerbearheid.**
 - c. afschaffing en herziening van soortgelijke vrijheidsbeperkende bepalingen in gemeentelijke verordeningen, enz.
 - d. **afschaffing van de strafbaarstelling van abortus, mits uiteraard vericht door bevoegde medici. Na medisch en sociaal advies moet de beslissing door de betrokken vrouw zelf genomen worden.**
 - e. **afschaffing van de strafbaarstelling van verkoop en gebruik van kanabisproducten (soft drugs). Overheidscontrole t.a.v. de kwaliteit lijkt echter wel gewenst. Grootscheepse voorlichting t.a.v. het gebruik van alle soorten drugs is dringend gewenst, alsmede de instelling van meer opvangcentra voor de gebruikers van hard-drugs, die daaraan zijn verslaafd.**
 - f. **afschaffing van de bestaande huwelijkswetgeving en vervanging door een liberaal kontraktrecht dat voor alle vormen van samenleving gelijkelijk geldt en aan alle partners en eventuele kinderen onafhankelijkheid en rechtszekerheid garandeert.**
 - g. de meerderjarigheidsgrens moet tot 18 jaar worden teruggebracht.
 - h. de wettelijke mogelijkheden tot dienstweigering dienen te worden uitgebreid, en de soldij dient tot een redelijk peil te worden opgetrokken. Herziening van het militaire tuchtrecht.
 - i. Geen maximumprijs in de sporttoto.
 - j. Afschaffen wet op de kansspelen.
3. De stormachtige economische en technologische ontwikkeling in deze tijd maakt het voorts noodzakelijk, dat doeltreffende wettelijke bepalingen in het leven worden geroepen die de individuele burger civielrechtelijke mogelijkheden geven om van instanties, die zijn leefmilieu en privacy aantasten, genoegdoening te krijgen.
4. Het recht van alle werknemers om te staken — ongeacht of de staking door een erkende vakbond wordt georganiseerd — dient in de wet te worden erkend. De rechter moet echter een staking kunnen verbieden in geval van duidelijke onrechtmatigheid. Hiervan kan alleen sprake zijn, als:
 - a. het beoogde doel ongeoorloofd is;
 - b. een schromelijke onevenredigheid bestaat tussen het beoogde doel en het gebruikte middel;
 - c. de manier waarop het middel gebruikt, onbehoorlijk is.Een staking vindt zijn enige natuurlijke begrenzing in het niet uitbetalen van de lonen door de werkgever. Wel zijn wij voorstanders van een wettelijke onderhandelingsplicht, nadat de staking is begonnen. Ook ambtenaren dienen het stakingsrecht te bezitten.
5. Langzamerhand wint het inzicht veld, dat doelmatige bestrijding van de criminaliteit minder een bestraffend dan wel meer een begeleidend karakter moet dragen. Wij steunen dit inzicht volkomen. Het thans geldende Wetboek van Strafrecht verdient dan ook een grondige herziening, al beschikt de rechterlijke macht ook thans over de juridische mogelijkheden om een flexibele, humane wetstoepassing te waarborgen (opportunititeitsbeginsel, algemeen minimum enz.). Drastische modernisering en liberalisering van het gevangeniswezen verdient daarentegen onmiddellijke en hoge prioriteit. De rigoureuze vrijheidsbeknotten, die de gevangene thans ondervindt, kan o.i. alleen maar verdere psychische schade tot gevolg hebben. Ook het reclasseringswezen en de kinderbescherming zijn dringend aan vernieuwing toe.

Preambule welzijnsbeleid C1

Het welzijnsbeleid dient te zijn gericht op een maximale ontplooiing van de menselijke persoonlijkheid en het scheppen van gelijke kansen voor een ieder. De afzonderlijke onderdelen van het welzijnsbeleid, zoals het cultuur-, jeugd-, bejaarden-, sport- en onderwijsbeleid, dienen te worden geïntegreerd in een algemeen welzijnsbeleid.

Onderwijs C3

Er dient een onderwijssysteem te komen gebaseerd op de idealen vrijheid, gelijkheid en solidariteit en met programma's die het individu in staat stellen om zich zijn hele leven maximaal in de samenleving te ontplooiën. Als doelstellingen van het onderwijs kunnen dan ook worden gezien:

- ontplooiing van intellectuele, creatieve en communicatieve vermogens;
- vorming van sociaal verantwoordelijkheidsbesef en het vermogen tot zelfstandig, kritisch evalueren van de samenleving.

Op korte termijn dienen daartoe de volgende maatregelen te worden genomen:

- a. leerplicht van het 4e tot en met het 18e jaar met de mogelijkheid de opleiding vóór het 4e jaar te doen plaatsvinden in bijvoorbeeld kinderdagverblijven;
- b. verlaging van de leerlingenschaal;
- c. individualisering van het onderwijs;
- d. voortdurende bijscholing van onderwijskrachten;
- e. verlening van extra faciliteiten aan scholen in sociaal zwakkere regio's en wijken;
- f. oprichting van gewestelijke of stedelijke onderwijskundige centra voor onderwijs- en leerlingenbegeleiding;
- g. beschikbaarstelling van de huidige instituten voor de „education permanente”;
- h. meer ruimte in het leerplan voor seksuele voorlichting, politieke vorming, lichamelijke oefening, zwem-onderricht en kunstzinnige en creatieve vorming; invoering van de

Engelse taal reeds tijdens het basisonderwijs.

- Voor de interne democratisering van het Wetenschappelijk Onderwijs biedt de wet Universitaire Bestuurshervormingen 1970 een voorlopig uitgangspunt; het experimenteerartikel dient zeer ruim te worden geïnterpreteerd, in die zin dat experimenten zelf worden aangemoedigd.
- Principieel moet het beginsel van financiële onafhankelijkheid van de student t.o.v. zijn ouders worden aanvaard; daartoe is een systeem van persoonlijke studieleningen het meest wenselijk, mits de terugbetaling ten minste is gebonden aan het latere inkomen van de betrokkene.
- Bij de herstructurering van het Wetenschappelijk Onderwijs dient te worden uitgegaan van de noodzaak tot integratie van Wetenschappelijk Onderwijs en Hoger Beroeps Onderwijs in één tertiair onderwijssysteem; binnen dit tertiaire onderwijs moeten ruime mogelijkheden tot variatie en differentiatie bestaan. Volledige scheidingen tussen zuiver wetenschappelijke- en vakopleidingen worden verwerpelijk geacht. Een numerus clausus en soortgelijke beperkende maatregelen zijn ongewenst. Ter voorkoming hiervan — en mede om financiële redenen zijn herprogrammeringen en een daarop volgende herstructurering ter verkorting van de studieduur onvermijdelijk.

OP LANGERE TERMIJN moet een leerplicht worden gerealiseerd vanaf het 2e tot en met het 18e jaar, waarbij het begin van de vorming plaatsvindt in kinderdagverblijven.

Vervolgens moet een geïntegreerde basisstructuur worden opgebouwd, die doorlopen wordt tot ongeveer het 16e jaar; de bestaande scholendifferentiatie tussen basisschool, MAVO, Atheneum, LTS enz. dient derhalve te worden afgebouwd.

De schoolvakken moeten zoveel mogelijk in fasen worden gestructureerd zodat de leerling in elk vak kan opklimmen naar eigen capaciteiten. Het klassikale systeem kan daarmee vervallen. Al naar gelang het niveau kan worden gewerkt met verplichte en/of keuzevakken. De vakken dienen door ter zake bevoegde docenten te worden

gegeven, doch de technische administratieve regelingen en pedagogische-didactische begeleiding kunnen worden geregeld via gewestelijke onderwijskundige centra.

De begeleiding van leraren en leerlingen geschiedt door teams van psychologen, pedagogen, didactici etc.

De interne besluitvorming moet zo democratisch mogelijk worden opgebouwd d.m.v. schoolraden van leerkrachten en leerlingen en adviserende ouderraden.

Het "education permanente" — idee kan in deze structuur zeer goed worden ingepast.

Kunst en cultuur C4

Kunst en cultuur worden gezien als verworvenheden, niet als processen van verandering. Dat in elke maatschappij de toonaangevende groepen een statisch beeld van die maatschappij hebben, resp. wensen, ligt voor de hand. Bij dat beeld behoort de verworvenheid 'kunst'. Elke verstoring van dat beeld, bv. door ongehoorde vernieuwingen toe te laten, verstoort deze maatschappelijke orde. Het ligt buiten de horizon der ordelievenden dat kunst de maatschappij omspit. In dit beeld past eveneens de bijzondere plaats, die de kunstpolitiek in het gehele overheidsbeleid inneemt. Het beste zou men hier kunnen spreken van "apartheidspolitiek".

Samenvattend: het kunstbeleid is in sociale zin beperkt, in artistiek opzicht staties, en bestuurlijk geïsoleerd. De kritieke situatie waarin we ons thans bevinden is van dit alles een gevolg. Een dergelijke situatie ontstaat, omdat een stuk maatschappelijke realiteit geen gestalte meer kan krijgen binnen de bestaande structuren. Dat is in het kunstleven thans duidelijk het geval. Tot de maatschappelijke realiteit behoort in de eerste plaats de ontwikkeling van het creatieve proces en de resultaten hiervan. Tegen deze achtergronden moeten de spanningen worden gezien, die

zich nu voordoen, en die ons nog te wachten staan.

1. Stimulering van de vrije creativiteit van alle mensen dient de basisgedachte te zijn van het kunstbeleid. Hiervoor moeten talrijke voorzieningen worden getroffen, zoals: uitleeninstellingen, vrije akademies, bezoldigde functies voor kunstenaars aan op te richten wijk- en ontmoetingscentra, beschikbaarheid van werkruimten enz.
2. Kunstpolitiek begint bij de ruimtelijke ordening, die de vormgeving dient te zijn van het menselijke leefmilieu.
3. Op korte termijn zal het onderwijs — in zijn huidige functionele vorm — weinig anders kunnen doen dan het dressereren van doelstellingen, die deze samenleving voorlopig nog wel zal stellen; het is daarom noodzakelijk op grote schaal buitenschoolse activiteiten te stimuleren. Op langere termijn moeten kunstenaars in het kader van een algemene onderwijs-hervorming bij het onderwijs worden betrokken.
4. Kunstenaars hebben óók recht op het minimum-inkomen.
5. Kunstenaars dienen betrokken te worden bij het bouwen van nieuwe wijken en, waar mogelijk, alsnog ingeschakeld te worden in reeds tot stand gekomen nieuwbouw-wijken.
6. De gelden bestemd voor het oprichten van grote kunstcentra kunnen beter worden besteed voor de bouw van trefcentra. Deze trefcentra zijn eveneens te gebruiken voor sport en maatschappelijk werk.
7. Het marktmechanisme mag voor de cultuur niet als uitgangspunt worden beschouwd.
8. Binnen het nationale cultuurbeleid dient veel ruimte te zijn voor experimentele activiteiten.
9. De overheid dient door middel van subsidies te zorgen, dat kunstenaars hun scheppende taak kunnen verrichten en dat alle mensen deel kunnen hebben aan het cultureel gebeuren (verlaging toegangsprijzen voor culturele manifestaties).
10. Stimulering van jeugdfestivals in alle delen van het land.
11. Afschaffing van filmkeuring en toneelcensuur.
12. Vrijheid en onafhankelijkheid van de pers dient gewaarborgd te zijn.

Jeugd C5

1. Hoge prioriteit voor het open jeugd- en jongerenwerk.
2. Speciale aandacht voor experimentele activiteiten.
3. Subsidiëring van politieke jongerenorganisaties.
4. Stichting van jongeren-adviescentra voor dienst en hulpverlening.

Werkende jongeren C6

1. De vorming van de werkende jongeren verdient hoge prioriteit.
2. Verplicht partieel onderwijs tot 18 jaar is direkt noodzakelijk.
3. Bij de vakopleidingen vanuit het bedrijf dient grote aandacht te worden besteed aan algemene vorming.
4. Van overheidswege dienen tegevoetkomsten te worden gegeven ten aanzien van leergelden voor aanvullend onderwijs.

Recreatie en natuurbescherming C7

1. Natuurbescherming en landschapsinrichting zijn van dermate groot belang dat de landbouw zich in deze moet aanpassen. In grote delen van Nederland betekent dit een beperking in de produktiemogelijkheden. De schade die de landbouw in zijn functie als landschapsbeschermer lijdt, moet van overheidswege worden vergoed.
2. Natuurbescherming geniet prioriteit t.o.v. recreatie. Er zijn geen redenen aanwezig om de Waddenzee geheel of gedeeltelijk in te dijken.
3. De overheid dient te bevorderen dat landbouwgronden van slechte kwaliteit worden ontsloten als recreatiegebieden. Ruilverkaveling mag ontwikkelingen in de recreatie niet belemmeren.
4. De overheid dient regulerend op te treden t.a.v. de toenemende behoefte aan recreatieruimte.
5. De bouw van tweede woningen en zomerverblijven in of in de dichte nabijheid van natuur- en recreatiegebieden is ongewenst.

Sport C8

1. Er dient een staatssekretaris voor sportzaken te komen.

2. De overheid dient het aanstellen van beroepskader in functies, die door de snelle ontwikkeling van de sport niet meer door de vrijwillige krachten kunnen worden vervuld, te stimuleren.
3. Er dient meer overheidssteun te komen bij de bouw van sportakkommodaties.
4. Er dient een specifiek sportmedies centrum te komen, al dan niet gebonden aan een (enige) universiteit(en), dat zich bezig houdt met de medische begeleiding van sportlieden en met research op het gebied van de sportgeneeskunde (met name specifieke sportletsels, medische aspecten bij trainingmethoden, dopingmiddelen e.d.).

Werking van de democratie C9

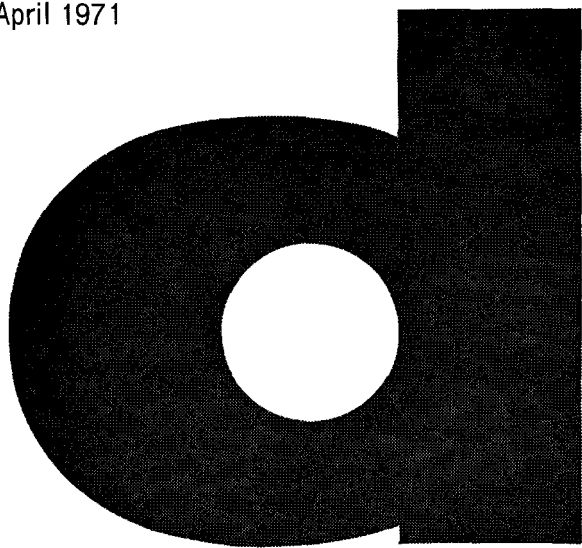
1. Verlaging van de leeftijd voor actief kiesrecht en de meerderjarigheidsgrens tot 18 jaar. Het afschaffen van de leeftijdsgrens voor passief kiesrecht.
2. Vergroting van het effect van voorkeurstemmen.
3. Regeringsformatie in alle openbaarheid; de Koning benoemt de formateur, tevens kandidaat-minister-president op voordracht van de Tweede Kamer.
4. Stembusakkoorden zijn ter bevordering van de politieke duidelijkheid onontbeerlijk. Ze moeten de aanzet vormen tot een krachtige reorganisatie van het politieke bestel.
5. Het lidmaatschap van de Tweede Kamer is een volledige dagtaak en derhalve onverenigbaar met de andere werkzaamheden die een volledige dagtaak betekenen; uitbreiding der inkomptabiliteiten.
6. De Tweede Kamer dient de beschikking te krijgen over fractiebu-reau's, terwijl tevens een kleine gespecialiseerde staf voor ieder kamer-

lid wenselijk is.

7. De werkwijze van de Eerste Kamer dient in die zin hervormd te worden, dat de begrotingsbehandelingen worden beperkt tot de algemene beschouwingen.
8. Benoeming van de burgemeester verdient de voorkeur boven verkiezingen, maar de commissaris van de koningin dient wel de gemeenteraad te raadplegen m.b.t. de kwaliteiten die de gemeente van de te benoemen burgemeester vraagt, terwijl aan de herbenoeming reële betekenis moet worden toegekend.
9. De volksvertegenwoordiging moet een zo zuiver mogelijke afspiegeling geven van de verschillende politieke opvattingen. Daarom dient een evenredige vertegenwoordiging gehandhaafd te blijven en geen kiesdrempel te worden ingevoerd.

10. Een vrije samenleving kan in principe niet tot stand komen door louter parlementaire wetgeving, noch door een plotselinge staatsgreep of 'n gewelddadige minderheidsrevolutie! De mensen zelf zullen de macht voor zich moeten grijpen! Maar dat vereist allereerst een innerlijke revolutie bij henzelf; dat-gene moet bij de mens expliciet worden, wat reeds impliciet in hem is! Een dergelijke mentaliteitsverandering die overigens niet kan slagen zonder gelijktijdig structuurhervormingen, bv. in het onderwijs, zal veel tijd kosten. Het tijdvak van plotse-linge omwentelingen achten wij echter definitief voorbij! Een proces van maatschappelijke revolutie zal een spektrum moeten zijn van buitenparlementaire akties, maatschappelijke hervormingen en voortdurende experimenten.

PRIJS 50 CENT.

DRIEMASTER

De verkiezingscampagne in het midden der miljardendans

De huidige verkiezingscampagne 1971 is de eerste aan welke een belangrijke nieuwe dimensie is toegevoegd, die de campagne op een meer waardevol niveau brengt. Voor het eerst wordt er nl. met rekensommetjes gewerkt, waaruit moet blijken dat de verkiezingsprogramma's niet zo maar een slag in de lucht zijn. Kennelijk hebben de politici doorgekregen dat met demagogie alleen geen verkiezingen meer gewonnen kunnen worden.

De grote verdienste van deze financieringsplannen is ook vooral dat hieruit op zichzelf reeds een bepaalde politieke gezindheid spreekt. De ene partij stelt zich de dekking van de gedachte uitgaven geheel anders voor dan de andere. Ook dit verschaft een stuk duidelijkheid.

Tegenover de onmiskenbare voordelen staat echter ook dat het verantwoord uitbrengen van de stem nu ook moeilijker wordt. Vandaar dat eenvoudige doch gedegen voorlichting over deze materie van zeer groot belang is. Hoewel het verstrekken hiervan verre van eenvoudig is zal hieronder niettemin worden getracht door de ons de laatste tijd voorgeschotelde cijferbrij heen te bijten teneinde enig inzicht te verschaffen.

De toename van de uitgavenruimte

Deze kan op twee manieren worden benaderd. Allereerst is daar de Zijlstranorm. Deze gaat er van uit dat de overheidsuitgaven kunnen toenemen met het groeipercentage van het nationale inkomen, vermenigvuldigd met de zgn. progressiefactor. Deze laatste is het gevolg van het feit dat vanwege de belastingprogressie de belastingopbrengst sneller toeneemt dan de inkomens. Tegenwoordig wordt deze progressiefactor op 1,25 aangehouden.

Nu heeft het Centraal Planbureau voor de komende jaren een reële toename van het nationale inkomen van 4% per jaar geraamd. De overheidsuitgaven voor 1971 worden geschat op f 32,7 miljard. De uitgavenruimte voor de Rijksoverheid bedraagt zodoende voor 1972: $(4\% \times 1,25) \times f 32,7 \text{ mld} = f 1,6 \text{ mld}$.

Wanneer deze ontwikkeling wordt doorgetrokken naar 1975 bedraagt de ruimte in dat jaar dus globaal 4 maal zoveel, dus f 6,4 mld. Aangezien men evenwel met samengestelde groeipercentages moet werken bedraagt de werkelijke ruimte ongeveer f 7 mld (uitgedrukt in prijzen van

1971, dus de inflatie is buiten beschouwing gelaten). Omdat rekening is gehouden met een progressiefactor betekent een en ander dat deze f 7 mld gedeeltelijk door belastingverzwaring tot stand is gekomen. De jaarlijkse belastingdrukverhoging wordt hierbij op ca. 0,3% gesteld.

Een tweede manier om de uitgavenruimte globaal vast te stellen is uit te gaan van het netto nationale inkomen (tegen faktorkosten) dat in 1971 ca. f 100 mld zal bedragen en vervolgens het percentage van de belastingdruk, dat omstreeks de 30% ligt, te vermenigvuldigen met de toename van het netto nationale inkomen. We krijgen dan $30\% \times 4\% \times f 100 \text{ mld} = f 1,2 \text{ mld}$. Deze uitkomst bevat dan echter niet het effect van de belastingdruktoename. Indien deze weer op 0,3% wordt gesteld moet bij de uitkomst dus ca. f 0,3 mld bijgeteld worden waardoor deze de uitkomst volgens de Zijlstranorm gaat benaderen. Het verschil wordt verklaard door de invloed van de overheidsinkomsten buiten de belastingopbrengsten om.

Kritiek op het huidige uitgavenbeleid van de Rijksoverheid

Hierbij kan met name worden gerefereerd aan de visie van prof. Stevers, hoogleraar in de openbare financiën te Tilburg. Prof. Stevers gaat nl. in op het feit dat de uitgavenstijging die samenhangt met algemene salarismaatregelen voor het overheidspersoneel (de overheids-salarissen vergen ongeveer 50% van de totale overheidsuitgaven) buiten de Zijlstra-norm vallen. Deze laatste houdt nl. geen rekening met inflatie en veronderstelt dientengevolge dat ook geen algemene salarismaatregelen nodig zijn. Uiteraard moeten de hieruit voortvloeiende lasten echter worden gedekt. Dit doet minister Witteveen uit de extra belastingopbrengst die eveneens het gevolg is van de inflatie. Deze dekking impliceert volgens prof. Stevers evenwel dat de prijzen jaarlijks met 5% moeten stijgen. Het is met andere woorden een uitgangspunt van dit kabinet geworden. Mede daardoor zijn de overheidsuitgaven niet met 6%, doch met 10,5 à 11% per jaar toegenomen. Voor prof. Stevers is dit een van de redenen om te concluderen dat het kabinet De Jong op te grote voet leeft, hetgeen er toe bijdraagt dat *in onze economie een structurele tendens tot overbesteding aanwezig is*.

De remedie is dat of de overheidsuitgavenstijging wordt beperkt of dat de loonontwikkeling aan banden wordt gelegd. Stevers kiest voor het laatste; volgens hem zouden de reële lonen met niet meer dan 2 à 2½ % per jaar mogen stijgen.

DRIEMASTER

23e jaargang, no. 2, april 1971.

Maandblad van de onafhankelijke Liberale Jongeren-Organisatie Vrijheid en Democratie (JOVD).

EINDREDACTIE: Mej. A. Gijsberts. HOOFDREDACTEUR: Drs. J. H. Lambers, Helperzoom 349, Groningen, telefoon (050) 57540. LEDEN VAN DE REDACTIE: C. van Doorn, A. Hiemstra. MEDEWERKERS: E. Hidding en J. M. Pot.

REDACTIE- en ADMINISTRATIEADRES: Van Nijenrodestraat 105, Den Haag, telefoon (070) 244787. KOPIJ JOVD-JOURNAAL: Snelliusstraat 97, Groningen.

ABONNEMENTSPRIJS: Minimaal f 7,50 per jaar; voor leden gratis. ADVERTENTIETARIEVEN worden gaarne verstrekt door de administrateur. BETALINGEN van advertentie- en abonnementsgelden uitsluitend op giro-rekening 277760 t.n.v. Stichting „De Driemaster” te Den Haag.

ALGEMEEN SECRETARIAAT van de JOVD: Vossenakker 3, Ede. ALGEMEEN PENNINGMEESTER van de JOVD: Girorekening 953500. Steenwijk 147, Assen.

De toestand op het loonfront

Voor 1971 verwacht het Centraal Planbureau een reële verbetering van het looninkomen van werknemers met een loon beneden de premiegrens voor sociale verzekeringen van 2,6%. Dit blijkt redelijk overeen te stemmen met de eisen die de vakbeweging in het algemeen en de metaalbonden in het bijzonder voor 1971 op het oog hebben. Deze komen nl. neer op 2,75%, hetgeen ongeveer gelijk is aan de verwachte groei van het nationale inkomen per hoofd van de bevolking. Het nationale inkomensaccrès van 4% wordt nl. voor ca. 1,2% veroorzaakt door de groei van de beroepsbevolking.

De recent gehouden enquête onder kaderleden van de verschillende vakbewegingen heeft inmiddels uitgewezen dat althans het kader genoege wil nemen met een gematigde loonstijging en voorrang wil geven aan een opvoeren van de collectieve voorzeningen.

De programma's van de confessionellen gaan eveneens uit van een slechts zeer matige reële inkomensverbetering van 2 à 2½%. In het beleidsplan van D'66 van eind vorig jaar werd gesteld dat de jaarlijkse verbetering van 2½ à 3½% die het Centraal Planbureau in „De Nederlandse Economie in 1973” aanhield, wel iets minder kon.

Niettemin blijft het een grote gok het er op te houden dat de reële loonsverbetering tot deze matige omvang kan worden beperkt. Uiteindelijk heeft vorig jaar ook niemand de algemene

loongolf van f 400 zien komen aanrollen. Mede daardoor steeg vorig jaar het reële besteedbaar loon met 5,9%. Desalniettemin werd minister Roolvink in een recente Brandpunt-uitzending door een aantal huisvrouwen danig onder druk gezet om toe te geven dat de welvaart voor de werknemersgezinnen in 1970 eerder achteruit dan vooruit is gegaan. Waarop de minister toezegde met een van de dames te zullen gaan winkelen om de proef op de som te nemen.

Het zal dus wel in sterke mate van de gespannenheid van de arbeidsmarkt afhangen in hoeverre het streefpercentage van 2,75% kan worden gered.

De gevolgen van het ongewijzigde uitgavenbeleid van de Rijksoverheid

Met name in het beleidsplan van D'66 (indertijd nog qua uitwerking van de financieringsparagraaf het enige behoorlijke partijprogramma) werd aangenomen dat van de hiervoor berekende uitgavenruimte van f 7 mld in 1975 (D'66 ging toen nog uit van f 8 mld doch toen was de nieuwe wat pessimistische nota van het centraal planbureau nog niet uit) nog ca. 25 à 30% vrij beschikbaar voor nieuw aan te vangen taken zou zijn. Dat wil zeggen beschikbaar voor met name in het beleidsplan wenselijk geachte zaken.

De nota-Witteveen, waarvan overigens moet worden gezegd dat ze veel en veel te laat verschenen is, heeft echter duidelijk gemaakt dat deze aanname een schromelijke misvatting is geweest. Op het eerste gezicht valt er

dan ook een groot gat in het dekingsplan van D'66. De vraag is echter in hoeverre het wensenpakket uit het beleidsplan verder gaat dan de consequenties van het ongewijzigde beleid. Zo heeft het directoraat-generaal van het Ministerie van Financiën geraamd dat de vrij beschikbare uitgavenruimte in 1972 en 1973 samen slechts f 190 mln bedraagt. Daarbij wordt de bestaande ontwikkelings-trend in de uitgaven nog niet eens doorgetrokken. Men houdt alleen rekening met de gevolgen van b.v. de bevolkingsgroei, de grote toeloop van studenten naar de universiteiten, toename van het aantal motorvoertuigen enz.

Gaat men echter het huidige beleid extrapoleren dan ontstaat volgens de berekening van een interdepartementale stuurgroep in 1971 en 1973 tezamen een tekort van f 600 mln! Onder extrapoleren wordt bijvoorbeeld verstaan het jaarlijks verlagen van de leerlingenschaal met een bepaald percentage, het jaarlijks opvoeren van het bouwcontingent met een zeker aantal huizen, het jaarlijks laten oplopen van het percentage ontwikkelingshulp enz. Ook in de periode 1972-75 zou er volgens de stuurgroep bij deze vorm van extrapolatie van het beleid helemaal geen ruimte zijn voor nieuwe taken. In de berekening van het directoraat-generaal echter treedt in 1973 de evenwichtssituatie in. Dat wil zeggen, in 1973 zijn de door het kabinet De Jong doorgevoerde beleidswijzigingen uitgewerkt. Na 1973 is dan inderdaad zo'n 25% van de uitgavenruimte vrij beschikbaar.

vloeibare stikstof vloeibare zuurstof

machinefabriek **HOEK**

N.V. W. A. Hoek's machine- en zuurstoffabriek
Havenstraat 19 - Schiedam - Tel. 010-269061

Uit het bovenstaande zou de conclusie kunnen worden getrokken dat het de eerste twee jaar dus weinig uitmaakt van welke signatuur het nieuw te vormen kabinet wordt. Het zit in ieder geval twee jaar aan de erfenis van het kabinet De Jong vast. De enige mogelijkheid van een eigen gezicht schuilt zodoende in het extra verhogen van de belastingdruk boven de 0,3%. Doch welk kabinet er ook komt, het zal waarschijnlijk niet of nauwelijks in staat blijken het record in uitgavenstijging, dat het kabinet De Jong heeft gevestigd, te evenaren of te overtreffen. Voor het eerst onder het kabinet De Jong is ook een deel van de belastingopbrengststijging ten gevolge van de prijsstijgingen niet teruggegeven. (Onder de kabinetten van Drees Sr. gebeurde dit m.a.w. wel).

De belastingdruk onder het kabinet De Jong steeg de afgelopen jaren in werkelijkheid dan ook met 2%, hetgeen evenveel is als wat thans de confessionalen voorstaan. Wanneer derhalve progressiviteit van een kabinet wordt afgemeten aan de hoeveelheid geld die men wil uitgeven (hetgeen voor velen inderdaad de enige definitie van dit begrip lijkt) dan kan men het kabinet De Jong onmogelijk een grote mate van progressiviteit ontzeggen.

Minister Witteveen heeft inmiddels ook gesteld dat belangrijke beleidswijzigingen alleen mogelijk zijn door middel van belastingverhoging, hetgeen na het voorgaande trouwens ook wel duidelijk zal zijn.

Indien hij, minister Witteveen, gelijk heeft, dan moet dus wel geconcludeerd worden dat zijn partij, de V.V.D., blijkbaar geen beleidswijziging wenst, aangezien het congres van die partij het J.O.V.D.-amendement, dat een jaarlijkse belastingdrukverhoging van 0,5% wenste in plaats van 0,3%, heeft verworpen. Het nieuwe kabinet zal, als het dus aan de V.V.D. ligt, in feite dan minder kunnen doen dan het huidige, onder welk de belastingdruk immers ook met jaarlijks een 0,5% steeg.

Tegelijkertijd kan echter van het programma van de oppositie worden gezegd dat het, zoals het er nu ligt, een inflatoire impuls zal opleveren. Staatssecretaris Grapperhaus is in deze bewering zelfs zeer stellig. Immers, D'66 ging er van uit dat ook in 1972 en 1973 25 à 30% van de uitgavenruimte vrij beschikbaar is. Nu blijkt dat in deze jaren van vrije ruimte geen sprake kan zijn, is de financieringsmogelijkheid door deze partij met ongeveer f 1 mld overschat. (In 1975 dacht men zonder extra belastingverhoging f 2 mld vrij beschikbaar te hebben).

Inmiddels is in een discussienota van het partijbestuur van de P.v.d.A. reeds erkend dat ook de financiering van het programma van deze partij tekort schiet. (Voorlopig geschat op zelfs f 1,5 mld). Een deel van het programma kan in de komende vier jaar daarom niet worden uitgevoerd. Er kunnen dus bijvoorbeeld geen 140.000 woningen per jaar worden gebouwd, zoals in het P.v.d.A. verkiezingsprogramma staat.

Een nog verdere insnoering van het besteedbare reële inkomen door middel van een verder opschroeven van de belastingdruk dan de 0,6%, waarvan de oppositie uitgaat, lijkt niet realistisch. Er is ook nog een Fré Meis met zijn partij. Goede raad is met andere woorden duur.

Het alternatief van W. Drees jr.

In deze situatie lijken de voorstellen van W. Drees Jr. als manna uit de hemel te zijn gevallen (om eens een bekende spreuk van Van Mierlo te gebruiken). Kort en goed wil Drees, die jarenlang de Rijksbegroting heeft opgesteld en dus alle wel en wee daaromheen kent, bezuinigen op een aantal staatszaken om daardoor andere, momenteel meer urgent geachte, voorzieningen fors te kunnen aanpakken. Een herafweging van prioriteiten dus. Vooral in kringen van V.V.D.-stemmers werden zijn ideeën met groot enthousiasme begroet. (B.v. de Telegraaf). Vooral hierom, maar meer nog vanwege de traditionele liberale visie, was het felle van leer trekken van Haya tegen Drees in het speciaal hieraan gewijde t.v.-debatje onbegrijpelijk en onwaarachtig aandoend. De manier van optreden van Haya irriteerde daarbij nog meer, omdat Drees Jr. ten aanzien van de essentie van zijn betoog gewoon gelijk had. De V.V.D.-reactie was vooral ook onbegrijpelijk omdat de nota-Witteveen zojuist had duidelijk gemaakt dat de V.V.D. met haar slechts 0,3% belastingdrukverhoging per jaar met betrekking tot de realisering van haar verkiezingsprogramma waarschijnlijk nergens meer blijft. Weliswaar kan men op bepaalde bezuinigingsposten van Drees ernstige kritiek uiten, maar men doet er dan beter aan andere posten voor bezuiniging aan te dragen in-

plaats van de gehele opzet van het plan van tafel te vegen. Dat Drees de uitgaven voor ontwikkelingshulp wil bevriezen en dus als gevolg van de inflatie in feite wil verlagen is bij de politiek bewuste jongeren (en ouderen) slecht gevallen en m.i. terecht.

Invoering van een zeer hoog collegegeld voor studenten lijkt niet erg verstandig en werd in het t.v.-programma Kort Geding dan ook bedroevend slecht door de getuige van Drees verdedigd. Wat wel mogelijk zou zijn, maar waar je nooit iets over hoort, is dat men afgestudeerde vrouwen, die het niet nodig vinden hun kennis ook te gaan gebruiken, een soort weeldebelasting oplegt door hun b.v. de te verstrekken studieleningen met rente te laten terugbetalen. (Ook in het kader van de emancipatie van de vrouw zou dit een belangrijke maatregel zijn). Een andere belangrijke maatregel zou het afschaffen van studiebeurzen zijn en daarvoor in de plaats iedereen een renteloos (in principe) voorschot te verstrekken. Het valt nl. niet in te zien waarom juist de meer begaafden, die toch wel afstuderen en later dan doorgaans een stuk meer verdienen dan hun met minder intellectuele gaven gezegende collega's, hun studie gratis zou moeten worden aangeboden, terwijl de ploeteraars hun gemaakte kosten moeten terugbetalen. De zaak wordt nog erger wanneer de meest begaafden worden weggekocht door buitenlandse concerns. Want het is in feite toch belachelijk dat wanneer Dow Chemical in de V.S. meer aan salaris biedt dan b.v. een Gist-Brocades in ons land, de Nederlandse samenleving als geheel een kapitaalverlies van enkele tonnen moet incasseren? (Nl. de totale aan de student bestede uitgaven). Aan de vrijheid van werkkring mag niet worden getornd naar onze mening, maar het is helemaal niet onredelijk om het buitenlandse concern de in de afgestudeerde geïnvesteerde waarde op tafel te laten leggen. Dit gebeurt indirect door bij emigratie de afgestudeerde alsnog de nota van alle aan hem gemaakte kosten aan te bieden.

Drees wil ook op cultuurtechnische

N.V. SCHEEPSWERVEN

voorheen

PIET HEIN

FIRMA W. SCHRAM & ZONEN

**WERVEN TE BOLNES
EN PAPENDRECHT**

Twee dwarshellingen, elk 115

meter lang. Overdekt droogdok
116x30 meter, geschikt voor
het zwaarste materiaal.

Telefoonnummers

Rotterdam 010 139275

Ridderkerk 01896 3644-3409

Papendrecht

01850 3774 8329-20466

werken voor de landbouw besparen. Hij had ook nog de Rijkslandbouwvoorlichtingsdienst mogen noemen, die per jaar ook voor vele tientallen miljoenen verslindt. Wat doet deze dienst eigenlijk dat, goed beschouwd, niet door landbouwcoöperaties, de landbouwmaatschappijen, het Landbouwschap en de Raiffeisenbanken kan worden gedaan?

Natuurlijk zijn er nog meer posten voor afbouw of bezuiniging te vinden, die stuk voor stuk ruimte kunnen scheppen voor de noden van de jaren '70.

Een ander punt is de vaak inefficiënte gang van zaken in allerlei sectoren van onze samenleving; soms is zelfs van pure verspilling sprake. Bijna iedereen kent of meent voorbeelden te kennen. Wel, laat hij ze melden aan de speciaal hiervoor uit te breiden Algemene Rekenkamer. En waarom zou men de burger die de vinger inderdaad op een zwakke of rotte plek weet te leggen niet kunnen belonen met een zeker percentage van de door zijn toedoen bereikte besparing? Zo iets zou via een speciaal t.v.program-

ma waarschijnlijk enorm kunnen worden gestimuleerd.

Conclusie

Deze kan ieder voor zich trekken. Qua financiering van de partijprogramma's lijken de confessionelen nog het meest realistisch, of beter gezegd het minst onrealistisch. Alhoewel hun programma lichtelijk inflatoir is.

Het zou echter niet juist zijn bij de stemmotivering straks alleen op dit aspect te letten. Het programma zelf moet ook worden beoordeeld, waarbij ook speciale aandacht gewenst is voor de dingen die *niet* in het programma worden genoemd. Hiervoor kan worden verwezen naar een speciaal aan enkele programma's gewijd artikel, elders in deze kolommen.

Wat de confessionelen betreft, hun ideeën over de vrijheid van het individu in het algemeen en de zedelijkheidswetgeving in het bijzonder lopen zover achter bij wat op dit terrein in b.v. de J.O.V.D. leeft, dat een J.O.V.D.'er althans niet op een van deze club kan stemmen (nog afgezien van alle andere overwegingen).

J. H. LAMBERS

begrip en vooral in onze huidige, zich snel veranderende, samenleving, zal het liberalisme telkens weer een iets andere inhoud hebben. Het is daarom begrijpelijk dat onze huidige opvatting over het liberalisme duidelijk verschilt van de opvatting die in de Beginselverklaring van 1966 is vastgesteld.

Vrijheid, verantwoordelijkheid, verdraagzaamheid, gelijkwaardigheid en sociale gerechtigheid hebben een andere inhoud gekregen. Hieraan zal dan ook gestalte moeten worden gegeven. Een eigentijdse formulering van de liberale beginselen is noodzakelijk en nog belangrijker is dat de JOVD het moderne liberalisme als haar ideologie aan de man moet brengen. De eigen stijl, mentaliteit en identiteit van de JOVD zal hierbij een belangrijke rol moeten spelen.

Ik hoop daarom op de medewerking en de geestdrift van alle leden van de JOVD te mogen rekenen.

DOMIEN VAN WEES
landelijk voorzitter

Van de voorzitter

Sinds het verschijnen van het vorige nummer van de Driemaster heeft het wintercongres van de JOVD in Soesterberg plaats gehad.

Op dit congres zijn enkele HB-leden, op eigen verzoek, afgetreden die de afgelopen jaren bijzonder veel hebben gedaan voor de JOVD. Ik wil hierbij met name Dick Dees noemen, die als landelijk voorzitter vanaf november 1969 geen gemakkelijke taak heeft gehad. Het aanvaarden van het voorzitterschap was destijds voor hem geen eenvoudige zaak. De JOVD bevond zich duidelijk in een impasse en de uitdaging was voor hem niet gering. Door zijn werkkraft en geestdrift is Dick er echter in geslaagd van de JOVD weer een organisatie te maken die haar levensvatbaarheid heeft bewezen. Ik ben hem daar namens het hoofdbestuur bijzonder dankbaar voor en ik hoop dat de VVD die hem voor haar fractie in de Volksvertegenwoordiging heeft candidaat gesteld van zijn kwaliteiten dankbaar gebruik zal maken. Ik hoop ook dat vele leden van de JOVD op 28 april deze dank, die wij hem verschuldigd zijn, zullen ondersteunen.

Het hoofdbestuur heeft in de afgelopen periode gebruik gemaakt van de uitnodiging van de VVD om waar noodzakelijk het concept verkiezingsprogramma van deze partij te amenderen. Op basis van het Kernprogram-

ma van de JOVD zijn ongeveer veertig amendementen ingediend, waarvan er elf zijn aangenomen terwijl twee paragrafen mede op basis van JOVD-amendementen in zijn geheel zijn herschreven.

Veel aandacht is door het hoofdbestuur besteed aan het amendement inzake de belastingdruk. De vele wensen die in het programma zijn opgenomen zullen in onze ogen ongetwijfeld leiden tot een noodzakelijke verhoging van de belastingdruk. Alleen uit oogpunt van eerlijkheid zou het dus noodzakelijk zijn over een verhoging van de belastingdruk een duidelijke uitspraak te doen. Zover wenste de VVD echter niet te gaan, hetgeen door het hoofdbestuur ten zeerste wordt betreurd.

Een van de belangrijkste doelstellingen van de JOVD, het liberalisme als politieke stroming kritisch te begeleiden en mede vorm en inhoud te geven, zal met name in de komende tijd veel aandacht vragen. Het is daarom noodzakelijk dat de liberale beginselen opnieuw kritisch worden bekeken. In 1966 werd hier voor de laatste keer binnen de JOVD aandacht aan besteed. Dit resulteerde in de Beginselverklaring van de JOVD, waarin zij zich uitsprak over het doel van het liberalisme en haar eigen onafhankelijkheid.

Het liberalisme is echter geen statisch

Allen voor Eén

(OP 28 APRIL)
(Alexandre Dumas)

Een onvolledige momentopname van een gebeuren, d.w.z. zo wat uitspraken met daarachter vermoede gedachtengangen met elkaar in een gekozen verband, dat is dit artikel over de verkiezingen. De sluiters klikte op 15 maart 1971. Dat is erg vroeg want de verkiezingen vinden op 28 april plaats, dus wat kan je in dit stadium zeggen? Toch misschien méér dan over een maand, omdat de kandidaten die voor een plaats strijden nu nog uitspraken doen met de gedachte, de verkiezingsstrijd begint, terwijl ze over een maand zó in de ban van de strijd zijn dat ze niet meer zullen befeffen dat ze die uitspraken in het kader van de verkiezingsstrijd doen. Nu is het: „we moeten ons waar maken” en over een maand is het: „we zijn waar”. Dan zegt het volk: „meent hij het” en zoekt naar de waarachtigheid van die uitspraken op zich terwijl ze in het beginstadium het zoeken kan beperken tot de inhoud van die uitspraken, omdat ze verder wel geloofd dat de kandidaat het echt meent.

Laat ik dan, in het eerste stadium, wat van het politieke gebeuren de geest passeren. Omdat je niet overal tegelijk kunt zijn moet je je verlaten

Friesch Groningsche Hypotheekbank N.V.

pandbrieven

een veilige belegging met zeer hoog rendement

op zien, lezen en horen zeggen, van hen die erbij geweest zijn. Wat is er nu te merken?

Het weekblad Elsevier schrijft dat D '66 kiest voor de PvdA omdat het D '66 congres dat tijdens een stemming door hand op steken beslist heeft. Een massale wegwijzer naar volgens J. den Uyl „fundamentele democratisering van de maatschappij”, maar dus naar zijn PvdA die een nieuwe doorbraak heeft bewerkstelligd, van welke doorbraak het weekblad Vrij Nederland zich afvraagt hoe die van Nieuw Links zou kunnen komen, deze mogelijkheid afvragend veronderstelt te kunnen elimineren en dan zich afvraagt of het jeugdideaal van Den Uyl, de doorbraak, nu dan toch is verwezenlijkt.

In beide partijen wordt door beide bladen een crisissituatie ontdekt, die deze partijen tot elkaar bracht. De eerste opstelling in Elsevier is echter: D '66 kiest voor de PvdA en de eerste opstelling in Vrij Nederland is: PvdA laat zich gezond maken door Hans van Mierlo. Elsevier constateert het einde van het pragmatisch tijdperk en V.N. het einde van het socialistisch tijdperk met deze doorbraak naar een partij van intellectuelen die, door de gewone man niet te benaderen, niet politiek denkt.

CONCLUSIE: Door de zienswijzen van V.N. en Elsevier te combineren komen

we tot een vollediger en daarom meer waarachtiger beeld van de gebeurtenissen.

Verder wordt in Elsevier de aandacht van D '66 op haar congres voor de PvdA gesignaleerd in vergelijking met de aandacht voor de VVD vertegenwoordigd door Hans Wiegel.

Dat die zijn duidelijkheid over D '66 niet mocht zeggen bewijst al weer dat de VVD los is van D '66 en nu van de Sociaal Democratische Werkgeenschap van de PvdA, D '66 en het PPR(e)tje.

Ook een accoord van de VVD met de confessionelen hangt door de mogelijke houding van deze laatsten jegens een accoord met de VVD in de lucht, zegt Hans Wiegel op vrijdagavond 12 maart in Den Helder. Wat bedoelt hij verder met zijn uitspraak dat bij het mislukken van een gesprek tussen de confessionele partijen en de VVD de liberalen de weg vrij zullen houden voor een kabinet met VVD-ministers? Er van uitgaande dat het NRC/Handelsblad van zaterdag 13 maart jl. op pag. 1 kolom 2 zijn uitspraak goed heeft weergegeven en er van uitgaande dat Wiegel bedoelt een kabinet met o.m. VVD-ministers, daar anders het thema winst voor de VVD een centrale plaats in zijn uitspraken zou innemen, vraag je je af uit welke club of fusie de andere ministers moeten komen die voor de VVD aanvaardbaar

zijn.

De volgende dag, op zaterdag 13 maart, kwamen mr. Biesheuvel en mr. Aantjes van de ARP en Gerrit van Dongen van de Arjos tot uitspraken over die samenwerking waarover Hans Wiegel zich uitsprak.

Vooropgesteld de kennis (door Biesheuvel nog eens uitgediept), van het mislukken van het overleg met het conglomeraat PvdA, D '66 en PPR op het stuk van het volledig stembusaccoord, door welk accoord de ARP als een schone vlinder in (doorzichtig?) plastic blok zou worden opgesloten met al haar mooie verhalen zo zeide hij, verwierp hij elk stembusaccoord, want hij had het over de nadelen van een accoord, door het voordeel van een gesprek met de VVD te benadrukken, welke partij genoegen nam met afspraken die minder ver gaan dan een alomvattend stembusaccoord. Vervolgens krikte Biesheuvel de ARP op tot een partij „als de onze”, welke partij de kiezer kan kiezen naast socialisme, liberalisme, waarvan betwijfeld kan worden of er in ieder geval voor wat betreft socialisme een concrete verschijning zoals door B. bedoeld nog bestaat, maar wat B dan nog steeds wél vindt om zijn partij mee op te krikken. Je vraagt je af, of en wat B. insluit aan partijen met die

(vervolg pag. 8)

**VVD -
PvdA/PPR/D'66**

De uitslag van 28 april plaatst één van beiden in de oppositie. Beide partijen hebben zich uitgesproken tegen samenwerking. Waarom? Programmaverschillen?

We hebben ze voor u vergeleken en daarbij ook de JOVD standpunten neergelegd in het Kernprogramma in het vergelijk betrokken.

Z.O.Z.

Probleem	PvdA / PPR / D'66	VVD	JOVD
HUISVESTING	Binnen vier jaar 140.000 woningen per jaar bouwen. Individuele huursubsidie. Doorstromingsheffing als men minder dan 10% van het inkomen aan huur besteed. Belastinginstellingen wettelijk verplichten om aan de woningbouw deel te nemen.	Geleidelijke opvoering door gezamenlijke inspanning van de woningproductie. Einddoel: Ieder betaalt de huur, die zijn huis waard is. Individuele huursubsidies.	Een systeem van kostprijsshuren, aangevuld door een stelsel van individuele subsidies en een vorm van huurbelasting.
INKOMENS EN VERMOGENS-VERDELING	Grote verschillen onaanvaardbaar. Recht op welvaartsvast minimum inkomen.	Stelsel van beloning dat persoonlijke prestaties aanmoedigt. Waardevast minimum inkomen, dat in principe niet gelijk behoeft te zijn aan het welvaartsvast, uit arbeid verkregen minimumloon.	Inkomens- en vermogensverschillen zijn in principe acceptabel, voor zover deze voortvloeien uit inspanningsverschillen. Een gegarandeerd (door de overheid) minimumloon.
65+	Binnen 4 jaar A.O.W. optrekken tot netto minimumloon. Wettelijke regeling voor waardevast of welvaartsvast pensioen voor <i>ieder-één</i> , dat tezamen met de A.O.W. 70% van het laatst verdiende arbeidsinkomen moet waarborgen.	Geleidelijk de A.O.W. optrekken tot netto minimumloon. Geleidelijke invoering van een pensioen van 70% van het laatste loon — waardevast — voor alle werknemers.	Gegarandeerd minimum inkomen geldt ook voor 65+
KINDERBIJSLAG	Langzaam minder, maar lagere inkomensgroepen mogen niet in inkomen achteruitgaan. Vervanging door een systeem van gezinssubsidies.	Geleidelijke beperking van de kinderbijslag.	Kinderbijslag en aftrek dienen te vervallen. Compensatie voor lagere inkomensgroepen, moet worden gezocht in optrekken minimum inkomen.
VOLKSGEZONDHEID	Algemene volksverzekering met premies naar draagkracht.	Voor zover mogelijk dragen van eigen risico's. Invoering beperkt eigen risico. Afwijzing nationalisatie gezondheidszorg. Concentratie ziekenfondswezen.	Concentratie in het ziekenfondswezen. Invoering beperkt eigen risico eerste konsult huisarts.
LANDBOUW	Meer geld voor sanering.	Krachtig saneringsbeleid. Vele maatregelen om een goede landbouwstructuur te krijgen (belastingen voorlichtingsfaciliteiten).	Herstructurering volgens plan Mansholt. Omscholing- en bijscholingfaciliteiten.
LONEN EN PRIJZEN	In nauw overleg met bedrijfsleven overéén te komen loon en prijsstijgingen die passen in het raam van de mede door dat bedrijfsleven aanvaarde grens van de stijging van het vrij besteedbare inkomen.	Vrije loonvorming en vrije prijsvorming met bevoegdheid van de overheid om tijdelijk in te grijpen. Een indexerings-clausule.	Inkomens politiek van de overheid in samenwerking met het bedrijfsleven.

		Betalen van premie moet voortdurend blijven. Bestrijding van misbruik.	
P.B.O.		Afwijzing van de huidige gang van zaken.	Democratisering, zodat elke bedrijfsgeenoot invloed op besluitvorming kan uitoefenen.
BEVOLKINGSPOLITIEK	Overheid bevordert de voorlichting over geboorteregeling. Alle middelen in het ziekenfondspakket.	De verantwoordelijkheid voor de grootte van het gezin berust bij de ouders. Overheid heeft begeleidende en voorlichtende taak.	Verantwoordelijkheid berust bij de ouders. De overheid dient maatregelen te treffen alle belemmeringen t.a.v. geboorteregeling uit de weg te nemen. Voorlichting gevende taak voor de overheid.
ONTWIKKELINGSHULP	1½ % van het nationaal inkomen. Handelsbelemmeringen t.a.v. de derde wereld afbreken.	Vele technische aanbevelingen zonder dat er een percentage wordt genoemd.	Afhankelijk van de behoeften van de ontwikkelingslanden.
ONDERNEMING	Fusies moeten wettelijk te verbieden zijn. Voor belangrijke beslissingen is overéénstemming met de door het personeel gekozen ondernemingsraad nodig. In de raad van commissarissen moeten werknemers evenveel invloed hebben als de andere belangstellenden. Experimenten met het zelfbestuur.	Handhaving van de ondernemingswijze productie. Na ingrijpende herziening van de ondernemingsstructuur, studie om te kijken of verdere aanpassing wenselijk is. Ondernemingsraad is overlegorgaan. Hij mag geen tegenspeler van de leiding worden. Geen paritaire samenstelling van de raad van commissarissen.	Het hoogste orgaan in de onderneming is de ondernemingsraad, bestaande uit personeelsraad en aandeelhouders en paritair is van samenstelling. Directe democratie op het laagste niveau. Experimenten met inspraak en besluitvormingsmethoden.
LEEFBAARHEID	Verontreinigingsheffingen, d.w.z.: de vervuiler betaalt.	De vervuiler betaalt, maar als daarvoor zijn concurrentie positie in gevaar komt, dan moet de overheid bijspringen.	De vervuiler betaalt en als dat de concurrentiepositie in gevaar brengt, moeten er subsidies uit een EEG-fonds op tafel komen.
VERVOER	Openbaar vervoer krijgt prioriteit boven het particulier vervoer. Binnensteden afsluiten.	De ontwikkeling van het wegennet dient afgestemd te worden op zowel de te verwachten verkeersomvang, als op de regionale omstandigheden. Aantrekkelijker maken van het openbaar vervoer door allerlei maatregelen. Op dit gebied geen dwangmaatregelen.	Het openbaar vervoer moet een aantrekkelijk alternatief voor het particulier vervoer worden. Binnensteden afsluiten.
REGIONAAL BELEID	Overheid bevordert de spreiding van de bevolking en werkgelegenheid over het land.	Spreiding van niet Randstad gebonden werkgelegenheid over de rest van het land.	De werkgelegenheid moet naar de mens gebracht worden. Dit kan door allerlei stimuleringsmaatregelen als goede verbindingen, goed onderwijs en subsidies voor de industrievesting.

Een programmavergelijking, die visueel niets aan duidelijkheid overlaat, maar commentaar beslist niet overbodig maakt.

Het eerste wat me opviel was het feit, dat het regeringsprogram van de „Kleine Drie” veel concreter is dan het VVD-program. De VVD wil ontzettend veel vernieuwen, veranderen, bestuderen en dan alles geleidelijk. En af en toe schrik je dan op door een uitschieter. De VVD verklaart dan nl. dat ze iets echt niet wil of wel wil. De „Kleine Drie” zeggen heel concreet dat alles, wat er in hun programma staat, uitgevoerd zal worden binnen de komende 4 jaar, als ze het mandaat van de kiezers krijgen om een regering te vormen. Ik vind dit

getuigen van een ontroerend stukje duidelijkheid, waar we in Nederland jaren op hebben zitten wachten. Een eventuele uitvoering ervan?; de tijd zal het ons leren.

Trouwens, en dat is het tweede opvallende feit, programmatisch is het verschil tussen de VVD en de „Kleine Drie” niet eens zo groot als je zou denken, als je ze dagelijks zo hoort. Als de wil er zou zijn, zouden ze samen echt wel een regeringsprogramma kunnen maken.

De VVD zou dan gewoon wat liberaal moeten doen en het woord „geleidelijk” vervangen door „binnen de komende 4 jaar”.

Maar de wil is het kardinale punt. Dat willetje is namelijk afhankelijk

van vele factoren, zoals de achterban, de mentaliteit, de kopstukken en de strategie. Ik dacht dat hier een grote taak voor de JOVD lag. Zij moet proberen om de mentaliteit van de VVD zo te veranderen, dat ze in de toekomst wel met de progressieve hap om de regeringstafel kan gaan zitten. Laat het reactionaire tuig dan maar naar de confessionelen gaan, want daar horen ze thuis. Leve de polarisatie!

JA. ME. PO.

P.S. De JOVD lijdt duidelijk aan het gegarandeerde minimuminkomencomplex. Wie kan haar daar vanaf helpen?

(vervolg van pag. 5)

uitdrukking van hem: „als de onze”. Samenwerkingsverband waarover volgens de NRC politieke redactie (pag. 3 van maandag 15 maart) nauwelijks iets door B. gezegd wordt. Het zal Ook een „-isme”? Nee, een losser s dan wel over het ARP gesprek met de liberalen gaan en niet over samenwerking van de VVD met de confessionelen waarover Wiegel het had.

Mr. Aantjes gooide een klad op confessioneel samenwerkingsverband met de VVD nadat hij hiertoe in staat was door het confessionalisme als te bestrijden eenheid door een gemeenschappelijke vijand (dus daarom eenheid mr. Aantjes?) opnieuw te introduceren.

Die vijand is zelf ook weer één, want niet-confessioneel, wat van de PvdA en VVD al lang bekend was. Daarom wil mr. Aantjes het liefst alleen met KVP en CHU regeren, in het samenwerkingsverband van mr. Biesheuvel veronderstel ik bescheiden en daarna vraag ik in hoeverre de regeerbaarheid van ons land vanuit politieke kringen nog mogelijk is. Mr. Aantjes merkt op dat het op 28 april gaat over de vraag of we moeten kiezen, niet wie we moeten kiezen.

Inderdaad speelt de vraag of we moeten kiezen veel kiezers door het hoofd. Mr. Aantjes stimuleert dit nog eens.

De voorzitter van de Arjos, Gerrit van Dongen, meent een grotere verwantschap tussen de drie confessionele partijen met PvdA, D '66 en PPR te zien zitten dan tussen zijn „drie” met de VVD. In zijn eigen kring had Van Dongen de VVD al zo ongeveer verworpen met de uitspraak dat de VVD de gezindheid mist om in het nadeel van de eigen broodplank de broodplank van de zwakke medemens te vullen. Haar koers is onwaarachtig en Geertsema komt alleen te staan.

Geertsema hoopt zulks niet, aldus zijn verklaring van 15 maart op een verkiezingsbijeenkomst in Den Bosch. De lijsttrekker van de VVD hoopt op samenwerking maar ziet dat vóór de verkiezingen niet zeker zitten. De problemen daarbij spitsen zich toe op de verhouding VVD-ARP, waarbij het aandeel van de ARP bestaat uit het ontbreken van zakelijkheid te wijten aan Christelijke hovaardij, culminerend bij de Arjos in bombastische beeldspraak met inadequaat taalgebruik want een broodplank kun je niet vullen meneer Van Dongen en dus is je

beeldspraak een wel zeer in een doel geperst instrument, waarbij het medium taal waardoor ze tot stand komt wordt misbruikt.

Na deze bijdrage tot de verhouding ARP-VVD zien we dat de KVP het wat luchtiger bekijkt bij monde van Veringa die op zaterdag 13 maart zegt dat de drie christelijke partijen elkaar niet meer los zullen laten en dat zij wel bereid zijn om zonder voorwaarden vooraf met de liberalen te praten. Het christelijk samenwerkingsverband is blijkbaar zo los dat Veringa inderdaad onwetend luchtig over Biesheuvel cum suis heen kijkt, wat op het verkiezingsbiljet met het portret van Veringa daarop, dan ook te zien is.

Van de CHU hoorden we in het eerste stadium nog niet zo veel want het wachten is nog op de aanbeveling van het dagelijks bestuur van de CHJO aan de verenigingsraad van de jongeren over de toekomst van de banden met de CHU. Op deze aanbeveling wachten ook de mensen die tegen de lijn Udink zijn, welke lijn o.m. een strakke lijn in orde en gezag wil aanbrengen.

Over hoe gezag en orde er uit moeten zien, lopen de meningen in het chris-

Strijd voor Vrijheid en Democratie voor iedereen, behalve voor Houtvernielers.

Bestrijdt deze door uw hout onder hoge druk te laten impregneren bij:

v. d. SIJDE's HOUTBEREIDING N.V.

SPIU 40 — STRIJEN — TELEFOON 01854 - 280

**Isolatie- en
Plaatwerkbedrijf
ROTAMISOL**

**Uitvoerders van warmte-,
koude- en geluidsisolatie**

Kantoor: Verschoorstraat 69-71,
Rotterdam, tel. 010 - 273954
Couperusstraat 48, Ridderkerk,
tel. 01804 - 5503

telijke kamp uiteen. Veringa zegt dat er een stukje onrust ingebouwd mag en moet zijn (dat klinkt erg rustig, eerwaarde vader).

Het is al met al een hele bedoening om in de christelijke politiek te zoeken naar mensen die door het zelfde bewogen, samen antwoord proberen te vinden op de zelfde vragen wat een zaak van deze politiek is zoals de Arjos voorzitter zei. Zijn uitspraak klinkt oud-romantisch bewogen, dat zeker, maar het is toch niets voor een jonge vent uitspraken te doen waarvan hij de inhoud door anderen (ouderen) concreet laat invullen? Wat een onmondigheid is hier uitgesteld.

Van de partijen die zich pertinent buiten blokvorming houden is er van DS 70 en wel van haar lijsttrekker dr. W. Drees Jr. reeds een visie op de blokkenbouwers bekend. De heer Drees zei op 15 maart te Rotterdam dat DS 70 dat karakter wil hebben wat de blokken steeds meer gaan missen. DS 70 wil een nuchtere, sobere en arbeidzame mentaliteit uitdragen, waardoor plaats is voor discipline, tucht en toewijding en begrippen als maatschappelijke solidariteit, arbeid en gezin centraal staan. Opvattingen van het nieuw gevormde linkse blok, zoals het recht op inkomen in plaats van inkomen door arbeid, een te grote nadruk op de rechten en de vrijheid van het individu, in het licht waarvan seksuele opvattingen, drugs, pleidooien voor crèches, en voor algemene studietoelagen centraal staan als vrijheidsaspecten in plaats van maatschappelijke solidariteit, arbeid daartoe en gezin daartoe, deze opvattingen van het linkse blok hollen de gemeenschapszin uit, de gezinsfunctie uit en nemen de werklust weg.

De heer Drees constateert ditmaal een geestelijke inflatie veroorzaakt door een houding zowel aanwezig bij het linkse blok als wel bij het confessionele blok. Er is alleen verschil in sfeer tussen beide blokken. De VVD vertoont trekken van beide groepen. De VVD is er nog niet zó erg aan toe hopen we te mogen concluderen, uit het woord „trekken”.

CONCLUSIE: De blokken zeggen niet meer dat de mens de samenleving van mensen moet dienen, maar dat de gemeenschap (steeds meer een bloedloos systeem) het individu negeert en daar voor op moet draaien.

Op deze stelling wordt niet verder ingegaan om dit des te beter te kunnen doen na eventuele kritiek erop. Wel zij de aanwijzing hierbij gegeven dat de stelling basiselementen van het denken in vooraf besproken blokken representeert.

KO v. DOORN

ISRAEL IN 1971 BINNEN BEREIK

Het licht dat kleur gaf aan de tijd
zal hier wel nimmer doven
Het is het deel van elke dag.....
ook morgen.

Met deze frase begint een kleurrijke folder van een Haags reisbureau, dat bij regelmaat touristische trips verzorgt naar een land dat al vele jaren in het brandpunt staat van de wereldgeschiedenis.

Ongetwijfeld bestaat bij u de belangstelling dit land eens persoonlijk te bezoeken. Doordat onze Israelische liberale vrienden, met wie wij binnen de Wereldfederatie van Liberale en Radicale Jongeren het afgelopen jaar goede contacten hebben gehad, hebben aangeboden in de maand augustus drie weken lang als onze gastheren(vrouwen) op te treden is het hoofdbestuur in de gelegenheid de leden van de JOVD voor een vrij laag bedrag een reis naar Israel aan te bieden.

De vertrekdatum zal hoogstwaarschijnlijk worden vastgesteld op zaterdag 7 augustus en de terugreis zal op 28 augustus worden aanvaard. Beide keren wordt met een El-Al vliegtuig gevlogen.

Het eerste gedeelte van het verblijf in Israel zal worden doorgebracht op een Kibboets. Dit zal ongeveer 10 tot 14 dagen in beslag nemen. Wij zullen hier deelnemen aan alle aspecten van de samenleving in een Kibboets zonder dat wij daarbij een uitzonderingspositie innemen.

Het tweede gedeelte bestaat uit een toeristische verkenning van Israel, waarbij zoveel mogelijk gelegenheid zal zijn met de bevolking en met de afdelingen van de Liberale Jongeren in contact te komen.

De verblijfkosten in Israel bedragen slechts f 150.— en de reiskosten bedragen voor studenten f 526.— en voor niet-studenten f 675.—. De kans is echter niet uitgesloten dat iedereen voor het studententarief kan worden vervoerd, maar daarvoor moet eerst de samenstelling van de groep, die maximaal uit 40 personen kan bestaan, bekend zijn. Het is eveneens niet uitgesloten dat via diverse kanalen nog subsidie voor deze reis kan worden verkregen, waardoor de deelnemersprijs nog lager zal zijn. Het hoofdbestuur hoopt dat zoveel mogelijk leden voor zichzelf tot de conclusie zullen komen dat hij/zij deze unieke gelegenheid niet ongebruikt voorbij kan laten gaan. Aanmeldingen als belangstellende deelnemer wordt derhalve spoedig, zo mogelijk voor 10 april, bij het landelijk secretariaat verwacht.

DOMIEN VAN WEES

De JOVD, afdeling **Meppel** e.o. organiseert op zondag 16 mei 1971 de jaarlijkse **Lenterit**, een oriënteringsrit voor auto's en motoren, in het mooie Drenthse dorp Havelte.

De eerste start is om 13.30 uur.

Inschrijving kan geschieden vanaf 13.00 uur in Restaurant boerderij 'De Hilde' te Havelte.

Inlichtingen bij D. Schiphorst, Veendijk 26, Havelte.

AFDELINGEN !!!!

Nog vele liberalen zijn niet geabonneerd op de 'Driemaster'. De 'Driemaster' vraagt om lezers, om abonne's, of waar het eigenlijk om gaat:

DE DRIEMASTER VRAAGT OM FINANCIËLE MIDDELEN !!!!

Wij vragen uw aandacht voor:

„Small countries in a large world”.

Onder deze titel wordt van 24 tot 31 juli 1971 op de Volkshogeschool te Bergen (N.H.) een symposium gehouden.

„Naar ondernemingsraden in de culturele sector of niet?”

Deze vraagstelling zal op dinsdag 27 april in Amersfoort aan de orde komen.

„Erneuerung der Demokratie”.

Dit is het thema van een Duits-Nederlandse studiebijeenkomst die binnenkort in twee etappes zal worden gehouden. Het eerste gedeelte wordt gehouden van 19-24 april in Vlotho/Weser en zal in het teken staan van de Aussenpolitische Probleme. Hieraan is een excursie verbonden. 70% van de reiskosten zullen worden vergoed. Verdere kosten zijn hieraan niet verbonden.

Het tweede gedeelte zal worden gehouden op de Volkshogeschool in Bergen (N.H.) en in het teken staan van: Nationalstat und Europäische Zusammenschluss. Dit gedeelte zal worden gehouden van 9-14 augustus. De kosten hiervan bedragen f 90,—

terwijl het voor studerende mogelijk is een korting te krijgen.

Het Europees Parlement in Straatsburg.

Op 7, 8 en 9 juni, direct na het congres in Dalfsen zal een deputatie van 30 à 40 JOVD-leden een bezoek brengen aan het Europees Parlement op uitnodiging van de liberale fractie aldaar. Nog ongeveer 15 leden kunnen zich hiervoor opgeven. De reiskosten zijn voor eigen rekening en kunnen laag worden gehouden indien in georganiseerd verband kan worden gereisd.

Belangstellenden voor deze activiteiten worden verzocht zo spoedig mogelijk contact op te nemen met het algemeen secretariaat, Vossenakker 3 te Ede.

Liberale Agora; geëngageerde vakantie

georganiseerd door de WFLRY.

DATUM: 12-16 juli a.s.

PLAATS: Spode House (kasteel), Rugeley bij Birmingham.

KOSTEN: Tussen 8 en 10 pond.

Opgeven en inlichtingen: A. L. J. M. v. Rijen, Daniël Stalpertstraat 78 III, Amsterdam.

Op 26 april organiseert de JOVD, afdeling Fivelingo, een grote verkiezingspropaganda-avond in Ten Boer.

Hieraan zal medewerking worden verleend door de politici:

**Wieringa (PvdA); Mellema (CHU); Krajenbrink (ARP);
Brinkhorst (D'66); Kremer (CPN) en een Kamercandidaat van de VVD.**

Informatie bij J. A. Nijboer, Washuisterweg 3, Ten Boer.

Dr. Hans v. d. Doel verwijt Hans Wiegel dat hij een te dirigistische huurpolitiek voorstaat. Grappige lui toch, die socialisten!

Er zijn trouwens meer grappige verhaaltjes over linkse Hans en rechtse Hans mogelijk. Zoiets als kleine Klaas en grote Klaas. Raadseltje: Wie is grote Klaas?

★

Het is haast niet te geloven, maar nu premier Trudeau getrouwd is, is volgens Vrij Nederland Van Riel de meest begeerde vrijgezel van de wereld. (Zou Vrij Nederland echt bedoelen „begeerd door vrouwen?”).

★

Ferry Hoogendijk mag onze politieke reclame van het jaar nul vinden, maar hij heeft dan kennelijk nooit naar Vra's radiocommentaar geluisterd. Waarom verdelen we trouwens niet alle zendtijd over de politieke partijen?

★

Nixon heeft nu de 200.000 handen geschud. Of ze vuil waren zullen we maar in het midden laten, maar veel zwarten zullen er niet bij geweest zijn.

★

De verhalen over de Amerikaanse oorlogsmisdaden worden steeds beestachtiger. Het woord Vietnamees schijnen de Amerikaanse soldaten bovendien niet eens te mogen gebruiken. Neurenberg waarschijnlijk ook niet.

★

Ondanks alle kouwe drukte had de Nederlander toch weer meer sigaretjes gerookt. En dat terwijl prof. Nieveen sigaretten roken nog schadelijker acht dan soft-drugs.

★

D. S. is van '70, maar van welk jaar dateert D.E.E.S.?

DICK DEES
no. 22 - lijst 3

Hoe denkt de JOVD over de positie van de vrouw

Emancipatie van de vrouw betekent niet dat zij gelijk aan de man *moet* zijn.

Emancipatie van de vrouw betekent *wel* dat zij alle ontplooiingskansen moet hebben die zij zich wenst, zonder dat zij het biologisch „vrouw zijn” hoeft of moet prijsgeven.

In onderwijs en arbeid mag geen onderscheid gemaakt worden tussen jongens en meisjes en mannen en vrouwen.

Mentaliteitsveranderingen moeten worden doorgevoerd in het lesmateriaal (b.v. schoolboekjes met „Mother is in the kitchen” etc. dienen vervangen te worden).

In het arbeidsproces dienen gelijke beloningen voor gelijke werkzaamheden te worden uitbetaald en mogelijkheden voor part-time werkkringen voor mannen en vrouwen gerealiseerd te worden.

Goede crèches en opvangcentra voor kinderen, waarvoor de kosten door de ouders gedragen dienen te worden.

Belasting: Het arbeidsinkomen van de vrouw moet afzonderlijk worden belast. Gehuwden- en ongehuwdentariëven moeten vervallen.

Vrouw moet zich bewust worden van haar verantwoordelijkheid in de maatschappij (zie Driemaster jan. 1971).

Als zij dat zelf verkiest, moet zij die ontplooiing ook kunnen hebben binnen het huwelijk en gezin (b.v. bijdrage aan de werkzaamheden en carrière van haar man, opvoeding van de kinderen, huishouding en liefdadigheidswerk).

Afschaffing alimentatie bij echtscheiding.

Wederzijdse compensatie voor belemmering in mogelijkheden t.a.v. de overéengekomen taakverdeling in het huwelijk.

Dit waren enkele korte stellingen, gedistilleerd uit de discussies over dit onderwerp tijdens het congres te Soesterberg in februari jl.

Door het hoofdbestuur wordt een informatiemap aangeboden, waarin bovenstaande stellingen uitgebreid worden toegelicht en ook andere werkstukken in het kader hiervan. Deze is à f 1.— te bestellen op giro 953500 t.n.v. alg. penn. te Assen.

ANNEKE GIJSBERTS

Van de HB-tafel

CONGRES SOESTERBERG

Een redelijk goed bezocht congres, hoorde zaterdagmiddag 27 februari jl. een inleiding van staatssecretaris De Koster aan over de buitenlandse politiek. De heer De Koster hield o.a. een pleidooi voor de Europese gemeenschap en stelde vast dat er toch met enthousiasme door de lidstaten wordt gewerkt, hoewel er door de pers vaak negatief over wordt geschreven. Voorts ging hij naar aanleiding van vragen in op het vraagstuk van het Midden-Oosten, terwijl ook de Oost-West verhouding en het defensiebeleid ter sprake kwam. Eerder op de middag hadden de congresgangers, in werkgroepen en plenair, gediscussieerd over de Europese problematiek op basis van een rapport dat door de Commissie Buitenlandse Politiek was opgesteld. In het algemeen was men voor een Verenigd Europa, dat economisch een sterke zelfstandige positie zou moeten innemen en dat voor de verdediging gebruik zou blijven maken van de Amerikaanse atoombescherming. De E.E.G. zou met zoveel mogelijk Europese landen toetredings- en associatieverdragen moeten sluiten en dienen te streven naar een rechtvaardig gemeenschappelijk beleid t.a.v. de ontwikkelingslanden. Landen met dictatoriale regimes zou de mogelijkheid tot toetreding ontegensprekend moeten worden.

Besloten werd om de eindbehandeling van de Europese problematiek op het congres in Dalfsen op 5 en 6 juni te doen plaatsvinden.

Zondagmorgen namen vele dapperen deel aan de boscross om zich daarna te buigen over het tweede thema van dit congres „de positie van de vrouw”. Uitgangspunt waren een aantal vraagstellingen, door Anneke Gijsberts en Bertien Melzer op papier gezet.

De discussie mondde ten slotte uit in een aantal „strategiemodellen”, d.w.z. manieren waarop men de zaak concreet zou kunnen aanpakken.

De huishoudelijke vergadering stond in het teken van de bestuurswisseling. Dick Dees trad af als voorzitter om zich aan de Kamerverkiezingen te kunnen wijden. Jan Kees Wiebenga verliet wegens drukke bezigheden — o.a. president van de W.F.L.R.Y. — de post van vice-voorzitter politiek, terwijl Jan Ekkers, de algemeen secretaris, eveneens aftredend was. Het nieuwe bestuur is nu als volgt samengesteld:

Domien van Wees, Heulstraat 5, Den Haag, voorzitter.

Arthur Edwards, Joh. Greivestraat 59, A'dam, vice-voorzitter politiek.

Jan Weggemans, Fivelstraat 4, Groningen, vice-voorzitter organisatie.

Johan de Bondt, Vossenakker 3, Ede, secretaris.

Betty Verdegem, Eendrachtskade 13 a, Groningen, penningmeesteresse.

Ellen van Bekkum, Van Speijkstr. 14, Utrecht, 2de secretaresse.

André Hiemstra, Snelliusstraat 77, Groningen, 7de HB-lid.

Ton Nieuwpoort, Rivierdijk 360, Sliedrecht, 8ste HB-lid.

Tenslotte werden op het congres nog een aantal moties aangenomen over abortus, de inval in Laos, het plan Kikkert, het Midden-Oosten, subsidie buurt huiswerk.

Men had geen behoefte om een uitspraak te doen over de houding die tegenover D '66 zal worden aangenomen, na de fusie met PvdA en de PPR.

AFDELINGEN

De afdelingen in het Westen lopen redelijk, maar er gebeurt weinig spectaculairs. Wel worden op verschillende plaatsen pogingen ondernomen om nieuwe afdelingen op te richten.

Het district Noord houdt op 3 april in het Postiljon Motel in Haren een grote debat/feestavond. Er komt een forum met de heren Geertsema, Drees Jr., Van der Stee en Vondeling.

Verder heeft het Noorden een aantal goed lopende activiteiten, zoals inside-information avonden, waar kamerleden van diverse partijen hun programma's komen toelichten.

Misschien dat dit ook in andere afdelingen mogelijk zou zijn.

En verder.....

Is de financiële positie van de J.O.V.D. dermate zorgwekkend, dat iedereen dringend verzocht wordt zijn contributie te voldoen. Degenen die voor 1 mei nog niet betaald hebben zullen geen Driemaster meer ontvangen.

Zal op het congres in Dalfsen (5 en 6 juni) bevolkingspolitiek en liberale beginselen worden behandeld.

Zal het najaarscongres in Zuid-Laren gehouden worden.

Kunnen mededelingen over activiteiten van afdelingen naar het adres van het 7de HB-lid gestuurd worden.

ANDRE HIEMSTRA

Staalconstructies
 voor alle doeleinden
 Speciaalbedrijf voor
 zwaar plaatwerk
 Constructiewerkplaat-
 sen

W. HUIZER n.v.

CAPELLE a/d IJSSEL
 TELEFOON 01804 - 2657

bouwwerken
 heiwerken
 pijpleidingen
 zinkers
 grondboringen

VISSER & SMIT'S AANNEMING MIJ NV

PAPENDRECHT TEL. 01850-51044

DEZE CHAUFFEUR LAADT EN LOST IN 4 MINUTEN 21 SECONDEN !!!

Hoe kan dat nou? Simpel! Eén chauffeur, één truck en Van Weelde's wissellaadbakken. 'n Enorme besparing op wachttijd, arbeidsloon verzekering en motorrijtuigenbelasting. Alle wissellaadbakken conform toegestane draagvermogens,

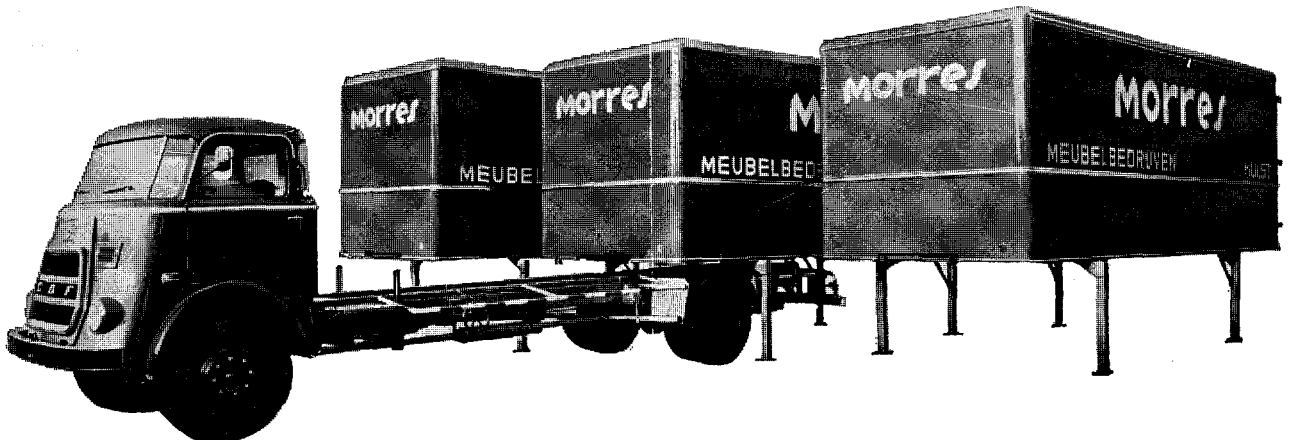
voor elk soort vervoer en in diverse afmetingen. De metalen bodemframes zijn uitgerust met draaibare of inschuifbare steunpoten. Iedere truck voorzien van hydraulische hefinstallatie in vermogens van 5 t/m 15 ton.

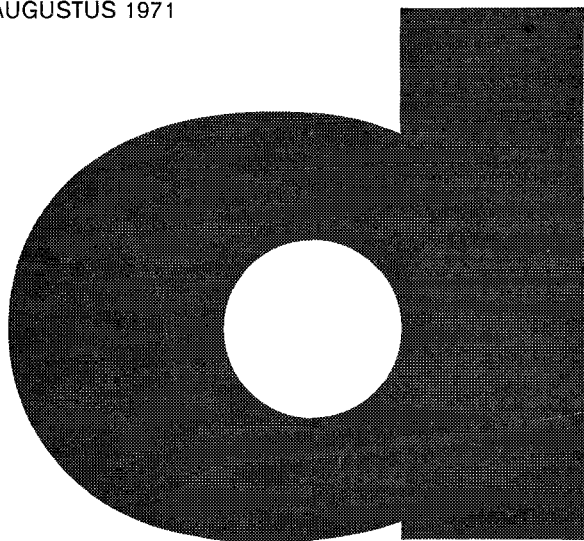

CARROSSERIE- EN CONTAINERFABRIEK

PAUL & VAN WEELDE N.V.

'S-GRAVENWEG 350 - NIEUWERKERK A/D IJSSEL - TEL. (01803)- 5744 - TELEX 23240

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

DRIEMASTER

Heeft het politieke liberalisme overlevingskansen?

Door tegenstanders wordt de partij die zich de belichaming van de liberale politieke filosofie voelt als conservatief en rechts afgeschilderd en als zodanig aan de kaak gesteld.

Kwestieus is of de VVD zich tot nu toe niet inderdaad teveel met het huidige produktiesysteem en de ondernemerskringen daarin heeft vereenzelvd. Een feit is dat de partij tot op heden niet al te zeer is aangeslagen bij verreweg het grootste deel van wat men de arbeidende bevolking belieft te noemen. Met name frusterend is dat in een tijd van deconfessionalisering, waarin verder zozeer de nadruk wordt gelegd op de persoonlijke vrijheid om al datgene te doen wat vroeger vanwege allerlei mores en gezagsinstellingen niet toegestaan was alsmede op het kritische bewustzijn van datzelfde individu, de liberale partij zich nauwelijks behoorlijk op het politieke toneel weet te handhaven. Weliswaar mogen er aan het recente stembusverlies van de VVD zekere economische omstandigheden ten grondslag liggen, maar niettegenstaande dat lijkt het zeer nuttig om zich intern eens goed opnieuw te gaan bezinnen over de rol van het liberalisme in de huidige maatschappij. Want de inflatie verklaart echt niet alles. Relatief komt

haar aanhang het meest voort uit de kringen van het hogere en middelbare kader. De academici schijnen volgens een enquête zelfs 15% van haar aanhang te vormen terwijl deze groep van de totale bevolking slechts ongeveer 4% uitmaakt. **Het lijkt er dus op dat de VVD vooral de partij is van de mensen die zich reeds in belangrijke mate ontplooid hebben.** Het zijn kennelijk mensen die sterk de nadruk op de individuele prestatie leggen, waaronder het zakelijke particuliere initiatief ook thuishoort (19% van de aanhang bestaat uit zelfstandigen).

De vraag is nu waarom deze groeperingen de VVD verkiezen. Is het vanwege hun instelling ten opzichte van maatschappij en produktiesysteem of is het omdat zij doorgaans tot de betere gesitueerden behoren en uit dien hoofde achter die partij gaan staan die hen tracht te vrijwaren voor al te zware financiële lasten (belastingen)? Overigens behoeft aan de kreten der tegenstanders niet al te zwaar worden getild, zolang zij niet uitleggen wat onder progressief enz. moet worden verstaan. Het enige wat deze uitdrukkingen inhoud geeft zijn de daarbij gehanteerde criteria en de wijze waarop deze worden getoetst aan de

problemen der realiteit. De ideologieën vormen een verzameling van ideeën, voortvloeiend uit enkele grondgedachten, waarbij zelden is nagegaan of deze ideeën in de dagelijkse realiteit wel met elkaar tot een consistent geheel zijn te verenigen. Daardoor zijn pure beginselprogramma's in het algemeen weinig meer waard dan het papier waaraan ze zijn toevertrouwd. Voor de ideologisch bepaalde maatschappijkritiek, die zich vooral sterk tegen de interpretatie van het politieke liberalisme richt, geldt het zelfde, gesteld tenminste dat de eerste op papier is afgedrukt.

Nodig is dat de grondgedachten worden geconfronteerd met de maatschappelijke problemen. Dit is de bedoeling van het navolgende, waarbij hier en daar zal blijken dat de ideologie alleen de weg niet kan wijzen. Er zijn een zevental maatschappelijke vraagstukken waarop op basis van de liberale uitgangspunten, vrijheid, verantwoordelijkheid, verdraagzaamheid, gelijkwaardigheid en sociale gerechtigheid, in ieder geval een duidelijk antwoord moet worden gegeven.

Dit zijn:

1. de kwestie van de machtsverdeling;
2. de edukatie van de mens in ruime zin, waaronder ook de cultuurpolitiek een belangrijke plaats inneemt;
3. de houding ten aanzien van de relatie tussen de eigen nationale staat en de wereld daarbuiten;
4. de opstelling tegenover de zedelijkheidskwesties;
5. de instelling ten aanzien van de meest gewenste inkomens en vermogensverdeling;
6. de politiek ten aanzien van het natuurlijke milieu;
7. de houding tegenover de taak van de overheid in het algemeen en tegenover planning en ruimtelijke ordening in het bijzonder.

Alvorens evenwel het liberalisme te betrekken op bovengenoemde vraagstukken (over de zedelijkheidsvraagstukken is overigens in enkele recente Driemasters een aan de moderne tijd aangepaste liberale visie gegeven) is het nuttig om na te gaan of de beginselen zelf wel consistent zijn en niet min of meer met elkaar strijdig kunnen zijn. Daartoe zullen allereerst de beginselen van gelijk(waardig)heid en maximale ontplooiing van het individu worden geanalyseerd op hun praktische beschouwing onderworpen. In een ander artikel in deze Driemaster wordt het centrale uitgangspunt, de vrijheid van het individu, aan een kritische beschouwing onderworpen. In de volgende Driemaster zal dan de na-

DRIEMASTER

23e jaargang, no. 3, augustus 1971.

Maandblad van de onafhankelijke Liberale Jongeren-Organisatie Vrijheid en Democratie (JOVD).

EINDREDACTIE: Mej. A. Gijsberts. HOOFDREDACTEUR: Drs. J. H. Lambers, Helperzoom 349, Groningen, telefoon (050) 57540. LEDEN VAN DE REDACTIE: C. van Doorn, A. Hiemstra. MEDEWERKERS: E. Hidding en J. M. Pot.

REDACTIE- en ADMINISTRATIEADRES: Van Nijenrodestraat 105, Den Haag, telefoon (070) 244787. KOPIJ JOVD-JOURNAAL: Overwinningplein 101, Groningen.

ABONNEMENTSPRIJS: Minimaal f 7.50 per jaar; voor leden gratis. ADVERTENTIE-TARIEVEN worden gaarne verstrekt door de administrateur. BETALINGEN van advertentie- en abonnementsgelden uitsluitend op giro-rekening 277760 t.n.v. Stichting „De Driemaster” te Den Haag.

ALGEMEEN SECRETARIAAT van de JOVD: Vossenakker3, Ede. ALGEMEEN PENNINGMEESTER van de JOVD: Girorekening 953500. Steenwijk 147, Assen.

druk worden gelegd op welke wijze het politieke liberalisme de beste overlevingskansen heeft.

Liberalisme en gelijkheid

Het uitgangspunt dat elk mens gelijk is aan de andere is veel te absoluut. Elk individu is uniek, op de gehele wereld is er niet een zoals hij. De kreet gelijkheid is dan ook onjuist. Een van de konsekwenties hiervan is dat er in de wereld altijd leiders en geleiden zijn geweest en zullen zijn. Ook op Cuba, of misschien wel juist daar. Het verschil tussen leiders en geleiden is in de communistische wereld zelfs het grootst hetgeen een van de vele paradoxen van het communisme is.

Alleen in 'n puur anarchistische samenleving bestaat geen onderscheid tussen leiders en geleiden. De anarchistische samenleving is echter in hoge mate onstabiel.

Ook daar zal nl. een zekere arbeidsverdeling noodzakelijk zijn, althans wanneer het gaat om grotere gemeenschappen die min of meer autark zijn ingesteld. De hippiegemeenschappen vallen hier niet onder, omdat zij alleen kunnen bestaan dank zij de voortbrengselen van de industriële samenleving.

Met de invoering van de arbeidsverdeling wordt evenwel tevens de basis voor ongelijkheid en ongelijke behandeling van individuen gelegd. De arbeidsverdeling sec zou daarbij als de fysische faktor kunnen worden beschouwd. Sociale aspecten komen de fysieke verschillen accentueren. Kantoorpersoneel gaat met kantoorpersoneel om en produktiepersoneel met produktiepersoneel. Daarmee zijn in feite reeds twee klassen geschapen, die der white collars en die der blue collars.

De onvermijdelijke gevolgtrekking uit het voorgaande is dat in een samenleving, waarin de produktieve arbeid nog niet uitsluitend door computers

en robots kan worden verricht, (en dit laatste is in een dynamische samenleving een onmogelijkheid) **het bestaan van een aantal sociale klassen onvermijdelijk is.**

De liberaal onderkent dit en jaagt de hersenschim van een klassenloze maatschappij dan ook niet na. **Essentieel voor hem is daarentegen de maximaal mogelijke mobiliteit tussen deze sociale klassen.** In eerste instantie moet daarbij de mobiliteit naar boven (wat is boven?) worden verzekerd. Immers het grote uitgangspunt is de vrijheid tot maximale ontplooiing van het individu. Anderzijds moet er echter ook mobiliteit naar beneden kunnen bestaan. Er mogen geen voorrechten aan geboorte of milieu worden ontleend. Een slechte directeur zou door zijn personeel moeten kunnen worden afgezet, waarbij het probleem dan echter is wat een slechte directeur is. Wezenlijk is dat gestreefd wordt naar de juiste man op de juiste plaats, opdat alleen dan de ontplooiing van het individu inhoud verkrijgt.

De voorwaarde voor een maximale mobiliteit in de samenleving van en naar de diverse sociale klassen en binnen een klasse zelf is het scheppen van gelijke kansen voor iedereen.

Bij dit uitgangspunt van gelijke kansen rijzen evenwel twee belangrijke vragen:

- 1) Wat bedoelt men met gelijke kansen? De kans om ooit een stuk beter af te zijn dan de medemens?
- 2) Wordt hiermee bedoeld gelijke

kansen in gelijke omstandigheden en onder gelijke condities?

De onder 1) aangegeven kansen zijn voor een groot deel reeds bij de geboorte bepaald en worden verder in hoge mate beïnvloed door het milieu waarin het individu opgroeit. Verschillen in milieu zijn met zeer veel moeite voor een deel weg te werken doch verschillen in natuurlijke aanleg niet. Maar wat voor inhoud heeft dan nog het item gelijke kansen?

Om de condities waaronder de kansen gelijk te maken eveneens gelijk te maken zouden de aanlegverschillen alsmede de verschillen vanwege het milieu, die nog zeer lang zullen blijven bestaan, op de een of andere wijze moeten worden genivelleerd.

Deze nivellering is echter feitelijk onmogelijk in een maatschappij, waarin de beloning voor produktieve diensten in principe wordt bepaald door de werking van het marktmechanisme. Hoe schaarser een produktiefaktor, b.v. het organisatietalent van een manager, des te hoger de beloning.

Compensatie van deze aanlegverschillen is alleen mogelijk wanneer: a) vastgesteld kan worden in hoeverre produktieve prestaties worden bepaald door natuurlijke aanleg en in hoeverre door inspanning. Daarbij is het nog kwestieus of de wil tot inspanning iets autonooms is of ook tot natuurlijke aanleg moet worden gerekend. Indien men het laatste zou aanhangen bestaat feitelijk, vanuit de liberale beginselen, helemaal geen rechtvaardiging voor inkomensverschillen. Doch

N.V. SCHEEPSWERVEN

voorheen

PIET HEIN

FIRMA W. SCHRAM & ZONEN

WERVEN TE BOLNES EN PAPENDRECHT

Twee dwarshellingen, elk 115

meter lang. Overdekt droogdok 116x30 meter, geschikt voor het zwaarste materiaal.

Telefoonnummers

Rotterdam 010 139275

Ridderkerk 01896 3644-3409

Papendrecht

01850 3774 8329-20466

Proficiat Hans!

Een leeftijds mijlpaal in de politieke geschiedenis.

Hans Wiegel, in 1965/66 bekwaam stuurman op de brug van het JOVD-schip, van 1967 tot 1971 het jongste bemanningslid van het parlementaire VVD-scheepje, is op 20 juli uitverkozen als kapitein op de brug van dit parlementaire schip.

Wij onderschrijven de woorden van

Joekes volledig. Hij is zonder meer de beste man, is bekwaam, bereid om te leren, heeft een goed karakter en dat hij geen heilige is weten wij heel goed, maar dat achten wij voor zijn politieke carrière een van zijn beste en onmisbare kwaliteiten.

Hans, veel sterkte in deze niet gemakkelijke taak, waarin je zeker vanuit de jongeren kritisch begeleid zult worden maar ook gesteund.

Liberalisme en de ontplooiing van het individu

Voor de ontplooiing van het individu is allereerst noodzakelijk dat de schaarste waarmee hij geconfronteerd wordt, opgelost wordt. Hiervoor is economische groei noodzakelijk. De vraag rijst echter of de economische groei moet worden voortgezet tot alle schaarste is verdwenen. De menselijke behoeften zijn schier eindeloos en als zij al niet vanzelf manifest worden dan worden zij wel opgewekt door nieuwe vindingen. **Wanneer het credo dat de ontplooiing van het individu eerst maximaal wordt wanneer hij de gelegenheid heeft al zijn behoeften te bevredigen ongelimiteerd wordt aangehangen dan onttaardt de liberale filosofie in een consumentenfilosofie.** Het dilemma hierbij is dat het individu vrijheid van consumptie moet hebben; dat is althans liberaal. Het individu kan dus kiezen tussen b.v. het maken van verre reizen voor de verbreding van zijn geestelijke horizon en de aanschaf van een dure bandrecorder voor fuiven enz.

Wanneer thans, in aansluiting op de voorgaande alinea, een verregaande inkomensnivellering zou worden nagestreefd dan zal op zeker punt waarschijnlijk de economische groei afgeremd worden doordat de wil tot inspanning verslapt. Het is echter niet vast te stellen, indien men jaarlijks de loonronden in gelijke bedragen plaats van procentuele verhogingen zou geven, wannéer de economische groei gaat afnemen. Daartoe zouden uitgebreide studies naar de motivatie van studerende moeten plaatsvinden.

Gaat het om geldelijke beloning of om het niveau van de arbeid? Zelfs wanneer het niet alleen om de materiële beloning gaat doet zich hier een dilemma voor, waarbij het blote beginsel van de individuele ontplooiing alleen ons niet kan aangeven hoe het nu moet. **Immers, om iedereen**

zich zoveel mogelijk te kunnen doen ontplooiën is economische groei nodig.

Iedereen weet wel dat de onderwijsbegroting de grootste financiële veelvraat in onze staatshuishouding is. De economische groei is evenwel optimaal wanneer het bedrijfsleven zo efficiënt mogelijk kan functioneren.

Dit laatste is alleen mogelijk wanneer dit bedrijfsleven kan beschikken over de mensen die het nodig heeft. Met andere woorden, ons onderwijssysteem kan niet voorbij gaan aan de eisen die het bedrijfsleven stelt. Door dit laatste wordt de liberaal ten opzichte van het onderwijs in een feitelijk ambivalente positie gedrongen. Want een efficiënt producerend bedrijfsleven heeft helemaal niet per definitie behoefte aan maximaal geschoolde en ontwikkelde werknemers. Het lopende bandsysteem is hier een treffend voorbeeld van. Doch niettemin is een van de belangrijkste liberale eisen dat het individu zich qua persoonlijkheid en talenten optimaal kan ontplooiën.

Wellicht dat een definitieve stellingname in dezen pas mogelijk is wanneer we tevens onze instelling ten aanzien van de menselijke arbeid in produktieve zin hebben bepaald. De gemiddelde Nederlander werkt ca. 40 uur per week voor zijn of haar boterham en voor alles wat daarop komt. Wat is voor hem of haar nu het belangrijkste, de materiële beloning en de vrije tijd of de arbeid die men daarvoor dagelijks verricht? Tot nu toe ontbreekt een liberale conceptie over de plaats van de mens binnen zijn werkkring en de consequenties daarvan met betrekking tot het doel van de onderneming, medezeggenschap en uiteindelijk dus ook de economische groei. Het komt ons voor dat een duidelijke stellingname in dezen het voornaamste doel van de noodzakelijke nieuwe bezinning op de inhoud van het politieke liberalisme moet zijn.

j.h.l.

hiermee zou de issue van gelijke kansen tevens een leeg begrip zijn geworden. Want om welke kansen gaat het dan nog meer? In feite blijft voor het individu dan nl. alleen nog de mogelijkheid tot besparingen over, waarmee hij in een later stadium tot een hoger inkomen kan geraken dan een ander. Wordt de wil tot inspanning daarentegen als iets autonooms opgevat dan krijgt het begrip gelijke kansen aanzienlijk meer relief! Niettemin blijft het dan toch een min of meer theoretische zaak, omdat in de praktijk (nog) niet kan worden vastgesteld in hoeverre de (vroegere) verrichte inspanning een prestatie bepaalt, naast de natuurlijke aanleg. Zelfs een situatie waarin niemand qua soort arbeid en inkomen wil ruilen met een ander inkomen en ander werk, behoeft nog niet ideaal te zijn, omdat ook hier voorbijgegaan wordt aan het effect van aanleg en inspanning tezamen. Een boekhouder zou in dit systeem niet willen ruilen met een hoogleraar of manager, omdat hij de combinatie inkomen - inspanning gelijk waardeert. Hierbij wordt echter van de premisse uitgegaan dat de verhouding tussen de meer-inspanning van de manager qua opleiding etc. en zijn meer-inkomen voor iedere manager gelijk is, hetgeen natuurlijk niet het geval is.

Zodoende blijven er dus toch meer **geprivilegerden** bestaan. **Dit geldt niet alleen in een systeem gebaseerd op de markteconomie maar in elk systeem.** Doch in een markteconomie komen er de verschillen uit hoofde van bepaalde scholing en aanlegvormen bij. Deze laatste kunnen maar zeer ten dele worden wegbelast. Voor b.v. een plastisch chirurg is het tot op grote hoogte wel mogelijk. Wanneer de man zijn excessieve belastingen in zijn tarieven afwentelt zal de vraag naar zijn diensten betrekkelijk gering zijn en derhalve ook zijn inkomen. Doch in de eerste plaats kan de belasting waarschijnlijk niet alles nivelleren en bovendien kan zij geen onderscheid maken tussen een plastisch chirurg en een hartspecialist*

Het voorgaande betekent dat het **liberalisme in wezen niet op de inkomenspolitiek kan worden betrokken**, aangezien het bestaan van zekere privilege's niet kan worden geëlimineerd.

*) Bovendien bestaat de feitelijke onmogelijkheid van een volledige controle ten aanzien van het aan de belastingdienst opgegeven inkomen. Hoe wil deze b.v. nagaan hoeveel door b.v. bouwvakkers met klusjes in de vrije tijd is bijverdiend?

Het kabinet is rond

Door de uitslagen van de verkiezingen en de politieke opstelling van de verschillende partijen was het voor iedereen duidelijk, dat er slechts één mogelijkheid was om een nieuw kabinet te formeren dat gebaseerd was op een meerderheid in de Volksvertegenwoordiging. Dat het desondanks nog twee maanden moest duren voordat de heer Biesheuvel, na het informatiewerk van Prof. Steenkamp, de nieuwe regering aan Koningin en volk kon presenteren, heeft bij velen verbazing gewekt. Opmerkelijk bij deze formatie is dat vier van de vijf regeringspartijen bij de afgelopen verkiezingen verlies hebben geleden: enkelen zelfs zeer aanzienlijk. Het lag dan ook voor de hand dat het nieuwe geluid in de Nederlandse politiek (DS '70) bij de onderhandelingen zou dicteren wat in het akkoord, dat als basis zou dienen voor het beleid van het nieuwe Kabinet, de hoofdpunten zouden zijn. Zij ondervond hierbij steun van de

VVD, die veel van de in haar eigen Urgentieprogramma vastgelegde wensen terug vond in de standpunten van DS '70. Het angstvallig pogen van de confessionele partijen in deze situatie toch nog zoveel mogelijk van de in haar verkiezingsprogramma's geuite wensen te realiseren veroorzaakte een langdurige procedure. De uitdrukkelijke wens en de noodzaak om met elkaar te gaan regeren hebben de confessionele partijen uiteindelijk doen zwichten, nadat zij de beide andere partners ertoe hadden gebracht zich over de belangrijke vraagstukken als de terugdringing van de overbesteding, de herwaarding van de overheidsuitgaven en de financiering van de overheidsuitgaven in algemeenheden uit te laten, zodat er een behoorlijke dosis vrijblijvendheid in het regeerakkoord zou komen. Wij weten dus nog steeds niet waar we in de komende vier jaar precies aan toe zijn en welke maatregelen de regering op deze zwaarwegende punten nu wel en welke zij niet zal nemen. Op zichzelf kan deze vrijblijvendheid gunstig zijn, omdat beslissingen over

de besteding van gemeenschapsgelden nu eenmaal niet roekeloos kunnen worden genomen, zonder dat een uitvoerige bestudering van de wijze waarop thans de overheidsuitgaven worden gerealiseerd heeft plaatsgehad. Aan de andere kant moet echter gezegd worden dat de kiezer er recht op heeft zo volledig mogelijk geïnformeerd te worden over wat de nieuwe regering in petto heeft.

Een voor met name liberaal denkende mensen belangrijke kwestie is de regeling van de abortus provocatus, die in het akkoord van Prof. Steenkamp uiterst onbevredigend is geregeld. Het moet voor liberalen een doorn in het oog zijn dat anderen — lees een erkend multi-disciplinair team van wisselende samenstelling — zullen moeten gaan beslissen over een kwestie die à priori uitsluitend tussen de behandelend arts en de betrokkene zou moeten worden geregeld. Het offer dat de VVD hiermee heeft moeten brengen is in mijn ogen erg groot geweest.

DOMIEN VAN WEES

Aan vrijheid gebonden of de vrijheid aan banden

Omdat het liberalisme ons onderwerp is en het woord liberalisme afgeleid is van het latijnse woord *libertas*, is in de betiteling van dit artikel het woord "vrijheid" gebruikt (de vertaling van het woord *libertas*).

Het begrip "aan vrijheid gebonden"

- 1e. "Aan vrijheid gebonden" betekent, een afspraak met je vrijheid hebben, sterker nog met het "je vrijheid zijn"*) hebben, waar je je aan bindt. Zoiets als je tegen iemand zegt: "denk er om, daar hou ik je aan".
- 2e. "Aan vrijheid gebonden" betekent als zijnde het "je vrijheid zijn"*) : de menselijke situatie is zijn vrijheid die hij heeft. Je zou die situatie dan in deze omschrijving nog beter "in vrijheid

gebonden" kunnen noemen. De mens is vrij zich in vrijheid in verbinding te stellen met mogelijkheden voor hem, waaruit hij zijn keuze doet, welke keuze zijn vrijheid bepaalt, dus bindt.

- 3e. "Aan vrijheid gebonden" betekent tenslotte dat — om het in chemische taal eens uit te drukken — het atoom vrijheid een verbinding aangaat met een ander of andere atomen wat — om nu weer in de taal van het artikel terug te komen — betekent dat de mens niet alleen "zijn vrijheid is", maar dat er ook andere elementen in zijn "zijn" als wel in zijn situatie aan de orde zijn die zijn vrijheid aan banden leggen (zie tweede lid titel!). Het libe-

ralisme legt op het "aan vrijheid gebonden" en op het "in vrijheid gebonden" als de menselijke situatie echter de nadruk omdat zij *dit* bij de mens aantreft als de sleutel van zijn menselijkheid, waarmee hij zich geestelijk en materieel kan ontplooiën, wat het liberalisme zich dan ook als doel stelt *dit* te bevorderen (zie beginselverklaring J.O.V.D. onder 1, doel en beginselen).

Wanneer nu het tweede lid van de titel van het artikel luidt: "de vrijheid aan banden" dan kan dat betekenen dat er alleen vrijheid in gebondenheid bestaat, maar ook kan hiermee de tegenpool van vrijheid gesuggereerd

Strijdt voor Vrijheid en Democratie voor iedereen, behalve voor Houtvernielers.

Bestrijdt deze door uw hout onder hoge druk te laten impregneren bij:

v. d. SIJDE's HOUTBEREIDING N.V.

SPUI 40 — STRIJEN — TELEFOON 01854 - 280

**Isolatie- en
Plaatwerkbedrijf
ROTAMISOL**

**Uitvoerders van warmte-,
koude- en geluidsisolatie**
Kantoor: Verschoorstraat 69-71,
Rotterdam, tel. 010 - 273954
Couperusstraat 48, Ridderkerk,
tel. 01804 - 5503

zijn, dus onvrijheid.

In de uiteenzetting over de inhoud van het eerste lid van de titel van het artikel, blijkt dat "aan vrijheid gebonden" óók betekent dat — juist omdat je aan vrijheid gebonden bent verstaan in de 1e en 2e interpretatie van dit begrip — je mogelijkheden in je gezichtsveld kunt brengen waaruit je je vrije keuze doet, waar je je vrijheid aan verbindt. Deze menselijke vrijheid is vrijheid *in* gebondenheid. (N.B. In de derde interpretatie van het eerste lid, wordt het tweede lid als beteknend vrijheid in gebondenheid, ingepast.) Daarmee blijft er voor het tweede lid van de titel een eenduidig uiteen te zetten inhoud over, een uiteenzetting over de tegenpool van de vrijheid, de onvrijheid.

De vrijheid aan banden, onvrijheid

Beweerd wordt — in andere levenshoudingen dan het liberalisme — dat de mens helemaal niet zo vrij is. Er wordt in die andere levenshoudingen vooréérst op gewezen dat de menselijke situatie gekenmerkt is door omstandigheden waar hij zelf niets aan kan doen, maar die wel zijn handel en wandel bepalen.

De liberaal weet dit óók en moet dit als een keiharde realiteit onder ogen zien. Wanneer het liberalisme een realisme is gebeurt dat ook. Maar nu is het verschil tussen liberalisme en andere levenshoudingen dat laatstgenoemden de mens in zijn situationele raamwerk laten hangen, terwijl het liberalisme ziet dat deze onvrijheid van de gehangen, geworpen of geplaatste mens juist verwijst naar zijn potentiële vrijheid. Precies omdat de mens "zijn vrijheid is"*) valt zijn onvrijheid zo op. Het een kan het ander niet uitsluiten, want praten wij als dat wel kan nog wel over de mens! Conclusie: "De mens in zijn vrijheid" betekent: 1e. De vrijheid die beleefd wordt is mensenwerk en betekent: 2e. De vrijheid wordt persoonlijk beleefd m.a.w. ieder mens is zijn vrijheid.

De vrijheid is dus geen absolute maar een potentiële waarheid en daarom voor hen die van dit laatste doordrongen zijn een ideologische waarheid die niettemin een absolute dogmatische fundatie vindt in het feit, dat de menselijke vrijheid gebruik makend van hetgeen de mens ter hand is gesteld, n.l. zijn situatie, de sleutel is tot zijn evolutie en zo zijn ontwikkeling bepaald heeft.

Nu is niet bedoeld dat het zijn van vrijheid als een éérste ideologische waarheid alleen exclusief in de ideologie van het liberalisme voorkomt. Daarvoor is het fenomeen vrijheid veel te opvallend. Het bewijs dat de vrijheid opvallend des mensen is wordt al geleverd wanneer we de

geschiedenis van de wijsbegeerte — en dat is de geschiedenis van het denken van de mens over zichzelf in relatie tot de wereld — er op na slaan. Dan zien we dat bijvoorbeeld de middeleeuwse scholastiek, waaraan de naam van Thomas van Aquino verbonden is, al onderkent dat de mens een zinnssuperioriteit bezit tegenover de kosmos. De mens treedt tegenover de kosmos op als een zelf zijn, als subject met *zijn* autonomie. Auto-noom en subject zijn betekent "vrij zijn". Met zijn verstand brengt de mens licht in de duisternis van de dingen, die dat immers zelf niet kunnen doen, omdat hun zijn niet verder strekt dan een wetmatig "noodzaak zijn".

Dit voorbeeld uit de christelijke wijsbegeerte zij hier aangehaald om duidelijk te maken, dat in de eerste zin onder het hoofd "de vrijheid aan banden, onvrijheid", met "andere levenshoudingen dan het liberalisme", niet bedoeld hoeft te worden, dat er bv. een christelijke levenshouding met een gemis aan besef van de menselijke vrijheid zou bestaan tegenover een liberale levenshouding die dat gemis niet zou kennen. In de praktijk blijken er christelijke denkers te zijn die het fenomeen vrijheid opvalt en het in hun geschriften verwerken. In de praktijk blijken er liberalen te zijn die niet denken en alleen te vrij handelen, zodat het fenomeen vrijheid hen niet opvalt als waarde waardoor de mens mens kan zijn, en opvalt als iets van zijn wel en wee, maar als zo iets als een vlag, wapperend in een absoluut vrije en eenrichtige wind. De term liberalisme is in deze laatste zienswijze misleidend evenals het uit het christelijke voorbeeld blijkt dat het misleidend is te spreken van de christelijke levenshouding die inhoudt dat de mens niet vrij is om zijn eigen situatie vorm te geven, maar alleen situatie is door omstandigheden waar hij zelf niets aan kan doen maar die hem wel bepalen.

De nadruk op de vrijheid door het liberalisme en op de onvrijheid door het christendom, zoals deze levenshoudingen vaak worden geïnterpreteerd is echter te begrijpen vanuit een sociaal historische bepaaldheid van de begrippen liberalisme en christendom. Want in het verleden is er strijd geweest tussen macht, gelegen bij koningen, kerken en edelen — christelijke gezagsdragers in een christelijke beschaving — en onmacht gelegen bij de zich tot mondigheid ontwikkelende burgerij. Het begrip vrijheid betekende voor de burgerij economische vrijheid. Gelijkheid betekende het afschaffen van voorrechten alleen voor de adel en eigenlijk begon het afschaf-

Wat weet U van

kiesrecht, medezeggenschap, politieke partijen, inkomens- en bezitsverdeling.....

Cursus

BURGERSCHAPSKUNDE

40 schriftelijke lessen voor f 25.—.

het raadslidmaatschap, begroting, ruimtelijke ordening gewestvorming.....

Cursus

DE GEMEENTERAAD

23 schriftelijke lessen voor f 20.—.

invloed van de burger, parlement, gemeente, economisch beleid, recht, dienstplicht.....

Cursus voor jongeren

POLITIEK BEKEKEN

12 schriftelijke lessen plus documentatiemappen voor f 9.50

(in samenwerking met de Ned. Politieke Jongeren Contact Raad).

Vraag nog heden een gratis prospectus onder vermelding van de naam van de cursus(en) en de letters DM bij:

**Stichting
Burgerschapskunde
POSTBUS 349 - LEIDEN**

fen van die voorrechten met het verlenen van privileges door die adel aan de burgerij.

Telkens zien we in de geschiedenis onmacht de macht bestormen, onvrijen in opstand komen en het begrip vrijheid een concrete inhoud geven, door om bevrijding te roepen en zich te bevrijden. Bevrijd zijn is de concrete consequentie en gestalte van de potentiële vrijheid die de mens is. Dit artikel had het eerst over het "vrij kunnen zijn" = de potentiële vrijheid die de mens is en nu volgt daaruit dat in sociaal-historisch perspectief "het vrij willen zijn" vaak neerkomt op bevrijd moeten worden en zich bevrijden, omdat in de praktijk blijkt dat de theorie over "de mens is zijn vrijheid" — waarmee dit artikel opende — een theoretische blijft wanneer de situatie van de mens economische onvrijheid betekent, waarvan veel weggenomen is maar waar weer nieuwe elementen aan zijn toegevoegd. Zie de probleemstellingen in het artikel van Jan Lambers.

Nu zij gesignaleerd door onze aandachtige lezer, dat het steeds gaat over de potentiële vrijheid die de mens is versus zijn situatie die hem belemmert vrij te willen zijn, terwijl niet de vraag aan de orde is of de mens niet *zelf* ook nog iets anders is dan potentiële vrijheid. Lees nog eens de derde interpretatie van het eerste lid van de titel. Daar staat dat elementen buiten de mens, zijn situatie bepalen zonder dat hij daar zelf iets aan kan doen, maar óók staat daar dat er in "het zijn" zélf onvrijheid is. Die is er in de vorm van gebonden zijn aan moeheid, traagheid, ontoereikend verstand, te weinig fantasie, gebrek aan energie, blinde drijven en drijfveren, om maar eens een greep te doen. Deze gebondenheid bindt de mens aan zijn situatie, want hij schiet te kort om haar te veranderen en dan is de situatie niet meer te veranderen. De status quo van een menselijke situatie is te wijten aan het menselijk te kort terwijl het — zoals we eerder zagen — óók voorkomt dat de situatie de potentiële vrijheid bedreigt en wat er dan gebeurt, dat gebeurt in de praktijk het meest, nl. het volgende.

Vrijheid in een handzame pragmatische visie

We zien in de praktijk dat de mens met zijn potentiële vrijheid ook de potentie heeft zich aan te passen aan de omstandigheden die zijn situatie buiten zijn vrijheid om beslissen. In hoeverre *dit* en op welke manier *dit* vrijheid is hangt af van de inhoud van de situatie en van de rol die de mens als vrijheid — wanneer hij de situatie

eenmaal accepteert — ontwikkelt. Wanneer de mens dan opnieuw het gevoel krijgt onvrij te zijn kan een volgende aanpassing plaatsgrijpen of een losrukken uit de situatie. Het laatste is *nu* acceptabel voor anderen omdat dat geschiedt vanuit een voor anderen *nu* zichtbare reeds gebondenheid aan een *nu* te kritiseren situatie, waarin ze hun medemens *nu* zien lijden.

Meningen en conclusies

In het concrete vlak van de wederzijdse betrokkenheid tussen vrijheid en onvrijheid speelt de ideologie van het liberalisme een rol voor zover zij de ideologische fundatie vermag te zijn van een pragmatische aanpak van concrete problemen. Met deze formulering zij bedoeld dat er ideologie kan zijn, maar dat een pragmatische aanpak gewenst is, waarin niet alleen liberalen, maar ook confessionelen en socialisten die de potentiële vrijheid van de mens als waarheid en daarom als een eerste ideologische waarheid herkennen een rol kunnen spelen.

Wanneer wij deze mensen nu liberalen noemen, d.w.z. nu met zojuist gestelde formuleringen het woord liberaal zijn betekenis gevend, dan blijkt er een tragische "diaspora der duidelijkheid" in politiek Nederland, die voor niet deskundigen nogal onduidelijk is. Want deze liberalen bevinden zich in (politieke) organisaties die er te hoog gegrepen ideologische principes op na houden zoals liberalisme, evangelische bewogenheid, radicaal socialisme. De woordvoerders van deze ideologieën zullen het eerste theoretische gedeelte van dit artikel toejuichen of bestrijden, maar met de handzame pragmatische visie weten ze geen van allen raad, wanneer dat zou betekenen dat hun ideologische principes wat minder trefzeker zouden worden. Zij laten die twee fenomenen naast elkaar bestaan en de christelijken onder hen verkondigen voorts in de praktijk, dat God en geloof principieel een politieke keuze insluiten. Zij vinden mensen tegenover zich die zeggen dat dat niet persé moet omdat God en geloof niet persé moet, in ieder geval niet op de wijze van hen die dit zo scherp zien zitten. Deze christelijken vinden mensen tegenover zich die dit hoogmoedig vinden en die wijzen op het feit dat hun opposenten net zo vaardig met de structuren spelen die de mensenmaatschappij beheersen en dit steeds weer met hun ideologische achtergrond met kunst en vliegwerk verdedigen in plaats van zich nederig te beperken tot een consequent structuralistisch denken, wat veel ongezone emoties zou wegnemen, vooral

bij hun ondeskundige achterban. Voor de januskoppen (zie standbeeld Harlingen) zij dit woord van de Franse filosoof Michel Foucault gereserveerd: "Wat ons ten diepste doordringt, wat ons in tijd en ruimte samenhoudt, is het systeem. Dit is de totaliteit van betrekkingen die onafhankelijk van hun inhoud bestaan en veranderen. Dat wat wij *zin* noemen is vermoedelijk niets anders dan een soort oppervlaktewerking, een spiegeling, een beetje schuim."

12-7-'71.

KO VAN DOORN

*) Het "je vrijheid zijn" betekent: de vrijheid is in zo'n hoge mate een kenmerk van de mens dat om de menselijke situatie te kenmerken je niet uitkomt met de definitie: de mens heeft vrijheid, maar de mens *is* zijn vrijheid. Vrijheid is niet iets wat toegevoegd is aan de mens, maar is zijn wezen.

★ ★ ★ ★

Nog steeds verkeert de DRIEMASTER in financiële levensnood.

Om deze redenen waten wij genoodzaakt het juni nummer niet te doen uitgeven.

Om het verschijnen van de DRIEMASTER in de toekomst te kunnen garanderen hebben wij beslist een financiële garantie nodig. Vele nieuwe abonnee's hebben zich gemeld, maar nog niet genoeg.

Wij danken alle abonnee's die hun abonnementsgeld reeds hebben overgemaakt en verzoeken een ieder die dit nog niet gedaan heeft het verschuldigde bedrag f 7.50, ten spoedigste over te maken op girorekening 27 77 60, t.n.v. Stichting „Driemaster“, Den Haag.

De taak van de staat en het liberalisme

Vrij algemene instemming heeft de gedachte dat de staat een belangrijk aantal taken te vervullen heeft. Op het gebied van het onderwijs (schoolstrijd), de vrouwenemancipatie (stemrecht, echtscheiding, abortus, etc.) en op het gebied der sociale voorzieningen, defensie, justitie, etc., heeft zelfs de meest ouderwetse liberaal overheidsingrijpen aanvaard. Anderzijds zal de meest verstokte communist al gauw moeten erkennen dat een al te gecentraliseerde staatsalmacht weinig effectief en hanteerbaar is. Het probleem van de staatsinvloed is dus relatief.

De uitdaging zit in een functionele begrenzing van de staatstaken zoals die in onze moderne tijd plaats zullen moeten vinden. Dit kan op prettige wijze benaderd worden aan de hand van een aantal belangrijke toekomstproblemen. Zo onderscheidt Jean Fourastié in zijn boek "40.000 uren, de mens in het perspectief van een verkorte arbeidstijd", drie grote toekomstproblemen: 1. het onderwijs, 2. de stedenbouw, 3. de inkomensverdeling in een snel veranderende maatschappij (als gevolg van o.a. economische structuurveranderingen en computerisering). Met name deze problemen zullen een snel groeiend beslag leggen op een steeds groter deel van het nationale inkomen.

Reeds nu is het zo, dat de totaliteit van de *collectieve* uitgaven (en dat zijn uitgaven voor ons allemaal, en niet voor de staat) sneller stijgt dan het totaal aan uitgaven. Het collectieve aandeel — inclusief de sociale voorzieningen — bedraagt in diverse Westeuropese landen reeds circa 50% van het nationale inkomen. Kan deze collectieve groei ongebreideld doorgaan? Stel dat in een bepaalde periode de nationale produktie met 5% toeneemt en dat de collectieve uitgaven inclusief sociale voorzieningen in diezelfde periode met 10% toeneemt. Dit impliceert dat de (vrije) *particuliere* uitgaven in die periode dan geen verhoging kunnen ondergaan. Het is hoogst dubieus of zo iets — zelfs bij benadering — haalbaar is. De totale behoeften, die deels kunstmatig opgevoerd worden (bijv. door reclame) gaan de ruimte uit de produktietoename verre te boven. Het grootste toekomstprobleem wordt nu volgens Fourastié hoe men een *rijke bevolking op rantsoen kan stellen*.

Daarbij komt dat we onze wensen financieren uit onze economische groei, en dat we de opbrengsten daarvan moeten verminderen met de

kosten voor de bestrijding van de milieuvuiling. Alles kan niet tegelijk, en een liberale groepering met verantwoordelijkheidsgevoel moet haar leden en aanhang dus "opvoeden" tot het stellen van *prioriteiten* uit een groot aantal zeer belangrijke zaken. Een grotere private besteding moet daarbij ongetwijfeld een lagere prioriteit krijgen. Maar van groot belang is wel, dat we onze toekomst in haar samenhang beschouwen en op grond daarvan reeds nu bepaalde onprettige beslissingen nemen, zoals bijv. beter openbaar vervoer ten koste van privé-vervoer, en hogere collegegelden zodat meer gelden beschikbaar komen voor bijv. de werkende jongeren. Het gaat erom, dat — zoals het in een *echte democratie* behoort — de partijleden en kiezers beslissen over een nauwelijks te overzien aantal alternatieven. Voor elk dezer alternatieven is op zich waarschijnlijk wel een meerderheid te vinden, maar dan moeten we ook opdraaien voor de financiële consequenties van al deze wensen.

Voor diegenen, die zich *aangetrokken* voelen tot de op zich nogal vrijblijvende principes, zoals vrijheid, verantwoordelijkheid, gelijkwaardigheid, en sociale gerechtigheid, kan een korte uitwijding over de door Fourastié aangeduide problemen interessant zijn.

In het *onderwijs* hebben grote groepen van de bevolking niet die optimale ontplooiingskansen die zich vrij voelende mensen nodig hebben. De grote massa der werkende jongeren wordt wat bijgespijkerd met een primitieve aanzet tot vormingswerk. Ons onderwijs is in het geheel niet gericht op flexibiliteit; toch is dat nodig want we zullen in de nabije toekomst diverse malen in ons leven moeten worden om- en bijgeschoold. Welke creativiteit leert het onderwijs of het ouderlijk milieu ons eigenlijk aan; en welke cultuurbeleving?

Een toenemend aandeel der bevolking — overal ter wereld — concentreert zich in *steden* of op het verstedelijkte platteland. In feite teren de stadsbewoners in op investeringen van onze voorouders (wegenpatronen, spoorwegen, openbare gebouwen, etc.).

We moeten kwaliteitssteden bouwen, maar noch bij de mutaties in stadscentra en aanliggende oude wijken, noch bij de stadsuitbreidingen zijn wij daarmee bewust bezig. In feite tonen alleen beroepsmatig geïnteresseerden en enkele fanatici zich bezorgd over de stedenbouwkundige toe-

komstconcepties. Toch wordt door huidige beslissingen de keuzevrijheid van toekomstige generaties afgesneden.

Het derde grote probleem is de *inkomensverdeling* in een vertechnocratiseerde, vercomputeriseerde maatschappij. Bijv. de schaalvergroting walst lustig over kleine boeren en middenstanders heen, en niemand trekt zich daadwerkelijk hun lot aan. (Ook de VVD heeft op dit punt op trieste wijze gefaald). De inkomensproblemen zullen echter nog veel groter worden. Een regionaal structuurbeleid zal niet kunnen voorkomen, dat velen — door oorzaken buiten hun schuld — werkloos zullen worden. De doorwerking van de computer zal een groot aantal beroepen overbodig maken, en er zullen talrijke nieuwe beroepen gecreëerd worden. (Er is nu al een ontzettend te kort aan programmeurs). Voorts zal in de komende decennia het aantal bejaarden in onze samenleving sterk toenemen.

Wanneer de maatschappij zich niet tijdig op al deze problemen instelt, zullen we in de toekomst achter de feiten aanhollen, en slechts tegen hoge kosten en met veel menselijk leed, gelegenhedenoplossingen moeten forceren. Maar vrije verantwoordelijke mensen hollen toch niet achter de feiten aan? Wanneer we nu al nauwelijks in staat zijn de AOW-uitkeringen op te trekken tot het minimum loon, waar blijven we dan in een dergelijke dynamische situatie met een *gegarandeerd minimum inkomen*? Immers, liberalen accepteren niet, dat mensen buiten hun schuld de dupe worden van situaties die zij — als individu — moeilijk kunnen beïnvloeden!

In ons dichtbevolkte land met haar snelgroeiende bevolking kunnen onze grote problemen naar mijn stellige overtuiging slechts opgelost worden met een krachtige participatie en financiering van overheidswege. Een essentiële taak voor het liberalisme ligt in de *vormgeving van de geschetste processen*. De individuen moeten zoveel mogelijk bij het optimale keuzeprocessen worden betrokken, waarvoor een verdergaande democratisering en bestuurlijke decentralisatie onvermijdelijk en — vanuit de liberale filosofie bezien — is gewenst. Wanneer er niet langs democratische weg prioriteiten gesteld worden, wordt de moderne Westeuropese "over-ruled" door bureaucratie en technocratie. Dan walsen de door ons zelf opgewekte deels gewenste, deels ongewenste processen, keihard over ons heen. Zelfs het in de huidige tijd — in de context van consumptievrijheid — zo geliefde netto- en brutorekenen, kan dan nog nauwelijks een vreugde-

volle, zinvolle bezigheid zijn. Het onderscheid tussen liberalisme, socialisme, confessionalisme e.d. vervaagt dan nog meer dan nu, en er rest nog slechts de bestrijding van "plotseling" acuut geworden bedreigingen.

JAN WEGGEMANS

ELKE LIBERAAL LEEST

d'OPREGTE LIBERAEL

Red. Palembangstraat 1 bis A — Utrecht

De toekomst van de VVD en liberalisme

Bij de laatste landelijke verkiezingen verscheen de V.V.D. met een verkiezingsprogramma getiteld "Liberalen op nieuwe wegen". Een aantal grote problemen worden op pag. 1 opgesomd, zoals: „de mens, die er geen gat meer in ziet, de veranderende maatschappij niet begrijpt en vereenzaamt" en "een democratie, die nog niet werkt zoals wij zouden wensen". Gesteld wordt dat de V.V.D. in haar programma een antwoord wil geven op deze grote problemen. We nemen aan dat hiermede ook bedoeld wordt het aangeven van een oplossing (niet elk antwoord houdt nl. een oplossing in!). De vraag is echter of de door de V.V.D. gegeven antwoorden wel als adequate antwoorden beschouwd kunnen worden. Zijn het niet eerder aanduidingen die alleen door een beperkt groepje kiezers (en leden) als toepasselijk gezien worden?

Wie de verkiezingsuitslagen van de V.V.D. sinds 1963 bekijkt, ziet dat deze partij steeds zo om en nabij 10% van het kiezersaantal verkrijgt (in 1963: 10,3%; 1967: 10,7% en in 1971: 10,6%). Veel vooruitgang zit er dus niet in. Afgezien van de groep wisselende kiezers, die in elke partij-aanhang optreedt, heeft de V.V.D. een min of meer vaste en beperkte aanhang. Het verschijnen van een D '66 in de politieke wereld van Nederland toont aan dat de V.V.D. niet in staat is geweest de maatschappelijke en politieke onvrede en onzekerheid op te vangen. *Had de V.V.D. een wezenlijk antwoord weten te geven op de zich in onze maatschappij plaats vindende ontwikkelingen dan was een D '66 niet nodig geweest!* De antwoorden die de V.V.D. geeft, spreken kennelijk de meeste mensen niet aan.

De grote fout van de V.V.D. is dat ze in het dogmatisme van de vrijheid vervalst. Op pag. 1 van het verkiezingsprogramma staat o.a.: "Uitgangspunt (van de V.V.D., D. J.) zal blijven het liberalisme, dat de vrijheid van de mens centraal stelt".

Het is een ieder wel bekend dat de V.V.D. steeds hamert op deze vrijheid

en op de rechten van het individu. Begaat de V.V.D. in haar politieke UITWERKING evenwel niet een essentiële fout? Wie de politiek van de V.V.D. bekijkt, krijgt sterk de indruk dat het liberalisme door haar verward wordt met een dogmatisch aandoend beroep op een particularistisch vrijheidsidee. In Liberaal Reveil van juli 1969 gaven we een analyse van de V.V.D. en bespraken we o.a. de toen verschenen rapporten van het Liberaal Beraad. We stelden in dat artikel dat in deze rapporten wat al te eenzijdig de nadruk werd gelegd op de vrijheid en individuele verantwoordelijkheid van de mens. Ons verder zelf citerend: "Zonder de grote waarde daarvan (van de vrijheid, D. J.) te willen ontkennen, kan men ook stellen dat die vrijheid pas waarde verkrijgt vanuit de verantwoordelijkheid die men voor andere(n) heeft." En verder: "Men ziet de vrijheid nog te veel als iets strikt individueels, als iets wat alleen individueel bepaald is en daarom angstvallig beschermd moet worden tegen aantastingen voortkomend uit de gemeenschap, de maatschappij. Op bepaalde momenten moet dit zeker gebeuren. Heel vaak misschien, doch dat doet niets af aan het fundamentele aspect dat die *vrijheid van het individu juist alleen ontstaat, en gewaarborgd kan worden, door en in die gemeenschap. De individuele mens verkrijgt pas zijn mens-zijn en dus ook zijn wezenlijke vrijheid vanuit het samen zijn met de anderen.*

Typisch is dat het Liberaal Beraad die vrijheid alleen als iets zuiver persoonlijk stelt en het maatschappelijke beter gezegd het sociale aspect, steeds uit het oog verliest'.

Tot zover dit lange citaat uit eigen bron.

De fundamentele fout van de V.V.D. is dat ze de vrijheid als iets absoluuts ziet, het te autonoom benadert en het niet plaatst in relatie met het sociale aspect van het mens-zijn.

Ter voorkoming van misverstanden: ja zeker, verbaal stelt de V.V.D. hier en daar deze relatie wel, doch het vormt

geen wezenlijk uitgangspunt in haar politiek beleid.

Hoe valt deze eenzijdige, en dus onjuiste, nadruk op die individuele vrijheid te verklaren? Ondanks de aanduiding van volkspartij is de V.V.D. duidelijk een milieubepaalde en gebonden partij.

In De Driemaster van 1 december 1970 stond een interview van de redactie met de voorzitter van de V.V.D., mevrouw G. V. van Someren-Downer. Een van de vragen van de interviewers luidde: "De V.V.D. heet een rijkelui's partij te zijn". Het verslag vermeldde dat mevrouw Van Someren-Downer dit een kreet noemde en stelde dat de getallen van het bureau voor de statistiek op 2 promille wezen inzake de rijkelui's aanhang. Deze bewering, dat de V.V.D. vooral haar kiezers trekt uit de beter-gesitueerden, wordt meestal ook ontkend door andere bestuurders van de V.V.D.

Nu kan men zich afvragen wat men precies verstaat onder rijkelui, welvarenden, etc. Om dit vraagstuk afdoende te beantwoorden, is het beste statistische gegevens te bekijken. Daarom de volgende tabellen.

In november 1964 werd door de Nederlandse Stichting voor Statistiek een landelijke enquête gehouden onder een representatieve groep van 1282 respondenten. De groep werd in een viertal welstandsklassen ingedeeld: A (gegoede middenstand, welgestelden), B (kleine middenstand), C (overige volksklasse) en D (armste volksklasse). Wat leert ons nu deze enquête?

Voor je ergens over kunt oordelen moet je toch zelf hebben kennis genomen of hebben deelgenomen.

Zou het nieuwe ambt van Vonhoff uitwerking hebben op zijn lichaamsomvang?

Met die modeontwerpers van tegenwoordig is toch geen textielarbeider meer gegarandeerd van zijn werk.

PARTIJEN	WELSTANDSKLASSEN in %				TOTAAL
	A	B	C	D	
K.V.P.	7	37	47	7	100
P.v.d.A.	1	24	65	11	100
V.V.D.	29	53	16	1	100
A.R.P.	7	46	38	8	100
C.H.U.	10	38	42	9	100
Andere partijkeuze	6	34	42	18	100
weet niet/geen antw.	8	33	49	10	100
Totaal	8	35	49	9	100

Deze tabel laat ons al zeer duidelijk zien, dat wat men ook mag verstaan onder rijkelui, de meer welgestelden in veel sterkere mate op de V.V.D. stemmen dan op welke andere partij ook.

Overigens zijn de grenzen hier nog

	minder dan f 6.000	6.000- 12.000	12.000- 18.000	meer dan 18.000	geen mening geen antw.	Totaal %
K.V.P.	16	51	13	7	13	100
P.v.d.A.	19	59	12	4	6	100
V.V.D.	10	29	19	28	14	100
A.R.P.	15	50	15	10	10	100
CH..U.	20	47	13	8	12	100
B.P.	21	55	7	5	12	100
P.S.P.	15	58	16	8	3	100
D '66	9	50	18	12	11	100
overige	19	49	11	5	16	100
Totaal	16	50	14	9	11	100

Ook hier springt de V.V.D. er weer duidelijk uit!

Samen met D '66 (!) heeft de V.V.D. het minst aantal kiezers uit de laagste inkomensgroep, terwijl ze wat de groep met het hoogste inkomen betreft er mijnenver bovenuit springt. Deze beide tabellen — gesteund door ander statistisch materiaal — laten ons zonneklaar zien dat de V.V.D. *relatief weinig kiezers trekt uit de groepen met de lagere inkomsten en relatief veel kiezers uit de groepen die meer welgesteld zijn.*

Ook wanneer men een statistische indeling maakt naar beroepsgroepen springt de V.V.D. eruit. In de vrije beroepen en bedrijfshoofden is de V.V.D. zeer sterk oververtegenwoordigd; onder de arbeiders, boeren en boerenarbeiders duidelijk ondervertegenwoordigd!

We zullen de lezer niet meer vervelen met andere cijfers. Hij kan trouwens uit bovenstaande tabellen zelf zijn verdere conclusies trekken.

Dit alles zou nu voor de V.V.D. een uitdaging moeten zijn om haar ahang uit te breiden tot andere groeperingen. Mevrouw Van Someren-Downer stelde dat ook zo in haar interview. Dat is evenwel alleen mogelijk als de V.V.D. een beeld weet op te roepen wat die andere welstandsklassen en sociale lagen aanspreekt. Doch wat ziet deze van de V.V.D.? Hij merkt o.a. op dat de V.V.D.:

vrij vaag tussen de verschillende welstandsgroepen. De volgende tabel geeft die grenzen nog scherper aan. Deze is ontleend aan "De Nederlandse kiezers in 1967" en is gebaseerd op een landelijke enquête uitgevoerd door het Sociaal Wetenschappelijk Instituut aan de V.U. te Amsterdam.

tegen een wettelijke regeling van fusies is; niets in haar verkiezingsprogramma opneemt over een vorm van medezeggenschap in kleinere ondernemingen (wel vermeld in het memorandum van informateur Steenkamp); niet de indruk wekt veel te voelen voor verdere uitbreiding van de bevoegdheden van de bestaande ondernemingsraden; niet in haar verkiezingsprogramma van 1971 vermeldt met welk aantal woningen de jaarlijkse woningproductie moet toenemen, doch liever spreekt van "een geleidelijke opvoering" (!);

wel een aantal algemene, en dus meestal vage, aanduidingen heeft staan over milieubeheer in het verkiezingsprogramma, doch concrete uitspraken hierover schuwt; in het parlement tegen moties stemt die zich uitspreken voor verdere leerlingenschaalverlaging (om misschien juiste redenen, alleen dat komt weer niet over bij het publiek); in haar urgentieprogramma geen extra geld uittrekt voor bovengenoemde leerlingenschaalverlaging, desnoods niet integraal uitgevoerd, doch per regio waar de nood het hoogst is, doch wel 400 miljoen voor defensie; nooit duidelijk stelling heeft durven innemen tegen wat in Vietnam heeft plaats gehad.

Enzovoorts, enzovoorts, enz.

Ook ziet de politiek geïnteresseerde buitenstaander dat de V.V.D. haar verkiezingsprogramma "Liberalen op nieuwe wegen" met een zo goed als niet vernieuwde fractie wil gaan uitvoeren. Is dat mogelijk of is dat programma dan toch niet zo nieuw?

Ik geloof dat de V.V.D. haar stilstand, vooral met de laatste verkiezingen, te wijten heeft aan haar angst om te komen tot duidelijke uitspraken. Des te meer nu aan weerszijden van de V.V.D. een D '66 en een DS '70 opereren, die, zij het met verschillende politieke inhouden, een veel duidelijker politiek beeld vertonen dan de V.V.D., bestaat het gevaar dat deze partij zich op de 10% of minder zal consolideren.

Men zou hier tegenover kunnen stellen dat DS '70 toch een veel onduidelijker verkiezingsprogramma heeft dan de V.V.D. Dat is op zichzelf mogelijk wel juist, des ondanks geeft DS '70, en zeker D '66, een duidelijker politiek beeld dan de V.V.D. De V.V.D. weet nl. momenteel niet of ze nu een progressief (d.i. aansluitend en eventueel vooruitlopend op de maatschappelijke ontwikkelingen) of een conservatief (d.i. angstig afwerend staan t.o.v. de ontwikkelingen) beleid moet voeren. Enerzijds wil ze wel een (gematigd) progressieve politiek voorstaan, doch anderzijds kan ze dat, gezien haar ledenbestand, niet helemaal doen (of moet ik zeggen: helemaal niet doen?).

Met een conservatief ingestelde achterban wordt het moeilijk een werkelijk en geloofwaardig progressieve politiek te voeren. Daardoor hinkt de V.V.D. op twee gedachten. En dat geeft geen overtuigend en, zoals ik al stelde, geloofwaardig beeld.

Wil de V.V.D. een toekomst hebben, d.w.z. zich verder ontwikkelen tot een brede en echte volkspartij, dan zal ze moeten kiezen. Kiest ze voor een wezenlijk progressieve benadering, dan zal ze zich duidelijker moeten gaan richten op en open staan voor de maatschappelijke ontwikkelingen; dan zal ze haar politiek meer moeten laten bepalen door een werkelijk sociaal beleid; dan zal ze het begrip vrijheid niet meer zo eenzijdig moeten benaderen, doch gerelateerd met het sociale zijn van de mens.

Moge de V.V.D. ooit zo ver komen, dan zal ze wezenlijk liberaal zijn.

We wachten af.

D. JANSZ.

Minister De Koster:

Ik kan nog geen generaal onderscheiden van een portier van een luxe hotel.

Binnengekomen post

Er is iets mis met de JOVD!

Bij een terugblik op het congres te Dalfsen is een kritische beschouwing op het bestuursbeleid mijns inziens gewenst. Het gevaar is groot dat het bestuur zich vervreemdt van haar leden. De ellenlange, saaie, theoretische discussie-onderwerpen beginnen snel te vervelen; dit was duidelijk te merken op zondag. Het geroezemoes was zo duidelijk, dat de voorzitter enkele malen moest ingrijpen.

Het lijkt mij gewenst dat de voorzitter een congres leidt met een behoorlijke dosis inspiratie en fantasie. De voorzitter liet de behandeling van de moties niet tot zijn recht komen. Het kappen van levendige discussies, die met aandacht werden gevolgd, was onjuist.

Ook het beïnvloeden van politieke uitspraken door de voorzitter, door het geven van stemadviezen, is in strijd met de vrije politieke meningsvorming binnen de JOVD.

Ook was de voorzitter bijzonder subjectief in zijn openingsrede in zijn passage over de Telegraaf. Terwille van de objectiviteit had hij de omroep moeten aanhalen.

Bij haar kritiek op het beleid van de VVD in het afgelopen jaar, dient zij eerst de hand in eigen boezem te steken. De JOVD is in de afgelopen tijd gestaag, zo niet sterk in ledental achteruit gegaan. Ook het congresbezoek is tanende. Een van de belangrijkste oorzaken is de buitensporige invloed van de afdeling Amsterdam met haar gering aantal betalende leden. Het is mijns inziens onjuist dat deze afdeling twee bestuursleden heeft. Een interne democratisering bij de JOVD is het overwegen waard.

Een democratische bestuursverkiezing kan pas plaatsvinden indien het bestuur bij de candidering van nieuwe bestuursleden voor het indienen van tegencandidaten niet eigenmachtig een termijn stelt, maar zich hiervoor houdt aan de in statuten en reglement vastgestelde termijn.

J. I. HUISMAN

Enkele opmerkingen over deze kritische beschouwing lijken mij gewenst. De aan mij persoonlijk gerichte kritiek zal ik gaarne ter harte nemen. De "vervreemding" van haar leden heeft de afgelopen periode de grootste zorg gehad van het hoofdbestuur; dat het toch niet is gelukt om voldoende contact te onderhouden met leden en afdelingen is zeker niet alleen aan het hoofdbestuur te wijten.

Wiegel in zijn J.O.V.D.-tijd

V: Herman Koenen heeft gezegd dat jouw kandidatuur een rechtstreeks gevolg is van het optreden van D'66

A: Ik hoop niet dat ik alleen op de lijst ben gezet omdat ik jong ben. Jongeren moeten niet alleen wegens hun leeftijd, maar juist omdat ze capabel zijn een kans hebben. Overigens jongeren krijgen in de VVD al lang een kans in besturen en dergelijke. Ik geloof, dat er maar heel weinig JOVD-ers op D'66 gaan stemmen. De JOVD-ers hebben in het algemeen inzicht in de reële verhoudingen.

V: Zie jij de VVD nog in linkse richting afbuigen?

A: Het is zeer noodzakelijk dat groepen, die nu nog afgeschrokken worden om VVD te stemmen (geschoolde arbeiders en dergelijke) aangetrokken

worden. Daarom moet de VVD veel meer het gezicht van een volkspartij krijgen.

V: Hoe denk je je eigen denkbeelden in de tweede kamer te verwezenlijken?

A: Het zal de eerste jaren hard werken zijn geblazen. Eerst als je enig gezag hebt verworven kan je beginnen de ouderen, in wier openheid ik zeer veel vertrouwen heb, in meerdere mate te winnen voor je eigen denkbeelden. Ik denk er niet aan de „Jan Nagel van het Nederlandse parlement" te worden.

uit een interview Driemaster
jan. 1967

RED.: vijf jaar geleden nog aan de andere kant van de tafel, maar nog steeds dezelfde intentie. Graag schrijfden we over 4 jaar nog hetzelfde.

een oude naam voor goede wijn

ONES

WIJNHANDEL
GRONINGEN

ANNO 1876

Levering aan particulieren in het gehele land

De discussie over Bevolkingspolitiek zou ik zeker niet theoretisch willen noemen, ik kan mij echter voorstellen dat dit onderwerp voor sommige mensen minder interessant was. Anders was het gesteld met de discussie over het Liberalisme, waar ik wel bovenvermelde kritiek deel. Het hoofdbestuur en de onlangs ingestelde kadercommissie zijn dan ook op dit moment bezig de behandeling van dit onderwerp in tweede termijn meer doelgericht voor te bereiden. Het geven van stemadviezen voor in moties vervatte politieke uitspraken, die overigens allen gefundeerd zijn geweest, zijn mijns inziens in het geheel niet in strijd met de vrije politieke meningsvorming. Zij behelzen uitsluitend het standpunt van het hoofdbestuur en zijn beslist niet bindend. Het signaleren van subjectiviteit in mijn openingsrede kan door mij alleen worden gezien als een persoonlijke mening. Dat het uiten van kritiek op het beleid van de VVD pas mag geschieden

nadat eerst de hand in eigen boezem is gestoken, vind ik onjuist. Een van de belangrijkste doelstellingen van de JOVD is het effectueren van haar politieke mening en daarbij richt zij zich op de VVD (Emmen '69). Overigens is bij de discussie over de interne organisatie de hand bepaald niet onzachtzinnig in eigen boezem gestoken. Wat bedoeld wordt met een buitensporige invloed van de afdeling Amsterdam is mij niet geheel duidelijk. Doordat deze afdeling zich in het verleden meer dan andere afdelingen bezig hield met de voorbereiding van de congresonderwerpen, trad ze weliswaar vaker op de voorgrond, maar dat ze hierdoor buitensporige invloed zou hebben is onjuist. Tenslotte lijkt het mij passender bezwaren betreffende candidering en verkiezing van hoofdbestuursleden op de ledenvergadering aan de orde te stellen.

DOMIEN VAN WEES

HB-tafel

Velen uwer zullen op dit moment de gedachten meer hebben bij het vakantiefeest dan bij de JOVD. Dit weerhoudt mij er toch niet van de nodige informatie te verschaffen over hetgeen er de afgelopen periode is gebeurd en wat er voor het begin van het volgende verenigingsjaar op stapel staat.

De redactie heeft in overleg met het hoofdbestuur, vanwege grote liquiditeitsmoeilijkheden, helaas moeten besluiten de uitgave van het juni-nummer van de Driemaster niet te realiseren. Daardoor is het inmiddels weer geruime tijd geleden dat het HB via deze rubriek over onze organisatie heeft kunnen informeren.

Congres Dalfsen

Op 5 en 6 juni werd in het conferentiehuis "De Vechtstroom" in Dalfsen het jaarlijkse zomercongres gehouden. Centraal stond hier de discussie over de inhoud van de Liberale Beginselen. Allereerst werd begonnen met de behandeling van een door de CoBuPo, naar aanleiding van de discussie op het vorige congres, in concept opgestelde resolutie over de problematiek rond de Europese Integratie.

Vervolgens werd in werkgroepen gediscussieerd over Bevolkingspolitiek, mede aan de hand van een door de afdeling Amsterdam opgestelde discussienota.

Door het erelid van de JOVD, Drs. Korthals, werd de congresrede gehouden over het Liberalisme. Op bijzonder boeiende en vooral verhelderende wijze heeft de heer Korthals ons kunnen inspireren in deze turbulente tijd te blijven zoeken naar nieuwe wegen, ondanks zijn aanvankelijke vrees dat hij niet meer de geroepene kon zijn om in een vergadering van jongere mensen te spreken.

Aan de hand van een door het hoofdbestuur opgestelde discussienota werd in werkgroepen en plenair een aanvang genomen met onze discussie over het Liberalisme. Helaas was hiervoor nog niet de juiste formule gevonden. Op korte termijn zullen echter aan de afdelingen mededelingen worden gedaan over de behandeling op het najaarscongres. Wij hopen dat in zoveel mogelijk afdelingen over dit thema gediscussieerd zal worden.

In Dalfsen moest afscheid worden genomen van Jan Weggemans die ruim 2 jaar deel had uitgemaakt van het hoofdbestuur. Wij zullen zijn werklust en voortreffelijke inbreng node missen. Ik wil hem gaarne vanaf deze plaats nogmaals hiervoor danken en hoop dat hij nog lang op ac-

tieve wijze binnen de JOVD zal optreden. Zijn plaats binnen het HB werd ingenomen door André Hiemstra, Overwinningplein 101, Groningen.

Als 7e HB-lid werd Duke Dominicus van den Bussche, Nieuwe Kijk in 't Jatstraat 127, Groningen, gekozen. Tenslotte werden een tweetal moties aangenomen. De eerste betrof een afkeuring van inwilliging van het verzoek van de Amerikaanse regering, de "deserteur" Ralph Waver uit te leveren. In de andere sprak de JOVD zich uit vóór ratificatie van het Verdrag van Straatsburg inzake piratenzenders door de Nederlandse regering. Een alternatief voor de voor onze kust opererende piratenschepen zou dan gezocht moeten worden in een uitbreiding van de zendtijd van Hilversum III.

Interne Organisatie

De ontwikkelingen binnen de JOVD hebben de voortdurende zorg van het HB. Door een gecoördineerde aanpak kon in het district Noord in de verkiezingstijd een belangrijke ledenwinst worden geboekt. Het ontbreken van een doelgerichte aanpak in de overige gewesten stond een soortgelijke ontwikkeling aldaar in de weg. In de komende maanden zal daar dan ook hard aan gewerkt moeten worden, anders gaat de JOVD 'n sombere toekomst tegemoet. De afdelingsbesturen uit het westen, oosten en zuiden zijn inmiddels uitgenodigd hierover van gedachte te wisselen. Een belangrijk aantal leden is helaas nog achterstallig met de contributiebetaling. Nu het einde van het verenigingsjaar nadert, is een dringend verzoek op korte termijn deze achterstalligheid ongedaan te maken zeer zeker op zijn plaats. Ook de afdelingsbesturen worden vriendelijk verzocht hier nog extra aandacht aan te besteden.

En verder.....

15 leden hebben van 5 tot en met 9 juli de door de WFLRY in Engeland georganiseerde Liberale Rgora bezocht.

Het jaarcongres wordt gehouden op 6 en 7 november 1971 in de "Sprookjeshof" in Zuid-Laren.

DOMIEN VAN WEES

1966

mei

Met de contacten VVD-JOVD is het in het verleden nogal eens moeilijk gegaan. Op zich niet geheel onbegrijpelijk. In de JOVD kijkt men nu eenmaal anders tegen de politiek aan dan

in de VVD. JOVD-ers hebben geen directe politieke verantwoordelijkheid, toetsen de liberale politiek aan hun beginselen, en houden daarbij vaak geen of weinig rekening met allerlei feitelijke omstandigheden.

De VVD moet vanuit de liberale principes komen tot praktische politiek, moet compromissen sluiten, en rekening houden met factoren die men slechts gedeeltelijk kan beïnvloeden. En dan kan het wel eens voorkomen dat de praktische en principiële benadering zoveel uiteen ligt dat er een verschil van inzicht tussen de VVD en JOVD optreedt. Dat is trouwens heel gezond. Een uitwisseling van ideeën wordt er alleen maar door bevorderd. VVD-ers worden zo steeds weer aan de liberale principes herinnerd, en JOVD-ers kunnen dan gaan inzien dat men naast beginselen ook realiteiten bij standpuntbepalingen dient te betrekken.

Enige maanden terug heeft het hoofdbestuur van de JOVD in nieuwe samenstelling zijn eerste gesprek met de beide VVD-fractieleiders gevoerd. Dat gesprek was open en eerlijk, wat mij voor een goede communicatie tussen VVD en JOVD voor het komend jaar het beste doet hopen. Die goede contacten zijn voor de toekomst van het liberalisme een eerste eis.

Wij zijn er verheugd over dat VVD-ers steeds bereid zijn voor de JOVD te komen spreken, VVD-afdelingen en centrales onze afdelingen waar nodig bijspringen. De medewerking, die de JOVD bij het organiseren van onze agrarische congressen heeft ondervonden was voortreffelijk.

De JOVD moet in het komend jaar, met de door de verkiezingen vergrote politieke belangstelling onder de jeugd, heel hard aan het werk. Steun van de VVD is hiervoor nodig. Slechts dan dan kunnen wij er volledig in slagen met een bloeiende JOVD, met positief-kritische leden, aan de toekomst van het liberalisme een goede bijdrage te leveren.

H. WIEGEL

Er zijn nog veel leden die hun contributie niet hebben voldaan, Mogen we dit op korte termijn tegemoet zien.

GIRO 95 35 00

t.n.v. ALG. PENN. JOVD Assen leder die per 15 september niet heeft voldaan wordt van onze ledenlijst afgevoerd en ontvangt geen Driemaster meer.

Staalconstructies
 voor alle doeleinden
 Speciaalbedrijf voor
 zwaar plaatwerk
 Constructiewerkplaat-
 sen

W.HUIZER n.v.

CAPELLE a/d IJSSEL
 TELEFOON 01804 - 2657

bouwwerken
 heiwerken
 pijpleidingen
 zinkers
 grondboringen

VISSER & SMIT'S AANNEMING MIJ NV

PAPENDRECHT TEL. 01850-51044

DEZE CHAUFFEUR LAADT EN LOST IN 4 MINUTEN 21 SECONDEN !!!

Hoe kan dat nou? Simpel! Eén chauffeur, één truck en Van Weelde's wissellaadbakken. 'n Enorme besparing op wachttijd, arbeidsloon verzekering en motorrijtuigenbelasting. Alle wissellaadbakken conform toegestane draagvermogens,

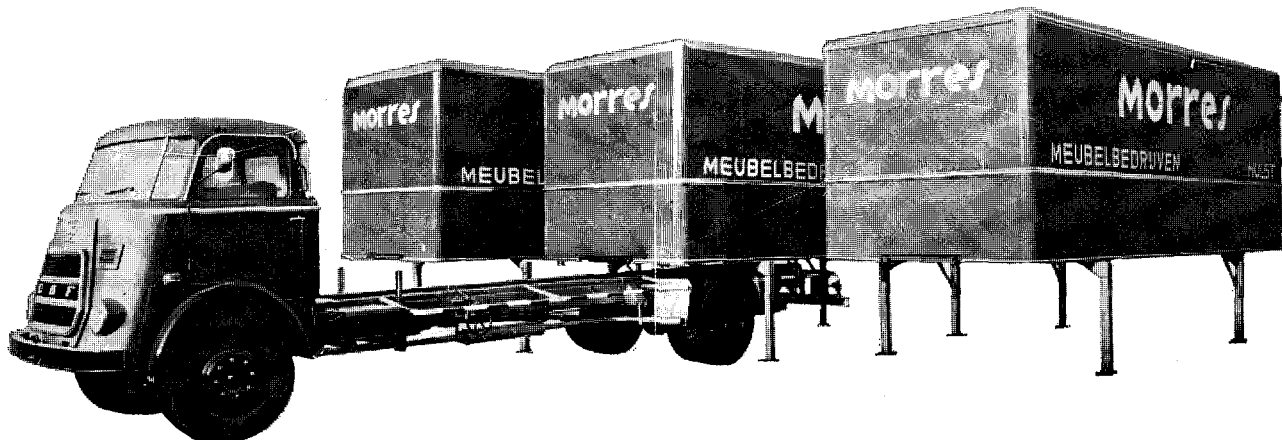
voor elk soort vervoer en in diverse afmetingen. De metalen bodemframes zijn uitgerust met draaibare of inschuifbare steunpoten. Iedere truck voorzien van hydraulische hefinstallatie in vermogens van 5 t/m 15 ton.

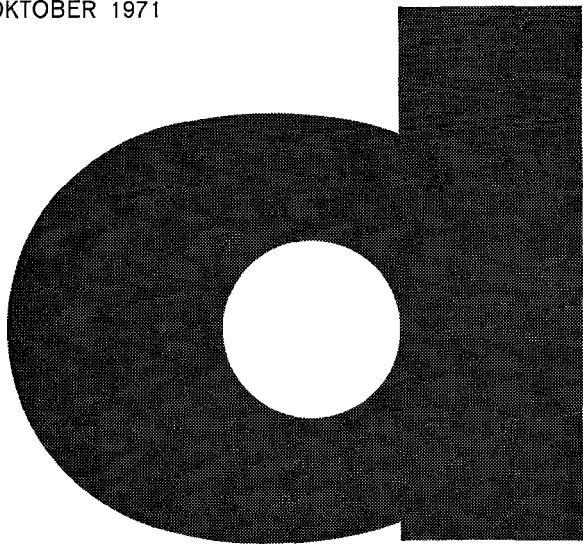

CARROSSERIE- EN CONTAINERFABRIEK

PAUL & VAN WEELDE N.V.

'S-GRAVENWEG 350 - NIEUWERKERK A/D IJSSEL - TEL. (01803) 3944 - TELEX 23240

DRIEMASTER

CONGRES
8 - 9 November
Sprookjeshof
ZUIDLAREN

IN DIT NUMMER

Het liberalisme versus machtsconcentraties

door Drs. J. H. Lambers

Liberale Bijenkorf

door Drs. H. A. Korthals

Interview met Hans Wiegel

door Anneke Gijsberts

Het liberalisme en het onderwijs

door Drs. C. W. van Seventer

Met het liberalisme op reis in internationale betrekkingen

door Ko van Doorn

Het liberalisme versus machtsconcentraties

Het is duidelijk dat een teveel aan macht in handen van bepaalde instellingen of personen de vrijheid van het individu sterk kan aantasten. Voor de liberaal is een belangrijk vraagstuk dan ook in hoeverre een zekere mate van machtsuitoefening toelaatbaar is en hoe een teveel dient te worden bestreden. Over de aanvaardbaarheid van een zekere machtsuitoefening verschilt de liberaal zeer duidelijk van de confessioneel. Deze laatsten en met name de Anti-Revolutionairen beschouwen macht ofwel gezag, voor zover uitgeoefend door de overheid, als rechtstreeks aan de Almachtige ontleend. De liberaal wil daarentegen instellingen en personen alleen met gezag bekleden **teneinde de vrijheid van de individuen te garanderen**. Een politieapparaat is nodig om de spelregels die in onze democratie door de vertegenwoordigers van de bevolking zijn opgesteld te doen eerbiedigen. Zou dit laatste niet gebeuren dan geldt feitelijk alleen het recht van de sterkste en dit strijdt volledig met de beginselen van het moderne liberalisme. In dit verband kan worden verwezen naar de vorige Driemaster.

Machtsconcentratie buiten het normale voor de overgrote meerderheid van de bevolking aanvaarde „demokratische gezag” dient te worden bestreden, onder andere door tegenkrachten te mobiliseren, maar liever nog door de bedoelde machtsstructuren te ontcrachten.

Om machtsconcentraties te kunnen

bestrijden moeten zij echter eerst duidelijk worden gelokaliseerd. Globaal kunnen een zestal bronnen van macht worden aangewezen, van waaruit het individu potentieel in zijn vrijheid bedreigd wordt. Deze bronnen zijn:

1. Het Staatsapparaat
2. Bepaalde overheidsdiensten buiten het eigenlijke staatsapparaat
3. Het bedrijfsleven
4. Pressiegroepen
5. Publiciteitsmedia
6. Politieke groeperingen

Natuurlijk is het niet mogelijk, ter bestrijding van machtsaccumulatie, om de genoemde potentiële machtsbronnen zelf te vernietigen, aangezien dit tegelijk de vernietiging van de samenleving zou impliceren. Het zou tevens een onaanvaardbare aantasting van de vrijheid van vereniging, een liberaal grondrecht betekenen.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat de liberaal een min of meer dualistische houding tegenover het machtsvraagstuk inneemt. Hij zal dientengevolge weinig meer kunnen doen dan te trachten een zeker machts-evenwicht tussen de diverse met macht behepte groeperingen en instellingen tot stand te brengen. Wanneer de vakbonden door ongemotiveerde looneisen een wilde kosteninflatie ontketenen dan kan de regering de bevoegdheid worden gegeven een loonpauze af te kondigen. Zou het bedrijfsleven bij een B.T.W.-verhoging een prijspsychose opwek-

ken dan moet de regering de bevoegdheid krijgen prijsmaatregelen af te kondigen. De macht van de gemeentelijke bureaucratieën zou moeten worden begrensd door een ombudsman met verreikende bevoegdheden als dat nodig is. Wanneer vakbonden en bedrijfsleven al te gemakkelijk prijsstijgingen in looneisen en loonstijgingen in prijzen doorberekenen wordt de vorming van een krachtige consumentenbond en bond van vaste inkomenstrekkers zoals b.v. de bejaardenbond noodzakelijk.

Machtsuitoefening door het bedrijfsleven

Een van de lokaties waar zich machtsuitoefening voordoet is het bedrijfsleven. Aangezien tegen deze machtsbron tegenwoordig door allerlei groeperingen het hardst wordt aangeschopt ligt het voor de hand deze het eerst in beschouwing te nemen.

Volgens critici van onze economische orde is de macht van het bedrijfsleven onmiskenbaar en het misbruik daarvan eveneens. Het bedrijfsleven kan de regering chanteren door te dreigen met het uitstellen van investeringen, hetgeen nadelig kan zijn voor de toekomstige werkgelegenheid; ook kan worden bedreigd met het verplaatsen van investeringen naar het buitenland en in het uiterste geval zelfs met het overbrengen van vestigingen naar elders. Verder kunnen kongsi's van ondernemingen een ongezond grote macht uitoefenen door de controle van allerlei

DRIEMASTER

23e jaargang, oktober 1971.

Maandblad van de onafhankelijke Liberale Jongeren-Organisatie Vrijheid en Democratie (JOVD).

EINDREDACTIE: Mej. A. Gijsberts. HOOFDREDACTEUR: Drs. J. H. Lambers, Helperzoom 349, Groningen, telefoon (050) 57540. LEDEN VAN DE REDACTIE: C. van Doorn, A. Hiemstra. MEDEWERKERS: J. M. Pot.

REDACTIE- en ADMINISTRATIEADRES: Van Nijenrodestraat 105, Den Haag, telefoon (070) 244787. KOPIJ JOVD-JOURNAAL: Overwinningplein 101, Groningen.

ABONNEMENTSPRIJS: Minimaal f 7.50 per jaar; voor leden gratis. ADVERTENTIEARTIKELIEN worden gaarne verstrekt door de administrateur. BETALINGEN van advertentie- en abonnementsgelden uitsluitend op giro-rekening 277760 t.n.v. Stichting „De Driemaster” te Den Haag.

ALGEMEEN SECRETARIAAT van de JOVD: Vossenakker 3, Ede. ALGEMEEN PENNINGMEESTER van de JOVD: Girorekening 953500. Steenwijk 147, Assen.

markten. Ook bij nieuwe vestigingen kan een concern vaak nogal wat faciliteiten bedingen. Doch dit is meer een gevolg van het elkaar overbieden van diverse gemeenten of zelfs staten die gebrand zijn op een bepaalde vestiging, zoals bijvoorbeeld van een Japanse autofabriek.

De Marxisten en Leninisten onder de critici gaan echter nog veel verder met hun kritiek dan hierboven is weergegeven. Volgens hen is het bedrijfsleven of althans een deel daarvan, het internationale grootkapitaal (Shell, Philips enz.) de drager van het z.g. imperialisme dat zoveel betekent als machtsexpansie buiten de eigen nationale grenzen. In laatste instantie is het grootkapitaal, of ruimer gesteld het kapitalisme dat de voedingsbodem voor het grootkapitaal is, zelfs in staat om over oorlog of vrede te beslissen. In deze conceptie wordt bijvoorbeeld de gehele Biafraanse afscheidingsoorlog beschouwd als mede voortvloeiend uit de grote belangen van Shell in dat gebied.

Hoewel deze laatste theorieën uit de vorige en begin van deze eeuw voor de huidige wereldsamenleving belachelijk overdreven zijn is het wél interessant om te analyseren hoe de aan het bedrijfsleven toegeschreven macht tot stand komt en vooral ook welke de doeleinden van de machtsdragers dan zijn.

Een goed uitgangspunt voor zo'n analyse vormt het boek van J. K. Galbraith „The New Industrial State” en geschreven ruim honderd jaar later dan „Das Kapital”.

Hoewel het boek hier en daar wat utopistische trekken vertoont, geven de analyse's toch een uitstekend inzicht in de besluitvorming binnen het bedrijfsleven.

De basis van de macht binnen het bedrijfsleven

Een van de voornaamste conclusies (hoofdstuk 6) is dat de z.g. Techno-

structuur de as is waar alles om draait. Hiermee bedoelt Galbraith het geheel van commissies, stafafdelingen, waar de voor de besluitvorming relevante informatie is gelokaliseerd. Galbraith stelt nu dat in de (grote) onderneming alle belangrijke beslissingen berusten op de kennis en informatie van meer dan een man. De coördinatie van deze kennis en informatie geschiedt in commissies, waarbij het resultaat **van onderen naar boven** wordt doorgespeeld.

Voor de hoger gegradeerde commissie en in laatste instantie de Raad van Bestuur, die de beslissing moet nemen, is het doorgaans een riskante zaak om het advies van de lagere commissie te negeren en wel omdat bij het stijgen in de pyramide steeds minder detailistische kennis voorhanden is. En het is kennis die macht oplevert! De directeur of Raad van Bestuur kan feitelijk alleen maar een globaal overzicht van alles hebben en min of meer vage beleidslijnen aan hun staven voorleggen. De conclusie hieruit is zeer belangrijk: **De macht binnen de onderneming is niet in handen van een of enkele personen maar in handen van een groot aantal groepen, d.w.z. in feite in die van het middenkader.**

Tot zover Galbraith in zijn hoofdstuk over de technostruktur. Wanneer men zelf in een groter bedrijf of concern werkzaam is (genoemde processen doen zich alleen maar voor in de grote onpersoonlijke ondernemingen, dus vooral bij de internationale concerns) in een of andere staffunctie is het niet moeilijk de juistheid van deze analyse groten-deels te onderschrijven. Toch ontstaat hier juist de indruk dat Galbraith bezig is een ideaaltoestand te beschrijven.

Het klopt inderdaad meestal dat een groep meer weet dan een enkele superieur. Maar het gebeurt nog veel te veel dat adviezen of conclusies van de bedoelde groepen door hogere echelons worden genegeerd, in de wind geslagen of in het ergste geval zelfs niet eens gehoord. Hierbij zijn we dan ein-

delijk weer bij een punt aangekomen waar het liberalisme ons verder de weg zou moeten wijzen.

Het liberalisme beoogt de ontplooiing van het individu. Welnu, om dit voor het midden en lagere kader te garanderen zal de effectieve macht in handen van deze groepen gelegd moeten worden. Dat wil zeggen, superieuren die herhaaldelijk tegen door de groep opgestelde adviezen ingaan dienen uit de hiërarchieke top te worden verwijderd. Alleen dan bestaat de garantie dat de medewerkers zich kunnen en zullen identificeren met de ondernemingsdoeleinden, aangezien zij deze zelf vorm geven. **Het middel om dit te bereiken is de opbouw van een soort industriële democratie!** Groepsbeslissingen, die terzijde worden gelegd, moeten min of meer automatisch worden voorgelegd aan een ondernemingsparlement die de rol van arbitragecommissie moet krijgen. Dit orgaan dient de hoogste macht binnen de onderneming te hebben, precies als het parlement in de landspolitiek ten opzichte van de regering.

Wie de directie daarbij benoemt doet nauwelijks ter zake, evenmin als het ter zake doet of het de koningin is die naar welgevallen ministers benoemt en ontslaat. De aandeelhouders zouden via de Raad van Commissarissen best een voordracht mogen doen, alhoewel het nauwelijks valt in te zien wat daar functioneel aan is. Als er namelijk iets in Nederland een schertsvertoning is dan is het wel de aandeelhoudersvergadering van bijvoorbeeld een concern als Philips. Vrijwel niemand komt hier verder dan het stellen van een aantal triviale vragen, hetgeen hem of haar vanwege het hopeloze tekort aan informatie ook nauwelijks aan te rekenen is. En als er al eens gefundeerde kritiek wordt geuit is het doorgaans ondoenlijk essentiële beslissingen af te dwingen of direktieleden te ontslaan. Deze machteloosheid van individuele of groepjes aandeelhouders wordt nog

versterkt doordat de eigendom versplinterd is over een anonieme massa van tienduizenden, ja vaak zelfs honderduizenden aandeelhouder(tje)s. Zodoende komt van een reële controle op de directie niets terecht. **De zeer belangrijke conclusie hieruit is dat het meest wezenlijke kenmerk van het kapitalisme, de macht van de eigenaren over de produktiemiddelen, sterk is verwaterd zo niet geheel is verdwenen.**

Tot zover is er sprake van een zekere autonome ontwikkeling. Er is geen partijprogramma aan te pas gekomen. Voor een liberaal is het vanwege zijn vrijheidsbegrip echter onaanvaardbaar de dingen op hun beloop te laten. Hij zal moeten beslissen of de genoemde evolutie dient te worden geïnstitutionaliseerd, afgeremd of op een of andere wijze zou moeten worden teruggedraaid. Kortom, het liberalisme zal duidelijk stelling moeten nemen!

Met het afwegen van de vrijheid der aandeelhouders tegen die der werknemers is echter slechts een willekeurige oplossing mogelijk. Een uitweg uit dit dilemma zou het algemene belang kunnen zijn. De vraagstelling wordt dan: „**Wiens belangen lopen het meest parallel met het algemeen belang, die van aandeelhouders of werknemers?**”

Het doel van de onderneming

Uit een zee van literatuur en studies spreekt de tendens dat de hoger en hoggeschoolden onder de werknemers slechts gedeeltelijk hun arbeidsprestatie laten bepalen door de financiële compensatie. Van evenveel of zelfs meer belang achten zij het verwerven van een stuk erkenning en of invloed op het ondernemingsgebeuren. Als dan blijkt dat het middenkader binnen de grote onderneming reeds in hoge mate de besluitvorming daarin beheerst is een **tweede belangrijke conclusie dat het ondernemingsdoel niet langer a priori het maken van zoveel mogelijk winst is.** Deze stelling lijkt door de feiten te worden bevestigd. **Nagenoeg alle grote concerns maken in relatie tot hun omzet een netto winst van slechts enkele procenten.** Men kan als marxist dan ook moeilijk volhouden dat de werknemers in steeds toenemende mate worden uitgebuit, zoals Marx dat ruim 100 jaar geleden voorspeld heeft. Het gaat hier echter niet over een of andere politieke religie, maar om de vraag **wie** de ondernemingsdoeleinden vaststelt en welke dat zijn.

Met de toenemende invloed van het middenkader ligt het voor de hand, gezien zijn motiepatroon, dat de ondernemingsdoeleinden meer en meer in het sociale vlak zullen komen te liggen. Momenteel valt het reeds velen op

dat zoveel pas afgestudeerde academici een zekere tegenzin in het op winst gebaseerde bedrijfsleven manifesteren. Als ondernemingen dan ook nog sterk autocratisch worden geleid is de lol er helemaal af. Verder is het uiteraard ook helemaal niet prettig om werkzaam te zijn bij een bedrijf dat door iedereen wordt verwenst omdat het ten aanzien van het milieu de algemene volksgezondheid aan haar laars lapt door b.v. levensgevaarlijk afval op gemeentelijke vuilplaatsen te storten.

Het is intussen ook logisch dat een werknemer minder aandrang (motivatie) tot het leveren van optimale prestaties heeft als buitenstaanders (de aandeelhouders) daarvan de extra vruchten plukken. Indien een van de samenlevingsdoeleinden is het laten functioneren van het bedrijfsleven tegen minimale kosten dan wel tegen een maximum aan arbeidsvreugde dan is het functioneler de macht in de onderneming te institutionaliseren bij de werknemers en niet bij de aandeelhouders.

Uit bovenstaand betoog is op te maken dat deze wettelijk door te voeren maatregel voor de grootindustrie weinig meer dan een vastleggen en nader concretiseren van de huidige machtsverhoudingen is. Voor de middelgrote bedrijven ligt de zaak moeilijker. Hierin oefenen de aandeelhouders nl. wel een reële macht uit. Hier wordt dus de vraag acuut welke belangen het zwaarst moeten wegen. Wanneer het antwoord inderdaad zou worden bepaald door het algemeen belang dan is de neiging groot om voor de werknemersbelangen te kiezen. Teveel bedrijven, die omstreeks de eeuwwisseling door grootvader zijn opgericht, dat wil zeggen door de ondernemers in traditionele zin, zijn later uitgehold door de familieerfgenamen die de aandelen in bezit kregen. Deze beschikten niet meer over de informatie van de ondernemer, waren veel minder met het ondernemingsgebeuren begaan en werden zodoende voornamelijk beheerst door de wens naar zoveel mogelijk dividend. Wanneer de werknemers of althans dat deel van hen dat de informatie beheerst meer invloed zouden hebben gehad dan was het belang van het bedrijf veel centraler

gesteld. Dan zou in plaats van het winstmaximeringsprincipe veel meer het continuïteits- en groeiprincipe voorop hebben gestaan. Promotiemogelijkheden zijn b.v. ook sterk afhankelijk van de groei. **Wanneer men derhalve de these aanhangt dat het de samenleving goed gaat als het de ondernemingen in die samenleving goed gaat, dan zal de macht in die onderneming op zijn minst mede in handen van de werknemers moeten worden gelegd.**

Conclusies

Na al deze conclusies wordt het tijd om een conclusie ten aanzien van het liberalisme te doen en die is „**Dat het voor de V.V.D. de hoogste tijd wordt om het door haar aangehangen primaat van het aandeelhoudersbelang te verlaten en de beginselen van de industriële democratie aan te nemen**”.

Doet zij dit niet dan verspeelt zij in feite het recht zich liberaal te noemen! **Blijft het liberalisme ten aanzien van het produktiesysteem in traditionele zin geïnterpreteerd dan kunnen aan dit liberalisme slechts geringe overlevingskansen worden toegedacht.** Wordt daarentegen de moderne interpretatie gevolgd dan is het waarschijnlijk mogelijk de liberalen uit de diaspora terug te halen. Voor onze Wiegel is dus een grote taak weggelegd!

j.h.l.

* Het is hier niet de plaats om de structuur van de industriële democratie in details te beschrijven. Dit kan beter wanneer liberalen met andere visies tot discussie of polemiek zouden willen overgaan.

I Zo is de netto winst van b.v. Philips over 1970 gedaald tot ca. 1% van de omzet. En daar moet in principe dan nog 46% vennootschapsbelasting af. Van het restant wordt een niet onaanzienlijk deel voor de financiering van netto investeringen aangewend, de rest wordt uitgekeerd aan dividend. Hierop wordt direct 25% inkomstenbelasting ingehouden. Er vloeien met andere woorden dus enkele dubbel-tjes van elke f 100 omzet „in de zakken van de kapitalisten”. (Dit zijn in niet-marxistisch jargon de tienduizenden aandeelhouder(tje)s van Philips).

N.V. Scheepswerven „Piet Hein” v.d.z.d.
Fa. W. SCHRAM & ZONEN BOLNES/PAPENDRECHT
NIEUWBOUW EN REPARATIE

- twee dwarshellingen van 115 m.
- overdekt dubbel droogdok van 115 m.
- twee nieuwe droogdokken VOOR ELK GETIJ van 104 en 93 m.
- snel schroefwisselen en kleine roer- en steven-reparaties in nieuw HEFDOK

Tel.: ROTTERDAM 010 — 139275
BOLNES 01804 — 3644 — 3409
PAPENDRECHT 01850 — 51222 — 51466

LIBERALE BIJENKORF

door
Drs. H. A. Korthals

De J.O.V.D. stevent op haar jaarlijkse algemene ledenvergadering af. Zoals andere jaren zal deze een ontmoetingspunt zijn voor degenen, die daar uit de afdelingen zullen heenkomen. Wie daar al eerder kwam zal het weerzien beleven met vele anderen, wie er voor het eerst komt zal ontdekken, dat hij — of zij — door het gehele land heen medestanders heeft, die dezelfde problemen hebben als in de eigen afdeling worden ervaren. Het is een soort jaarmarkt, waar onderling ervaringen kunnen worden uitgewisseld, waar van elkaar kan worden geleerd, waar met elkaar vreugde kan worden beleefd, waar met elkaar ook heftig kan worden gediscussieerd. Voor wie dit, zoals ik, reeds vele jaren heeft mogen meemaken is het bijwonen van zulk een congres telkens weer een vreugde, ook een stimulans om zelf de strijd voor een zuiver liberalisme voort te zetten. Ook dit jaar weer belooft de algemene vergadering de mogelijkheid van een goede discussie over liberale beginselen en liberale doeleinden. In de vorige Driemaster zijn als inleiding daartoe zéér lezenswaardige beschouwingen geplaatst, en reeds is mij bekend, dat in het nummer waarin dit stukje zal zijn opgenomen, tevens artikelen zullen verschijnen, die wederom op voortreffelijke wijze fundamentele liberale problemen aan de orde stellen.

Een beweging, als de liberale, mag zich gelukkig prijzen dat een organisatie van jongeren die naar liberale zin de zelfstandigheid bepleit en onafhankelijkheid van de partij, niettemin reeds jarenlang bezig is constructieve bijdragen te leveren voor een liberale politiek, die op deze tijd is gericht en daardoor stimulerend optreedt ten aanzien van de activiteiten van de partij waarmee zij door het beginsel is verbonden, de V.V.D.

Anderzijds wil ik het als een winstpunt van de eerste orde boeken, dat de politieke leiding dier partij thans in handen is van één der oud-voorzitters der J.O.V.D.

In de afgelopen jaren is er heel wat gerommel geweest op het vaderlandse politieke terrein, gerommel dat overigens nog voortduurt. Afsplitsingen, nieuwe partijen, jongeren-organisaties in voortdurende aanval op de geestverwante partijen. Het zou dwaas zijn te ontkennen, dat er ook in liberale kring belangrijke tegenstellingen waren. Maar

de J.O.V.D., de liberale studenten en het Liberaal Democratisch Centrum in zijn toenmalige samenstelling hebben het in 1966 en 1967 en daarna niet gezocht in het toespitsen van de tegenstellingen met de V.V.D., noch in voortdurend openlijke afkeuringen van het beleid der V.V.D., maar in het zogenoemde Liberaal Beraad is men bijeengekomen om elkaar te vinden, om te trachten de wijzigingen aan te brengen, die vooral de jongere generatie nodig achtte. Als voorzitter van de werkgroep, waarin enkele jaren lang regelmatig discussies plaats hebben gehad om dit alles tot stand te brengen wil ik thans wel zeggen dat de jongeren daarin een zeer krachtige opbouwende rol hebben gespeeld. En wanneer dan zeker niet alles daarin gelopen is zoals wij het gaarne hadden gezien, dan wil ik toch ook wel vaststellen, dat door dat werken de partij — de V.V.D. — in beroering is geraakt en over allerlei vraagstukken is gaan discussiëren en nieuwe standpunten is gaan vaststellen. Zozeer is in de liberale gelederen ook doorgedrongen, dat in nieuwe banen moet worden gekoerst, dat nu bij de jongste wisseling van het voorzitterschap der Tweede Kamer-fractie, zoals gezegd, dit in handen is gesteld van Hans Wiegel, die nog ongeveer vijf jaar geleden voorzitter der J.O.V.D. was en zijn verbondenheid met de daar levende opvattingen in de juist achter ons liggende periode bepaald niet onder stoelen noch banken heeft verloren doen gaan. Dit pleit voor Wiegel, dit getuigt er voorts van dat er een Tweede Kamer is, die bestaat uit mensen, die een poging willen doen de moderne koers te varen. Immers, zij gaven Wiegel hun vertrouwen.

In juni, op het J.O.V.D. congres heb ik gezegd, en ook in Elsevier heb ik daarvan blijk gegeven, dat wij er echter nog lang niet zijn. In deze turbulente tijden met bliksemachtige ontwikkelingen en voortdurend nieuwe initiatieven moet wel elkeen die staat, bezien, dat hij niet in de draaikolk der ontwikkelingen geraakt en het stuur over eigen lot hem uit handen glipt. Voor een politieke beweging is nodig de ontwikkelingen bij te houden, constante studie daarvan en het nemen van initiatief bij het bepalen van standpunten. Een probleem daarnaast is — evenzeer van kardinale betekenis — hoe de nieuwe standpunten worden uitge-

dragen en door wie dat geschiedt. In het kort wil ik hierover wel zeggen, dat de geloofwaardigheid van een politieke beweging slechts kracht heeft als naast oude figuren met een nieuw jasje aan voldoende figuren zitten, die zelf nieuw zijn. Dit schrijf ik lang niet voor de eerste maal, maar de ervaring leert helaas dat het lang niet genoeg herhaald kan worden.

Maar in eerste instantie gaat het om het bepalen van standpunten, telkens weer. Er moet een motor zijn, zoals in de afgelopen jaren het Liberaal Beraad, die de zaak in beweging zet en houdt. Maar daar mag het nooit bij blijven. Een politieke groepering dient in al haar geledingen aan de standpuntbepaling deel te hebben. Er moet bij het vaststellen der standpunten de grootst mogelijke openheid en inspraak zijn, zodat de standpunten de opvattingen van de gehele groepering vertegenwoordigen en niet die van een kleine groep aan de top. Deze procedure zal ongetwijfeld met moeilijkheden gepaard gaan. **Het bepalen van standpunten betekent namelijk telkens weer het doen van een keuze**, waarbij ook de kans wordt gelopen dat men volgelingen afstoot. Dat risico moet in de politiek worden genomen. Neemt men dit risico niet, dan ontstaat een ander risico, waarop de heer Jansz in de vorige Driemaster heeft gewezen, **namelijk de „angst om te komen tot duidelijke uitspraken”**. Uit vrees voor gedeelten van de achterban wordt dan het standpunt maar een beetje verdoezeld of wordt er niet te luid over gesproken. Dit houdt de meest ernstige risico's in, want dan worden de mensen, die het standpunt delen niet bereikt, terwijl zij die het standpunt niet delen zich later bekocht zullen voelen en zich dan boos zullen afkeren. Verlies aan alle kanten dus.

In de politiek dient de rechte weg te worden begaan, niet die der politieke slimmerds die iedereen te vriend willen trachten te houden. Het heeft mij zeer verheugd te kunnen vaststellen dat Wiegel de goede weg wil begaan. In de interviews, hem als voorzitter van de Tweede Kamer-fractie der V.V.D. afgenomen, heeft hij uitspraken gedaan in moeilijke zaken — het probleem van subsidies aan de pers bijvoorbeeld — waarbij hij onomwonden zijn mening gaf. Dit geeft vertrouwen.

De liberale groepering als geheel moet, zo schreef ik, aan de standpuntbepaling deel hebben. Deze tijden vereisen ook een constante gedachtenwisseling. Er moet een voortdurend gezoem zijn van activiteiten, als in een bijenkorf. Van alle afbrokkelingen, die er aan de kant der confessionele partijen hebben plaats gehad heeft de liberale partij

Friesch Groningsche Hypotheekbank N.V.

pandbrieven

een veilige belegging met zeer hoog rendement

geen enkel voordeel gehad. De winsten zijn voor anderen geweest, D '66, DS '70. Dat mede moet op de kortst mogelijke termijn tot nieuwe bezinning leiden, want anders zijn de liberalen te laat klaar om òn de standpuntbepaling èn het uitdragen daarvan tijdig vòòr de volgende verkiezingen te kunnen doen plaats hebben. Ik juich het daarom toe dat de J.O.V.D. al weer in volle activiteit is geraakt. Ko van Doorn, in een van diep nadenken getuigende beschouwing, heeft zich op het vrijheidsbegrip geworpen. Het is goed om tot de fundamentele door te dringen, te meer omdat naar mijn mening — zoals ik die op het congres te Dalfsen gaf — straks gesproken zal moeten worden met anderen, die niet (of niet meer) tot de liberale groepering behoren, om te zien of wij elkaar zullen kunnen vinden op een op deze tijd gericht modern program. Hieraan wil ik nog toevoegen, dat het ook nodig is een fundamenteel standpunt met betrekking tot het wezen van confessionele partijen uit te dragen, opdat degenen, die deze

partijen verlaten omdat zij het niet meer met het wezen daarvan eens zijn, weten zullen wat zij ten deze aan de liberalen hebben.

Jan Weggemans in zijn artikel in de vorige Driemaster — De taak van de staat en het liberalisme — leidt ons al in de problematiek van deze tijd in: duidelijke standpuntbepaling met betrekking tot de collectieve voorzieningen en de daarmee samenhangende bepaling van prioriteiten, waaraan hij dan toevoegt: „Een grotere private besteding moet daarbij ongetwijfeld een lagere prioriteit krijgen”. Zijn beschouwingen, evenals die van hoofdredacteur Lambers bevatten de nodige stof tot discussie. De waarde ervan zie ik vooral hierin, dat zij duidelijke uitspraken trachten te geven op terreinen waarop de liberalen zich tot dusver niet het duidelijkst hebben betoond: het economische en sociale terrein. Wat Lambers betoogt over de macht in de onderneming getuigt van opvattingen, die nog veel discussie in de liberale kring zullen vragen, maar die er in elk geval

op uit zijn de vrijheid aan de individuen te garanderen en daarom die discussie ook meer dan waard zijn.

Er zal nog over veel andere punten van gedachten moeten worden gewisseld. Terwijl ik dit schrijf is de vredesweek juist begonnen en enkele ogenblikken geleden luisterde ik naar de kerkdienst uit de Dom te Utrecht, die door de televisie werd uitgezonden. Uit één der gebeden troffen mij de woorden: „opdat wij de aarde bewonen als een schoon paradijs”. Ja, daar is het ver van. Wat wij aan natuurschoon hebben zijn wij bezig voor allerlei materiële zaken te verbruiken, wat wij aan materiële leefmilieu hebben wordt vervuild, wat wij aan geestelijk leefmilieu hebben wordt zo vaak onleefbaar gemaakt door onverdraagzaamheid, haat en strijd. **Laten wij daarom ook de problemen die daarmee samenhangen ernstig in onze studies betrekken, naar verbeteringen streven en daarvoor offers brengen „opdat wij de aarde bewonen als een schoon paradijs”.**

Strijdt voor Vrijheid en Democratie voor iedereen, behalve voor Houtvernielers.

Bestrijdt deze door uw hout onder hoge druk te laten impregneren bij:

v. d. SIJDE's HOUTBEREIDING N.V.

SPUI 40 — STRIJEN — TELEFOON 01854 - 280

Isolatie- en
Plaatwerkbedrijf
ROTAMISOL

**Uitvoerders van warmte-,
koude- en geluidsisolatie**
Kantoor: Verschoorstraat 69-71,
Rotterdam, tel. 010 - 273954
Couperusstraat 48, Ridderkerk,
tel. 01804 - 5503

Hans Wiegel over „Het liberalisme in de partijpolitiek”

INTERVIEW DOOR ANNEKE GIJSBERTS

„Nee, de heer Wiegel is niet aanwezig, hij is in zijn vakantiehuis bereikbaar” is het antwoord van het fractie-secretariaat. Dus je draait het nummer van de Twa Esken in Ee en even later heb je een gezellig gesprek met VVD fractievoorzitter Hans Wiegel, die op dat moment in het rustieke Ee genietend van zon en frisse lucht en fijne dingen die de consumptiemaatschappij ons biedt, van zijn vakantiehuis een werkwoord heeft gemaakt en zich aan het voorbereiden is op de komende begrotingsbehandelingen.

Natuurlijk is hij bereid tot een interview, hij vraagt niet eens naar het onderwerp en je maakt een afspraak. Deze wordt de volgende dag al weer gewijzigd want ook het secretariaat heeft het één en ander gepland. Dan merk je dat hij een overvolle agenda heeft, maar altijd tijd voor iederéén. Enkele dagen later betreed je op de parterre van het tweedekamergebouw zijn dagelijks werkvertrek, een simpele kamer; de stoffering bestaat louter uit zwart skay, op het bureau een enorm boeket gele chrisanten, welke sfeer en karakter aan het vertrek geven. Daar achter treffen we de figuur waar het om gaat, Hans Wiegel, zonder vest, zonder horlogeketting en zelfs zonder colbert, maar wel met een enigszins vermoeid uiterlijk. Hij bekent dat hij veel van bloemen houdt, ze betekenen veel voor hem. Bloemen geven altijd de zonzijde aan. En dat is karakteristiek voor hem, evenals het feit dat hij voor het interview recht tegenover mij wil zitten.

Onder het genot van een drankje, dat hij inmiddels ontboden heeft, vertel je hem het onderwerp: „De toekomst van het Liberalisme in de partijpolitiek”, waarover je zijn visie graag op papier wilt zetten, maar voor het gemak eerst op de band. Van zijn gezicht kun je dan gelijk aflezen dat hij daar graag iets over zegt. Het houdt ook hem bezig.

Voor je je directe vraag kunt lanceren gaat al de telefoon. Als hij dat gesprek heeft voltooid kunnen we ons vraaggesprek toch ietwat officieel beginnen. *Het Liberalisme moet ter discussie, is ter discussie, we praten over niet anders. Jij zult als fractievoorzitter van een partij die pretendeert Liberaal te zijn daarin een belangrijke rol kunnen spelen. Volgens Ferry Hoogendijk en pers een heel belangrijke, volgens hen is de winst die de VVD mogelijk gaat krijgen in de toekomst, dan alleen te danken aan de persoonlijkheid van Wiegel.*

Hans: Laat ik daarop zeggen dat het natuurlijk niet zo is dat het van één man afhangt of een partij in de toekomst functioneert en groeiërcht heeft. Ik heb die verhalen hier en daar ook wel in de krant gelezen. Ik ben niet meer dan voorzitter van de tweedekamerfractie, van de VVD. Komt er van de VVD in de toekomst nog meer terecht dan er nu al van terecht gekomen is, dan lukt dat alleen maar als zowel de tweedekamerfractie, als de eerstekamerfractie, als het hoofdbestuur van de partij en al diegenen die in besturen, kamercentrales en afdelingen e.d. werkzaam zijn er met z'n allen wat aan doen.

Trouwens, de verhalen die je soms in allerlei kranten leest: „Door die of die man of vrouw wordt de partij gemaakt of gebroken”, daar geloof ik niet in. Ik geloof uiteraard wel in de invloed die een persoon kan hebben op het succes van een partij. De persoon van Mierlo is duidelijk bepalend geweest voor het eerste succes van D '66. Maar op langere termijn doorgeredeneerd gaat het niet om de personen maar om de **Idée**. Dit als eerste opmerking. Ten tweede ben ik het graag eens met wat Geertsema en mevrouw Van Someren in het jongste verleden hebben gezegd; dat het inderdaad noodzakelijk is dat we niet ons **gaan** bezinnen op de toekomst van het liberalisme, want we zijn er mee bezig. **Maar dat we ons duidelijk daarop blijven bezinnen** en dat de tijd daar op dit moment ook rijp voor is. We hebben ons op dit ogenblik immers niet bezig te houden met directe voorbereidingen van verkiezingen. En weer dient zich een telefoongesprek aan, waarvoor we duidelijk moeten onderbreken. Dit blijft zich overigens regelmatig herhalen. En telkens verbaas je je dat Hans zonder meer de laatste zin weer opvat en als het ware onmerkbaar zijn verhaal verder gaat.

Hans: Er van uitgaande dat het kabinet de komende jaren aan het bewind blijft en ermee rekening houdend dat er altijd bepaalde calamiteiten kunnen optreden, dacht ik, dat we op dit moment de tijd hebben ons bezig te houden met het nadenken over het beleid op langere termijn. Een eerste aanzet hoop ik daarvoor te maken door in het najaar, en dat strekt zich uit tot en met de maand februari de kamercentrales te gaan bezoeken; bijéénkomsten van gecombineerde kamercentrales in totaal zo'n zeven, waar ik eerst in besloten kring met bestuur, staten- en raadsleden en later op de dag in een openbare bijéénkomst graag mee ga praten

over de toekomst van de VVD, door vragen als: Blijven we dezelfde lijn voortzetten, moeten we gaan samenwerken met andere groepen, moeten we zelfs gaan denken in de toekomst aan een nieuwe groepering waarin liberalen zitten. We zijn, althans ik ben, op dit moment niet verder dan dat we van start willen gaan met een gesprek met de leden van onze partij die belangstelling hebben voor de vraag waar we naar toe zullen moeten koersen.

Steenkamp heeft al in het begin van zijn informatie gezegd dat hij het liefst naar een brede volkspartij wilde, links van het midden. Korthals reageerde hierop in Dalfsen door te zeggen dat hij hieraan best liberalen zou willen toevoegen.

Hans: Ik sluit niet uit dat de VVD op een gegeven ogenblik tot de beslissing komt dat we met mensen die nu behoren tot andere groeperingen, bv. tot de confessionele partijen, DS '70, D '66, ook met mensen, die nu behoren tot de Partij van de Arbeid, tot een gesprek komen en ook gaan praten over eventueel een geheel nieuwe partij. Ik vind dat we het initiatief niet aan anderen zullen moeten laten. Er wordt hier in ons land heel veel over partijvernieuwing gepraat, er komt overigens bitter weinig van terecht. Rond de VVD is het op dat terrein bepaald zeer rustig, we kunnen ons dat ook permitteren, omdat we, anders dan andere groeperingen, intern eensgezind zijn. Maar het moet in ieder geval wel heel goed naar buiten komen dat dit niet de rust van het kerkhof is, maar dat we vanuit die positie van kracht heel doelbewust willen streven naar een verbreding van het liberalisme in de praktische politiek. De wijze waarop, daar moeten we in de komende maanden over gaan denken. We zitten met de VVD al heel lang op 10 à 12% van de stemmen, en het is dus zaak dat we bij ons zelf te raden gaan. Zal het ons ooit gelukken om over die 12% drempel heen te komen? We willen dit graag. Beraad over hoe we ons beleid dan moeten voeren is op korte termijn nodig, evenals beraad over hoe onze verhouding zal zijn t.o.v. andere politieke partijen.

Nog even terug naar het begin, bij de beëindiging van het Liberaal beraad, werd eraan gedacht om na de verkiezingen, een soort gelijke vorm van beraad voort te zetten. Ik hoorde hier niets over in je plannen?

Hans: Ik ben niet voor een soort Liberaal beraad zoals we dat hebben ge-

had, een beraad waaraan deelnamen de hoofdbesturen van de VVD, JOVD, LSVN en LDC. Voor zo'n constructie voel ik niet omdat ik van mening ben dat veel meer de VVD zelf, dus niet een groep uit het hoofdbestuur, maar de gehele partij in het denken betrokken moet worden. De concrete uitwerking die ik daaraan wil geven zijn de gesprekken in het land die ik al genoemd heb. Ik geloof dat dit aantoonbaar dat veel breder in de partij zelf die discussie op gang moet komen. Het moet geen discussie worden tussen vier bestuursgroepen die zich alle vier liberaal noemen. Ik wil wel heel nadrukkelijk opmerken dat dit goed overleg tussen de top van de VVD en de andere liberale organisaties niet uitsluit, in-tegendeel. Ik heb al een gesprek gehad met het HB van de JOVD en ook met een afvaardiging van de LSVN en binnenkort hebben een aantal fractieleden van de VVD een gesprek met de afgevaardigden van het JOVD-bestuur om te kijken hoe met name ook bij de uitvoering van het praktische beleid de JOVD meer betrokken kan worden. Ik heb tegen het JOVD-HB gezegd als jullie een bepaalde mening of opvatting hebben over een concreet politiek probleem, bv. wat moet er met de schoolgelden gebeuren, wat met de toelating van Communistisch China tot de VN, pak dan de telefoon, bel dan het kamerlid op die zich met die materie bezig houdt en laat er dan een gesprek komen. Ik wil graag in die zin de jongeren meer bij het praktische werk betrekken.

Ook kiezer-gekozen is in de praktijk nog een moeilijke zaak. Vooral in staten- en raadstracties krijg je na de verkiezingen de indruk dat velen zich niet of moeilijk aan het partijprogramma gebonden voelen. Denk je dat je door de gesprekken in het land met deze

leden, ook hierin verbetering kunt brengen.

Hans: Ik ben ervan overtuigd dat kamerleden, maar ook raads- en statenleden zich uiteraard bepaald wel gebonden achten aan de partijprogramma's. Er kunnen zich natuurlijk situaties voordoen waarin men een beleid moet voeren, waarin door een programma niet is voorzien. Het moet natuurlijk altijd zo zijn, dat als een groep kiezers of één VVD-lid, op wat voor wijze ook contact met ons opneemt en zegt: Kom eens, we zitten met dit of dat vraagstuk, dat dan wordt geluisterd en wordt overlegd. Het is natuurlijk niet zo dat iederéén altijd in zijn leven op alle deelpunten z'n zin kan krijgen, maar het is zeker zo dat de volksvertegenwoordigers, dat zegt het woord ook al, de plicht hebben om zich ook echt vertegenwoordiger van de bevolking te voelen en niet alleen het beleid voeren, na de witte stukken te hebben gelezen, maar ook hun oor te luisteren leggen bij diegenen die wat te zeggen hebben. Dat is bij ons ook heel duidelijk te merken doordat, ik sprak daar al over, in het najaar groepen van kamerleden het land door trekken. Je weet dat voor de verkiezingen zijn sommige groeperingen met bussen en weet ik wat voor toestanden naar allerlei steden en dorpen gegaan en hebben daar allerlei beloftes gedaan. Nu zie je ze niet meer. Wij hebben wat minder aan die overdreven bustochten meegedaan, maar wij gaan juist nu de komende maanden het land in. Er naderen nu geen verkiezingen. Nu hebben wij de tijd om met mensen te praten en dat lijkt me veel concreter en veel meer op de werkelijkheid gebaseerd. Ik dacht dat hieruit blijkt dat in ieder geval de tweedekamerfractie dat contact met de kiezer heel duidelijk wil en ik dacht dat dit voor staten- en raadsleden ook zo geldt.

Nieuwe partijvorming, de progressieve drie discussiëren over de haast die nodig is voor het samengaan, binnen de confessionele drie bestaat ook al enige tijd discussie over de vorming van een CDU, hoe plaatst de VVD zich in deze, gaat de VVD met deze groeperingen praten of wacht ze zoals het er nu op lijkt maar rustig af? Eventueel op de afvallers van genoemde groeperingen?

Hans: Wachten zeker niet, maar gaan praten met één van de twee groeperingen lijkt mij op dit moment bepaald niet opportuun, mede niet omdat men zowel in de progressieve drie als de confessionele het bepaald niet eens is over de te volgen koers. Van Mierlo wil spoedig naar een heel nieuw instituut. V. d. Louw zegt, laten we eerst maar eens rustig kijken naar nieuwe samenwerkingsvormen. De CHU en de KVP willen naar één CDU, maar de

ARP weet nog helemaal niet of zij wel iets nieuws wil. In de KVP bestaat ook een sterke stroming die naar een gedeconfessionaliseerde partij toe wil. Ik zou het onverstandig vinden om in de chaotische ontwikkeling waarin we nog steeds zitten, — we moeten heel goed begrijpen dat de discussie al sinds 1967 aan de gang is en er sindsdien praktisch nul komma nul van terecht gekomen is — op dit moment te zeggen: „Wij gaan met die of die praten”. Ik geloof dat de houding van de VVD op dit moment deze zou moeten zijn:

- a. **Heel duidelijk laten merken dat ook wij bepaald van harte bereid zijn aan een vernieuwing, als dat een verbetering is van het politieke bestel, mee te werken.**
- b. **Om het gezicht van de VVD als een partij die hervormingsgezind is, als een partij die niet alles wil houden zoals het is, als een partij met een modern liberaal gezicht, goed aan de kiezers te tonen.**

Een heleboel mensen zeggen: „Het praktische beleid van de VVD dat vinden we echt zo slecht niet en ik stem misschien ook nog wel eens op de VVD, maar om lid te worden van zo'n partij dat doe ik niet.”

Het gaat om de beeldvorming naar buiten. Ik geloof dat aan die beeldvorming nog heel veel ontbreekt. We hebben het daar met onze tegenstanders nogal moeilijk mee, men probeert ons af te schilderen als een ouderwetse partij die niks wil, en we zullen daar dus keihard tegenaan moeten gaan. Ik vind dat één van mijn eerste taken waar we nu voor staan. Grondvragen als: **Gaan we door met de VVD zoals we dat nu doen, of gaan we streven naar het sluiten van verdragen met andere partijen of en dat is de derde mogelijkheid zullen we in de toekomst met mensen uit andere partijen tot nieuwe vormen moeten proberen te komen.**

- c. Ik heb het al gezegd, de discussie binnen de partij, welke koers we moeten gaan varen.

Als je zegt, wij met anderen, bedoel je dan met „wij” de VVD of liberalen?

Hans: Ja de VVD! die is liberaal!

Daar ben ik nog niet zo van overtuigd. Als iederéén Liberalen op Nieuwe wegen goed zou kennen en dit praktisch goed tot uiting zou komen zou de VVD wellicht leden verliezen?

Hans: O daar geloof ik niets van, dat is een afgaan op uiterlijk. Eén van die dingen waar ik geweldig de pest aan heb is dat iemand wordt beoordeeld op z'n maatschappelijke positie die hij heeft of op z'n lange haar, z'n spraakgebruik. Dat is het afgaan op uiterlijkheden, dat is je reinste etiketteplakkerij, allemaal flauwe kul. Als ik met

VVD-ers praat, in welk deel van het land ook, proef ik altijd in die gesprekken een mentaliteit die ik een liberale noem. En wat dat betreft zou ik geen lid willen kwijt raken.

Op welke plaats zou jij de Liberalen in een nieuw partijbestel willen zien. Het midden, links of rechts van het midden. Of als een duidelijke tegenhanger van het socialisme en is dat nog mogelijk?

Hans: Natuurlijk is het zo dat de verschillen tussen de partijen in vergelijking met b.v. de 19e eeuw kleiner zijn geworden en zich ook naar andere terreinen hebben verlegd. Dat komt natuurlijk omdat b.v. de scherpe sociale strijd van toen er niet meer is. Een ander groot punt, de schoolstrijd, is ook sinds 1918 achter de rug. De problemen zijn heel anders en ook veel ingewikkelder. Maar ik geloof dat er enerzijds tussen de liberalen en **confessionelen, vooral waar het gaat om het beleven van de geestelijke vrijheid en de tolerantie, toch grote verschillen bestaan. We zitten op dat punt duidelijk meer met de socialisten op één lijn dan met de confessionelen.** Maar ik geloof ook dat er nog steeds vele en grote verschillen bestaan tussen anderzijds echte socialisten en liberalen, en met name waar het gaat om de inrichting van de sociaal economische en finan-

ciële kant van onze maatschappij. Ik heb ook heel duidelijk de indruk dat een heleboel mensen, die nu nog op de P.v.d.A. stemmen, heel wel rijp zijn om op gegeven ogenblik lid te worden van een liberale partij, maar daar nu nog over aarzelen, niet om het beleid maar omdat ze zeggen: „Het gezicht van die VVD staat me niet zo aan”.

We zouden kunnen concluderen dat op het gebied van echt principiële liberale standpunten er eigenlijk geen verschil meer is met de socialisten, dit blijkt ook vaak in de praktijk. Je zou kunnen zeggen dat het verschil nog hooguit een zakelijke is?

Hans: Je zou het zakelijk kunnen noemen, maar ik vind dat niet de goede bewoording van de problematiek. Wij denken over de toekomst van de maatschappij en dus over de toekomst van de mens — een beetje grote woorden, maar zo is het wel — anders dan socialisten. Je zou kunnen zeggen; socialisten zijn altijd gauwer geneigd tot overheidsingrijpen dan liberalen. Socialisten zeggen: als je de overheid niet een geweldige reeks van maatregelen laat nemen gaat het mis. Wij zeggen: laat de mens maar zoveel mogelijk vrij zijn, al kan hij niet helemaal vrij zijn want dan tast hij de vrijheid van anderen aan. Dat is terug te leiden tot een fundamenteel andere beschou-

wing over mens en maatschappij. Ik zou het zo willen zeggen: Liberalen zijn mensen die optimistisch gestemd zijn over de mens, ze zeggen: geef die mens maar zijn vrije ontplooiing, dan gaat het wel goed, niet alleen met de mens maar ook met de maatschappij. Socialisten zeggen: regel maar zoveel mogelijk. Ik proef daar toch beslist een veel pessimistischer kijk op de vrijheid van de mens uit. Dat vind ik niet alleen een zakelijk verschil, maar fundamenteel een heel andere kijk.

Mag ik het dus zo samenvatten: Ik zie alles bij elkaar genomen grote overeenkomsten op een aantal punten tussen liberalen en mensen die nog op de confessionele partijen stemmen.

Ook op een aantal terreinen tussen VVD-ers en D.S. 70-ers en ook tussen VVD-ers en een groot aantal D '66-ers en ook tussen VVD-ers en een aantal stemmers op de Partij van de Arbeid. **En nu gaat het er alleen maar om op welke wijze wij er in slagen om met die mensen, van wie ik vind dat ze liberaal denken, met wie ik best in één partij zou willen zitten, in één politieke groep terecht te komen.**

Dat is het grootste probleem waar we nu voor staan. Daar zullen we ons op een zo kort mogelijke termijn over moeten beraden.

12 september 1971

Jan Kees Wiebenga als eerste Nederlandse jongere in de V.N. delegatie

Jan Kees, in onze organisatie welbekend, zetelt inmiddels als lid van de Koninkrijks delegatie in de 26ste Assemblée van de Verenigde Naties. Op voordracht van de Nederlands Politiek Jonge- en Contactraad, waarin de JOVD participeert, werd hij enkele weken geleden door minister Schmelzer uitgenodigd voor deze post die uniek is. Het is de eerste keer dat Nederland een jongere afvaardigt, dit in navolging van Amerika, Denemarken en Tsjecho-slowakije.

Dat zijn verblijf van 3 maanden in New York geen plezierreisje zal zijn konden wij nog eens goed concluderen tijdens het gesprek wat wij met hem hadden vlak voor zijn vertrek 19 september jl. Jan Kees is formeel onderworpen aan de instructies van de regering, maar zal natuurlijk wel trachten zoveel mogelijk de standpunten van jongeren

over bepaalde kwesties, welke in de vergadering aan de orde komen, weer te geven. Dit voornamelijk in de Nederlandse delegatie. Voor zijn vertrek heeft hij met veleerlei groeperingen jongeren gesprekken gehad. Uit die gesprekken zijn een vijftal onderwerpen uit de agenda van 103 punten naar voren gekomen die de prioriteit hebben. Die onderwerpen zijn: **de kwestie van het Midden Oosten met daarbij het vraagstuk van de Palestijnse vluchtelingen, de toelating van Peking-China tot de Verenigde Naties, de aanstelling van een hoge commissaris voor de rechten van de mens, de problematiek rond Zuid-West Afrika en het optreden van Portugal in zijn Afrikaanse gebieden, de milieuhygiëne en de Second Development Decade.** Als hij daarvoor toestemming krijgt, zal hij rapporten samenstellen over deze onderwerpen. Als Jan

Kees over 3 maanden terug komt zal hij samen met het NPJCR dit experiment gaan uitwerken en er een follow up aan gaan geven door middel van het houden van lezingen enz. en de papiereninformatie die er uit New York komt rangschikken. De bedoeling is dat de interesse en het engagement van de jongeren met de wereldproblematiek en die der V.N. groter wordt.

„Je moet de V.N. niet zien als een praatclub waar niks gebeurt, je moet de V.N. ook zien als een organisatie die middels zijn Specialized Agencies zoals: World Health Organization, F.A.O. en Int. Labour Organization, keihard probeert te werken voor het verbeteren van de levensomstandigheden van de mensen.

Jan Kees kennende weten we dat hij daar in New York hard aan zal werken!

Het liberalisme en het onderwijs

door
Drs. C. W. van Severter

In de liberale politiek is het onderwijs in de eerste plaats interessant als middel tot ontplooiing van de mens, overeenkomstig zijn talent en wilsovertuiging. De mogelijkheden tot individuele ontplooiing moeten bovendien veelsoortig zijn.

In de tweede plaats is het liberalisme geïnteresseerd in de maatschappelijke grondslagen van het onderwijs. Die interesse strekt zich uit van waakzaamheid ten behoeve van geestelijke vrijheid tot iets prozaïsch als de verhouding van opleidingspatronen en arbeidsmarkt.

In de derde plaats stelt het liberale beginsel om bij de organisatie van het onderwijs evenzeer als in de andere sectoren van de samenleving te strijden tegen overheersing van groepsbelangen voor zover die ten nadele van het algemeen belang zijn.

Hieronder stel ik mij ten doel de drie aangegeven hoofdpunten van liberale zorg uit te werken. Op gepaste momenten voer ik een onderwerp uit de actuele onderwijspolitiek ten voorbeeld.

1. Individuele ontplooiing als theorie
De benadering van het onderwijs als middel tot individuele ontplooiing staat voorop, omdat dit aspect tot het meest eigene van het liberalisme behoort. In totalitaire ideologieën wordt het onderwijs in dienst gesteld van de ontplooiing niet van de persoon maar van het systeem. In Nederland ontmoet de liberale onderwijsgedachte de tegenpool vooral in de confessioneel politieke ideologie. Daarin ligt het primaire doel van het onderwijs in de overdracht van de leer der vaders, kerkvaders daarbij inbegrepen. Ik zeg niet, dat de individuele ontplooiing de confessionele politiek niet ter harte gaat, maar de ontplooiing is ingebed in leerstelling en beslotenheid van eigen kring. In de vorige eeuw en in het begin van de onze spitste de schoolstrijd tussen de confessionelen en liberalen zich toe op de gelijke berechtiging van de bijzonder confessionele en de openbare school. Het bevredigingsakkoord van 1916-1917 dat in deze berechtiging voorzag was een goede zaak voor de staatkundige ontwikkeling van ons land.

Dat wil nog niet zeggen dat ook de ontwikkeling van het onderwijs met de pacificatie werd gediend. Naar ik meen is genoeg materiaal voorhanden om de hypothese te staven, dat het bereikte akkoord tussen de beide wereldoorlogen verlamdend heeft gewerkt op de organisatie van het onderwijs.

Maar ook vandaag kan het moeilijk gelukkig stemmen, dat het onderwijs nog steeds de gelegenheid verschaft tot de verzuiling van het Nederlandse volk in algemeen-sociologische zin. Bovendien werkt het evenredigheidsbeginsel de materiële ondoelmatigheid in de hand. Wat b.v. te denken van de verbrokkeling van scholen in nieuwe wijken.

Wat b.v. te denken van de planprocedure als de uitvloeisels van de mammoet-wet, waarin het blote getal der „bijzondere” leerlingen tot in het tertiële onderwijs toe de doorslag geeft in een „beleid” van spreiding en uitbreiding van het onderwijs.

Ook wijs ik op de verlegenheid die ontstaat, wanneer bepaalde consequenties van het liberaal-confessioneel compromis eerst nu opdoemen. Is het billijk dat tot nu toe alleen bepaalde kerkgenootschappen de beroepsopleiding van hun hoeders hebben kunnen besteden aan voor het volle pond van rijkswege bekostigde onderwijsinstellingen? Neen. Maar is het dan de juiste weg zonder enig onderscheid over de gehele linie over de brug te komen? Ook niet, als alleen al naar de staat der overheidsfinanciën en naar overwegingen van profijt wordt gekeken. Het liberaal-confessioneel compromis staat een deugdelijke oplossing in de weg. Door de „bevrediging” kan de liberaal zich moeilijk echt bevredigd voelen. Voor hem kan 1917 geen vrede, maar slechts wapenstilstand betekenen. Daar komt bij, dat de twee onderling samenhangende kwesties van overheidsgezag en ondergezag in onderwijsaanlegenheden in het akkoord noch in het actuele regerend bondgenootschap een oplossing hebben gevonden.

Voor de confessioneel is onderwijs zaak der ouders. Dat klinkt bijzonder vrijheidslievend, maar de liefde betreft een voorgesorteerde vrijheid. Aan de keuzevrijheid van de jonge mens wordt tekort gedaan, wanneer de school een verlengstuk vormt van de opvoeding der ouders in plaats van een complement daarop; dit ongeacht de confessie of andersoortige overtuiging die aan de ouderlijke ten grond ligt. Van te veel kinderen is bovendien de schoolloopbaan bepaald door de maatschappelijke positie der ouders in plaats van door eigen talent en wilskracht dat dan tot de ouderlijke zeggenschap hier absolute geldingskracht zou kunnen worden toegekend. Liberaal onderwijs stelt de

Wat weet U van

kiesrecht, medezeggenschap, politieke partijen, inkomens- en bezitsverdeling.....

Cursus
BURGERSCHAPSKUNDE
40 schriftelijke lessen
voor f 25.—.

het raadslidmaatschap, begroting, ruimtelijke ordening gewestvorming.....

Cursus
DE GEMEENTERAAD
23 schriftelijke lessen
voor f 20.—.

invloed van de burger, parlement, gemeente, economisch beleid, recht, dienstplicht.....

Cursus voor jongeren
POLITIEK BEKEKEN
12 schriftelijke lessen plus documentatiemappen voor f 9.50

(in samenwerking met de Ned. Politieke Jongeren Contact Raad).

Vraag nog heden een gratis prospectus onder vermelding van de naam van de cursus(en) en de letters DM bij:

Stichting
Burgerschapskunde
POSTBUS 349 - LEIDEN

vrijheid van het kind boven de vrijheid van de ouders.

Nu kan onmiddellijk echter worden tegengeworpen, dat het erg aardig is om aan het kind de bevoegdheid in handen te gaan geven, zijn eigen geestelijke en materiële lotsbestemming te kiezen, maar dat dan wordt voorbij gegaan aan het aan zijn leeftijd klevend onvermogen de keuzemogelijkheden te beoordelen. Verder zou het kind tot schade kunnen strekken wanneer hij van zijn ouderlijk milieu wordt vervreemd en tot gespleten groei naar volwassenheid wordt genoopt. Beide bezwaren zijn volkomen juist. Wat het laatste betreft behoeft alleen maar te worden gedacht aan het probleem van de democratisering. De school kan het kind het lezen van een boek tot huiswerk maken, maar wat gebeurt er als in het cultureel patroon der ouders lezen als verspilling wordt gezien?

In deze en ook om meer in het algemeen met de maatschappelijke betekenis van het gezinsverband samenhangende redenen is het noodzaak dat de ouders op verscheidene manieren bij het schoolgebeuren worden betrokken. Ook in formele zin moet de band tussen docenten en ouders hecht zijn. Maar dat is er nog verre van aan de ouders de bestuurlijke macht over de school in handen te geven. **Het liberale halt, dat ik formuleer, ligt op de grens van inspraak en zelfbestuur.**

Waar de jeugdige staatsburger zelf onbekwaam is tot handelen en waar het

ongewenst is dat zijn ouders de bevoegdheid overnemen, daar kan alleen de overheid als zaak-waarnemer optreden.

Hier belandt het betoog in het voor liberale gedachtenwisseling typerende spanningsveld tussen staatsonthouding en staatszorg. Een kleine historische excursie kan nu nut opleveren.

In de grondwet van 1848 werd opgenomen dat „het geven van onderwijs (is) vrij, behoudens het toezicht der overheid”. Onder de liberalen van die dagen waren de meningen verdeeld. Zij wilden hoogstens een beperkte vrijheid tot het stichten van scholen. Maar in de gedachtengang van Thorbecke lag in wezen voorkeur besloten voor **wat de anti-revolutionairen zo fraai noemen de „sovereiniteit in eigen kring”**. Ik laat maar buiten beschouwing of Thorbecke zich daarbij vooral liet leiden door filosofische overtuiging dan wel door de machtspolitieke noodzaak van een pact met de katholieken; waarbij nog zij opgemerkt dat de stroming Thorbecke toen terecht opkwam voor de emancipatiedrang in katholiek Nederland. In de laatste jaren kreeg de opvatting van Thorbecke over de leer van staatsonthouding in allerlei opzicht de overhand.

De grote kentering in de liberale stroming van de vorige eeuw kwam met Kappeijne van de Coppello. In zijn beroemde rede van november 1874 sprak hij „Over de grenzen van de staatsmacht” het liberale probleem bij uit-

stek. In plaats van voor de zich onthoudende staat trad hij in de bres voor de positieve staatstaak. De mens is pas mens in de gemeenschap. De staat moet vragen hetgeen voor instandhouding van de gemeenschap nodig is en geven wat het individu behoeft. Op het terrein van het onderwijs leidde hij hieruit de noodzaak van staats-onderwijs en leerplicht af.

De liberale wereldbeschouwing ten aanzien van het onderwijs werd sterk gedragen door tweeërlei overtuiging: hoe beter het onderwijs hoe minder gevangnissen; de staat geeft onderwijs dat voor niemand aanstotelijk is. Naar ik meen heeft Kappeijne met zijn staatsopvatting het gelijk aan zijn zijde. Hoe ingewikkelder bovendien de samenleving, hoe meer de staat positief zal moeten optreden. In onderwijsaan gelegenheden behoort de staat tegelijkertijd zaakwaarnemer en arbiter te zijn. Naar ik meen behoren alle instellingen op het gebied van het onderwijs te worden beschouwd als organen met van de staat afgeleide macht.

2. Individuele ontplooiing in de praktijk

Wellicht heb ik mij in het bovenstaande te veel verloren in abstracte beschouwingen. Er is echter een tweede, heel praktische reden om het aspect van de individuele ontplooiing voorrang te verlenen. In het onderwijs bestaan nog talloze niet met de doeleinden van ontplooiing overeenkomende drempels en schotten.

BON

Ondergetekende neemt hierbij een abonnement op de Driemaster en zal daarvoor f 7.50 overmaken op giro 27 77 60 t.n.v. Stichting de Driemaster te Den Haag.

Naam:

Adres:

Handtekening

uitknippen en opsturen naar Adm. Driemaster, Van Nijenrodestraat 105 Den Haag.

★
Zullen we Nelissen, uit veiligheidsoverwegingen, toch maar niet een kasboek met Sinterklaas toesturen?

★
Total in Zeeland, totaal verkeerd!

★
C & A onderhandelt met een Poolse staatsonderneming om deze herenkostuums te laten vervaardigen. Plastisch uitgedrukt, die twee willen dus samen gaan naaien. Nou, het is in ieder geval wel behoorlijk hetero en Tinbergen en van den Doel zullen de gemeenschap dan ook ongetwijfeld met rode konen volgen.

★
Logisch dat je bij de grootste haven ter wereld ook de grootste vuilverbrandingsinstallatie nodig hebt.

★
De ene haai tegen de andere: Hai, haai. Drees tegen het verkeer: Weg, weg!

★
Logisch dat Drees jr. de mensen zo

zuinigheid aanpraat, hij is natuurlijk bang dat ze straks ook te veel van hem gaan trekken.

★
Witteveen blijkt er achteraf aardig in geslaagd te zijn het gat van Vondeling met zijn eigen gat te stoppen.

★
Dagbladconcentratie: De enige reden dat de Telegraaf en Algemeen Dagblad nog niet samen zijn is dat Ajax en Feijenoord ook nog steeds onafhankelijke en tegen elkaar spelende clubs zijn.

★
„Er was nogal haast bij” verontschuldigde Geurtsen zich na het resultaat van zijn Abortus Brainstorm. Hij vergiste zich want „Haast” is er alleen bij de abortus zelf.

★
Wij hadden deze keer eigenlijk niets te vermelden over van Riel, maar nu kwam de Izwestia vertellen dat het een grote leugen is dat van Riel te laat zag vliegen.

Sprekend over ontplooiing overéénkomstig zijn talent moet men zich ervan bewust zijn dat er vele soorten begaafdheid bestaan. Het traditionele onderwijs echter is nog sterk gericht op één soort, sterk intellectuele gearde begaafdheid. De traditie stamt uit de overheersing van het nationalisme. Maar er is nog een oorzaak die het moeilijk maakt optimaal met differentiatie in talent rekening te houden; onderwijs wordt gegeven in groepsverband, zodat per definitie homogenisering wordt nagestreefd.

Zoveel te moeilijker het is de school aan te passen aan de leerling in plaats van de leerling aan de school, zoveel te noodzakelijker is het zorg te dragen voor gelijke kansen aan de start van de schoolloopbaan. Het is geen geheim meer dat de bestaande ongelijkheid vooral wordt veroorzaakt door sociaal-culturele verschillen, in het milieu van herkomst. De eerste drempel die moet worden geslecht vinden we op zesjarige leeftijd.

Vanuit die wetenschap kan een strategie worden ontworpen met betrekking tot een aaneengesloten kleuter- en basisonderwijs. Het valt op dat de politieke aanmaningen in de eerste plaats gaan in de richting van nieuwe wetgeving. Op korte termijn lijkt het mij echter nuttiger actie te voeren ten gunste van ontwikkelingsprojecten, die zijn ontworpen voor de naar herkomst achtergestelden. Velen zullen op de t.v. — ik meen dat het VARA was — kennis hebben gemaakt met het baanbrekend werk op dit gebied van onderzoekers zoals Calcar.

Een tweede drempel vinden we op twaalfjarige leeftijd — de mammoetwet heeft slechts schijnbaar verschuiving naar de dertienjarige leeftijd bewerkstelligd — de op die leeftijd gedane keuze bepaalt in te forse mate de verdere loopbaan. Bijvoorbeeld in de vorm van doorstroming naar hoger of tertiair onderwijs. Bovendien ontmoeten we achter de drempel een schot. Dat scheidt het „beroepsonderwijs” van het „algemeen onderwijs”. Ongeacht zijn begaafdheid is het voor de ambachtsscholar veel moeilijker door te dringen tot de ingenieursstudie dan voor een gymnasiast A. Er zou naar gestreefd moeten worden dit schot te vervangen door een opbouwmuur. Tevens zou de keuzedrempel moeten worden verlegd naar de zestienjarigen, die voldoende eigen onderscheidingsvermogen kan worden toegedacht. Daartoe behoeft men nog niet te getrouwd te zijn met het nivelleringsparool van de middenschool.

Vervolgens bereiken wij het hoger onderwijs, dat kwantitatief nog niet half zo ontwikkeld is als in de Verenigde Staten en de Sovjet Unie. Het is vol-

maakt opgesplitst in universiteiten aan de ene kant en instellingen van hoger beroepsonderwijs aan de andere kant van het schot. Iedere sector heeft zijn eigen wet, een ieder zijn eigen stand. De groeitempi liepen totaal uiteen, zodat van een reële verhouding thans geen sprake is. De verwezenlijking van differentiatie in het hoger of tertiair onderwijs hoort ook thuis op het prioriteitenlijstje. De weer opduikende problematiek van de onweersaanbare numerus clausus kan mijns inziens alleen vanuit deze gezichtshoek onder het oog worden gezien.

3. Maatschappelijke grondslagen

De staatkundige zorg voor het onderwijs, opgevat in liberale zin, heeft als voornaam doel enigerlei vorm van staatspedagogiek te voorkomen. Zo goed als sektarische indoctrinatie funest is, evenzeer geeft leerstellig gedrag van de overheid geen pas. Met een vak als „burgerschapsvorming” moet de overheid bijvoorbeeld erg oppassen. De geestelijke vrijheid wordt niet gediend door de jonge generatie in hokjes te plaatsen, maar door een vrij maatschappelijk verkeer te waarborgen. In het onderwijs behoort daarvoor het fundament te worden gelegd. Dat betekent dat de inhoud van de leervakken primair een zaak is van de leraren, in wisselwerking met hun leerlingen. Tegenover de ouders moet volstrekte openheid worden betracht en hun komt ook een adviserende stem toe. De overheid is belast met het toezicht van kwalitatieve aard.

Een heel ander onderdeel van de verwevenheid van onderwijs en maatschappij is de bepaling van de „maatschappelijke behoefte” aan bepaalde soorten opgeleiden. Het is griezelig hoeveel vertrouwen de laatste tijd door allerlei plannenmakers weer wordt beleden in de mogelijkheid ver vooruit te kunnen zien. Zelfs met tractoronderdelen is dat mis gelopen. In een dynamische maatschappij is het wel mogelijk aan te voelen dat er behoefte ontstaat aan een nieuw soort opleiding, bij voorbeeld van computer-programmeurs — in het tempo van verwezenlijking kan men dan nog deerlijk in gebreke blijven — maar het is principieel onmogelijk op lange termijn de behoefte te limiteren, met uitzondering van beperkte en overzienbare verzorgingsterreinen als bij voorbeeld aan KLM-piloten en dierenartsen ten deel vallen.

In het onderwijs kan het aanbod van leerlingen niet worden bepaald door de gedefinieerde behoefte van de samenleving. Eerder wordt de maatschappelijke behoefte aangekleed door het gedifferentieerde aanbod van leerlingen. De overheid moet bijsturen door voorlichting. De onvermijdelijk optredende fricties tussen aanbod en be-

hoefte kunnen niet anders dan voor lief worden genomen.

4. Anti-trust.

Het probleem van de pressiegroepen, in en buiten de politieke arena, geniet de laatste tijd verheugend veel belangstelling. Men ontdekt ook dat polarisatie niet wordt uitgevonden, maar gewoon bestaat als gelaatstrek van de pluriforme maatschappij. Noch met de eenvoudige proclamatie van de harmonie noch met de wet op p.b.o. brengt men het conflict om zeep.

Het algemeen belang kan slechts negatief worden geformuleerd. Het is meer en anders dan de som van de groepsbelangen. Positieve uitdrukking vindt het in een politiek van sociale rechtvaardigheid en van evenwichtige machtsverhoudingen tussen groepsbelangen. In die politiek moeten de liberalen hun plechtanker weten.

De toepassingsmogelijkheden van zo'n politiek op de organisatie van het onderwijs zijn rijk geschakeerd. Zo behoort in nuchterheid te worden onderzocht of de gemanipuleerde prioriteit van de leerlingenschaalverlaging werkelijk in de eerste plaats steun vindt in onderwijskundige argumenten of eerder door vakbonden is geïntroduceerd op machtspolitieke gronden. Meer in het algemeen hoede de V.V.D. zich voor een te grote invloed op haar plaatsbepaling van de zijde van de gevestigde belangenorganisaties van onderwijzend personeel.

Een heel ander voorbeeld van overheersend groepsbelang is de titel-ziekte. De ene tak van tertiair onderwijs, de traditioneel-universitaire, bevestigt het „preferente aandeel” — de term is van professor Posthumus — van zijn afgestudeerden door middel van academische titulatuur. De andere tak, het hoger beroepsonderwijs, is daarvan verstoken. Als titels al niet helemaal worden afgeschaft, waarom dan een h.t.s.-er niet net zo goed ir. genoemd als een t.h.-man? Waarom aan alle doctoraal examens niet de, **tenminste internationaal begrijpelijke, mr.-titel verbonden, maar dan ook aan sociale academies en h.e.a.o.-opleidingen?**

Soms ook werkt de pressie-groep met een valse vrijheidsleuze. Wanneer de Groningse rijksuniversiteit op het ogenblik achter het rookgordijn van „autonomie” zich verzet tegen invoering van de door het parlement aangenomen wet op de universitaire bestuurshervorming, gaat het ten diepste er om landsvertegenwoordigers aan de top van haar bestuur te weren en de gehele bestuursvoering afhankelijk te maken van de inzichten van de eigen gemeenschap met haar eigen deelbelangen.

5. Bureaucratisch gevaar.

De positieve staatstaak in onderwijszaken heb ik bepleit ter wille van maxi-

male ontplooiingsmogelijkheden van de opeenvolgende jonge generaties. Tevens treedt de staat op als arbiter in het geschil tussen deelbelangen. Tenslotte vloeit de staatstaak voort uit de toegenomen ingewikkeldheid van de samenleving.

Deze onontkoombare opvatting brengt een reusachtig gevaar mee, dat van de „horigheid der burgers aan de organisatie”. Prof. Dahrendorf heeft in het Algemeen Handelsblad van 14 maart

1970 gewezen op de zowel in oost als in west veld winnende „ideologie van de plan-nationaliteit”. De staat heeft de natuurlijke neiging zich uit te drukken in een zich zelf voortplantende bureaucratie.

Wanneer liberaal positivisme ten opzichte van de staatstank niet tegelijkertijd waakt over de soberheid van uitvoering en een sluitend skelet van rechtsregels, dan belandt het liberale denken door capitulatie voor de bu-

reaucratisering in een paradoxale toestand. Het zou dan bij uitnemendheid leiden tot nieuwe knechtschap in plaats van vrije ontplooiing der burgers. Niet alleen op het terrein van het onderwijs, maar in alle sectoren van algemeen bestuur zal de wezenlijke politieke strijd van de toekomst gaan om het gevaar van de anonieme bureaucratische organisatie.

C. W. van Seventer
18 september 1971

Met het liberalisme op reis in de internationale betrekkingen

In dit artikel — het vervolg van „Aan vrijheid gebonden of de vrijheid aan banden” — wordt het politieke aspect van internationale ontwikkelingen bekeken.

Dat aspect noemen we dan internationale betrekkingen.

Vervolgens wordt getracht de feitelijke invloed van liberalistische denkbeelden in die betrekkingen na te gaan.

Allereerst dient — het zij kort — in verband met de hier ontwikkelde visie over ons onderwerp gezegd te worden, onder welke noemers we de vele factoren die de menselijke situatie bepalen, kunnen brengen. (Over de menselijke situatie ging het vorige artikel.)

We weten allemaal dat we op onze planeet aarde een rijk geschakeerde afwisseling hebben van karakteristieke gebieden, nogal eens samenvallend met staatkundige eenheden. We weten ook dat de ligging van die gebieden mede bepalend is voor hun mogelijkheden tot ontwikkeling, op een manier die we industrieel, agrarisch, mijnbouwplegend of visserij beoefenend noemen. Er is géén agrarische activiteit in Alaska en ook weinig industrie, maar wel delfstofwinning.

Zo is de ontwikkeling in Nederland ook mede bepaald door de ligging. De rivierdelta met haar achterland en de ligging aan een drukbevaren zee, maakten een industriële ontwikkeling mogelijk. Maar alleen mogelijk nadat wij een geografische beperking, nl. het feit dat we door onze ligging zo nu en dan onder water stonden, ophieven. Door industriële ontwikkeling hebben we thans te kampen met een nieuw gevolg van ons geografisch bepaald-zijn. We zijn een „stad aan de rivier” geworden en houden discussies over onze

overbevolking.

Met deze voorbeelden hebben we één complex van factoren waardoor onze situatie bepaald is, te pakken. We zijn geografisch gedetermineerd.

Duidelijk is dat in een agrarische samenleving de mensen anders leven, dan bijvoorbeeld in industriële samenleving. De factoren die wij aanduiden met sociale en economische, staan in begrijpelijke verhouding tot de aard van het gebied op aarde, wat betreft ligging in een woestijn dan wel laagvlakte met rivieren, enz . . .

We kunnen — u raadt het al — zo een tweede complex van factoren gestalte geven, de sociale en economische factoren, die elkaar en onze situatie beïnvloeden.

De mens werkt voor de kwaliteit daarvan. In Nederland gebeurde dat door er voor te zorgen, dat we minder met wateroverlast te kampen kregen. Door onze ligging uit te buiten, met de aanleg van havenwerken en toegangswegen werd een economische, een industriële activiteit mogelijk.

Het voorbeeld over Nederland illustreert dat „geografische ligging”, met een daarbij passend complex sociale en economische factoren, onze situatie zéér bepaalt en dat omgekeerd wij onze situatie bepalen.

We hadden het over gebieden en landen.

Een land (staat) is nogal eens karakteristiek begrensd door de ligging. Voor Nederland dus de ligging van het stroomgebied van de Nederrijndelta. Economisch opgevat echter, is met het woord **gebied** een activiteit aangeduid, die zich óók over de landsgrenzen uitstrekt. Op grond van het begrip „Staat” kunnen we dan spreken van

internationale ontwikkelingen. Wij hebben economische activiteit met de Bondsrepubliek, zijnde ons belangrijkste achterland!

Buitenlandse ontwikkelingen, waarbij heel West-Europa intensiever betrokken gaat worden, vragen om intensievere buitenlandse (politieke) betrekkingen, die weer noodzakelijk zijn om de buitenlandse ontwikkelingen te sturen. De betrekkingen worden onder meer gekenmerkt door een wil om samen iets te bereiken, een politieke wil, idealistisch in haar grondgedachte. In de uitwerking rijzen de politiek bestuurlijke problemen. We moeten immers werken op basis van factoren, die in hun samenhang beschreven werden als geografische en sociaal-economische. Het is duidelijk dat de oplossing van het probleem van de politiek te besturen factoren, dan ook een sociaal-economische is.

We trachten hierin ons idealistisch uitgangspunt gestalte te geven. Dat uitgangspunt nu, wat we formuleren als „de zorg voor de kwaliteit van de menselijke situatie”, zouden we ideologisch kunnen noemen.

Nu is in ons uitgangspunt geen sprake van „DE menselijke situatie”, als we zagen dat er een wisselwerking bestond, tussen complexen van steeds anders karakteristieke factoren, die de vindrijkheid van de mens richten op de mogelijkheden die hij in zijn situatie heeft. De factoren van zo'n situatie vormen een maatschappijstructuur, die terug te vinden moet zijn in ons ideologisch uitgangspunt.

We moeten ons uitgangspunt aan de structuur aanpassen. Alleen zó kan ons uitgangspunt dynamisch inhaken op het veranderlijke beeld van onze maatschappelijke situatie.

Maar nu zijn er in zoveel landen situaties gekenmerkt door uitzichtloze onveranderlijkheid, en dat voor hele volken of bevolkingsgroepen! Die situaties zien we scherper dan vroeger, omdat de internationale betrekkingen intensief geworden zijn.

Abonne's worden vriendelijk verzocht de abonnementsprijs ad. f 7.50 minimaal over te maken op girorekening 277760 t.n.v. Stichting „De Driemaster” te Den Haag. Bij voorbaat hartelijk dank.

We moeten in de politieke betrekkingen dan ook met ons ideologisch uitgangspunt, stelling nemen. Met een uitgangspunt wat we liberaal noemen bijvoorbeeld, waarmee we zeggen dat het ons gaat om een maximale ont-plooiing van bevolkingsgroepen en daarin een gegarandeerde vrije ont-plooiing van de individuen. Op grond hiervan moeten we dan zelfbeschik-kingsrecht voor bevolkingsgroepen voorstaan, of een wijziging van struc-turen die nu zoiets zijn als de tralies van een gevangenis. We ijveren vanuit ons uitgangspunt voor betere struc-turen en passen dat uitgangspunt niet altijd aan huidige structuren aan.

Maar de huidige toestand kunnen we verfoeien, echter niet negeren. We verfoeien de apartheidspolitiek in Zuid-Afrika. Stel dat we dat formeel als standpunt de wereld in dragen, dan zouden we ons consequent niet meer moeten bemoeien met Zuid-Afrika, wil-len we ons standpunt niet belachelijk maken. Maar in feite bemoeien we ons wél met Zuid-Afrika en brengen we de veroordeling van de apartheidspoli-tiek niet als officieel standpunt.

De overheid in Zuid-Afrika weet heus wel dat wij hun apartheidspolitiek niet zo best vinden, maar ze weten ook dat wij het zinloos vinden om daarom alle betrekkingen te verbreken.

Dat verbreken vinden wij niet construc-tief. De ontwikkeling van Zuid-Afrika, ook de ontwikkeling van humanitaire waarden is niet gediend met een iso-lement van dat land. Een te radicale stellingname onderkent te weinig bin-nenlandse problemen, die niet **hier** maar **daar** tot een redelijke oplossing moeten komen. Nu kunt u denken dat de Zuidafrikaanse overheid het alle-maal wel bij het oude zal laten omdat wij toch niet **zoveel** pressie **kunnen** uit-oefenen, dat onze betrekkingen met hun spaak lopen. Maar juist door die intensievere betrekkingen, waardoor de bevolking ontwaakt, kan de overheid zich geen stilstand permitteren, in een land wat mede dóór die betrekkingen sterker industrialiseert en daarvoor steeds meer arbeidskrachten recru-teert uit de grote meerderheid die apart gezet werd.

We richten ons met het liberalisme nu op een ander onrecht, het drama van Bangla Desh.

We weten dat sheik Muhibur Rachman in Oost-Pakistan meer dan 90% van de stemmen op zich verzamelde tijdens de verkiezingen. Wanneer Rachman al vóór die verkiezingen aangekondigd had dat er een Bangla Desh zou komen, dan zou de West-Pakistaanse overheid al eerder ingegrepen hebben. Die overheid greep na de verkiezingen in met het argument dat de steun aan sheik

Rachman, tot uiting gekomen tijdens de verkiezingen, niet het grondwettelijke recht inhield, op grond van die ver-kiezingen een autonome staat uit te roepen.

Kunnen we deze argumentatie ontzenu-wen? We kunnen de operaties van het West-Pakistaanse leger wél veroorde-len, maar de legerautoriteiten zeggen dat ze hun opdrachten uit Dacca kre-gen, waar een overheid zit waarop we meer invloed kunnen uitoefenen dan op generaal X. Maar die overheid had ook geen vat meer op het voortrollende le-ger.

Goed, maar dan nemen we stelling tegen het in onze ogen huichelachtige gedrag van die overheid op diplomatiek niveau. Maar wat horen we op dat niveau in feite? Alleen kritische en morrende commentaren in de zelfde geest waarin we Zuid-Afrika met hun apartheid confronteren. Dergelijke re-acties van buiten zouden we ook hui-chelachtig kunnen noemen. We willen meer dreigementen zien, opschorten van betrekkingen. Maar die betrekkin-gen zijn nu juist zo belangrijk, **óók** voor de bevolking van West-Pakistan! Verder zijn die betrekkingen toch al kwetsbaar, omdat de grote mogend-heden in die betrekkingen de grootste rol spelen, (macht hebben).

Stel dat de Sovjet Unie haar betrek-kingen met West-Pakistan verbreekt. Dan zal West-Pakistan bij de VS aan-kloppen, waardoor de Russen hun be-geerde invloed kwijt raken. De grote mogendheden doen aan touw trekken om die betrekkingen, waarmee van een gestage ontwikkeling van Pakistan niets terecht komt.

Tot nu toe is er in de historie meer opgelost met macht dan met ideologie, of we zouden het Kremlin nog ideolo-gisch willen noemen, maar dan moeten we zien dat macht en ideologie samen gevallen zijn. Dat resulteerde in een gedrag, wat niet in ons ideologisch uitgangspunt past. Het zelfde geldt voor de VS, die ook schitterende be-ginselen op haar munten hebben gesla-gen. Maar wat was het gedrag in de kwestie van de soevereiniteitsover-dracht aan Indonesië? Had Nederland, dat toch het beste de indonesische maatschappijstructuur kende, een door-slaggevende stem? Nee, dat had onze grote broer, waaraan wij verplichtingen hadden vanwege de Marshallhulp. We waren machteloos. Er kwam niets terecht van een oplossing voor dit probleem, waarin een ideologisch uit-gangspunt, zoals de zorg voor de kwa-liteit van de situatie van de indone-siërs uitdrukking kreeg. Een ideologisch uitgangspunt, afgestemd op de struc-turen van het land, zou juist in dit geval mogelijk zijn geweest, omdat wij zoveel

ervaring met die structuren hadden. De liberalen in Nederland zullen daar-aan gedacht hebben. Maar in plaats van een liberale invloed in de buiten-landse politieke betrekkingen, ontstond onenigheid in Nederland **zèlf**, tussen de liberalen Oud en Stikker (de VVD minister van buitenlandse zaken), over de indonesië politiek¹. Mr. Stikker kon geen idealistische pottekijker in zijn beleid gebruiken. Maar het zou toch geen zoden aan de dijk gezet hebben. De oplossing lag bij de macht en niet bij de liberalen.

Tot slot iets over een hedendaagse kwestie, nl. Ambon. Ambon moet vrij zeggen de Ambonnezen. Het liberalis-me kan dit vraagstuk natuurlijk princi-pieel ideologisch ook zo benaderen, maar komt dan net zo ver als de Am-bonnezen, nl. nergens.

De Ambonnezen stellen dat zij zo heel anders zijn, maar dat zijn Balinezen en Lombokkers ook. Een federatief verband lijkt hier de oplossing. De indonesische overheid heeft een voor-stel in die richting. De Ambonnezen kunnen terug keren om mee te helpen aan de opbouw van de staat, iets wat hen met hun ijver en doorzettingsver-mogen wel toevertrouwd is.

Hun denken aan een eigen vlag en knus staatje is niet modern, dat den-ken pakt niets aan en niets uit. Indo-nesië kan alleen als een samenhorige staat meedoen in Azië, en een bijdrage leveren in een aziatisch samenwer-tingsverband, dat (hopelijk) ééns als vrijhandelsgebied zèlf kan uitmaken welke factoren haar toekomst bepalen. We eindigen onze buitenlandse reis met het liberalisme met de conclusie dat we meer bagage nodig hebben dan was voorzien.

KO VAN DOORN

¹ aanleiding was de overweging: Wordt Indonesië een éénheidsstaat of een fe-deratie? Kan Nederland na de souve-reiniteitsoverdracht bedingen dat Indo-nesië een federatie wordt?

Stikker wilde Indonesië de keuze laten, wees op de diplomatieke weg om te protesteren, als Indonesië het Unie verdrag niet nakwam, maar voorzag dat de ambities van Nationalist Soekarno, de doorslag zouden geven, zo ook het ge-brek aan steun van onze bondgenoten vóór onze visie. Oud stelde scherper in een amendement op het wetsontwerp: Overdracht, Souvereiniteit Indonesië, dat Nederland de **verplichting** had, om zorg te dragen, dat bij de V.N. alle stappen werden gedaan, die bevoor-delijk waren voor een volledig tot zijn recht komen van het zelfbeschikkings-recht voor minderheden.

n.b. zie „Memoires van Stikker” blz. 192 ev.

Reactie driewerf liberalisme: enige kanttekeningen

Deze „kanttekeningen” beogen in de eerste plaats een reactie te zijn op het artikel van Jan Lambers „Heeft het politieke liberalisme overlevingskansen?”. Vervolgens enig commentaar op het overigens uitstekende artikel van Jan Weggemans over de taak van de staat, tenslotte een enkele opmerking over de konklusies van D. Jansz. over de toekomst van de VVD en het liberalisme.

— Ik zal mij, wat het artikel van Lambers betreft, beperken tot de essenties en mij bijvoorbeeld niet afvragen of al die VVDers, die zo de nadruk leggen op „de individuele prestatie, waaronder het zakelijke particuliere initiatief ook thuishoort (...).”, zich werkelijk wel zo ontplooid hebben (laat staan „in belangrijke mate”), zoals Lambers in het begin van zijn artikel suggereert. Daar kan men heel anders over denken...! We laten de eerste pagina van zijn artikel verder ongemoeid.

Liberalisme en gelijkheid

Wezenlijk in de door Lambers gevolgde gedachtegang is de konstatering dat met arbeidsverdeling in de samenleving tevens de basis gelegd wordt voor ongelijkheid respectievelijk voor ongelijke behandeling van individuen (ongelijke behandeling door wie?). Daaruit trekt de schrijver de **onvermijdelijke** gevolgtrekking dat het bestaan van een aantal **sociale klassen onvermijdelijk** is (accentuering van mij A.E.). Afgezien van het feit dat Lambers niet **vooraf** een definitie heeft gegeven van het begrip „sociale klasse”, waardoor de gevolgtrekking m.i. een wat zelfbe-

vestigend karakter kreeg, vind ik het niet juist de „klassenloze maatschappij”, als een hersenschim van de hand te wijzen. Immers, om welke sociale verschillen gaat het nu eigenlijk?

Niet in de allereerste plaats om verschillen in inkomsten, die inderdaad nooit geheel kunnen verdwijnen, zolang menselijke arbeid noodzakelijk zal blijven. Wezenlijk zijn vooral verschillen in zeggenschap (in de eerste plaats t.a.v. het productieproces, waar men direct bij betrokken is), woon- en werkomstandigheden, onderwijs en vorming e.d. Hier blijkt een **cumulatief** verband: degenen met een hoog inkomen hebben tevens redelijke mogelijkheden tot zeggenschap, ontvangen veel onderwijs en vorming, hebben een werkkring waarin meer van persoonlijke ontplooiing sprake kan zijn enz. Hier ligt sociale ongelijkheid. Daarentegen is het verschil tussen bijv. kantoorwerk en fabrieks-**sec** noch een voldoende, noch een noodzakelijke voorwaarde tot sociale ongelijkheid, d.w.z. tot klasseonderscheid. (Het begrip klasse min of meer aangeduid zijnde bij het boven gesignaleerde verschijnsel van kumulative sociale ongelijkheid). Ook in de puur anarchistische samenleving is sprake van fysieke arbeidsverdeling, zij het waarschijnlijk minder strak georganiseerd dan in onze „one man one job samenleving”, maar de (ook door Lambers genoemde) „sociale aspecten” — misschien ietwat slapjes geformuleerd — zullen zo beïnvloed zijn dat toch van „sociale gelijkheid” gesproken kan worden.

Liberalisme dient een zo groot mogelijke sociale gelijkheid na te streven. Het dient op te komen voor gelijke mogelijkheden tot zeggenschap voor allen die direkt bij de productie betrokken zijn (en dat zijn niet de aandeelhouders), voor optimale vorming voor ieder een ter ontplooiing van alle menselijke gaven (niet alleen intellectuele kundigheden), voor een verregaande humanisering van de menselijke arbeid, die nog steeds beschouwd wordt „als het vagevuur waar men doorheen moet komen om na het werk in de hemel van de individuele consumptie te komen” (André Gorz). En zulks niet zonder reden! Veel fantasie, veel gericht sociaal-wetenschappelijk onderzoek en theorievorming zal hiertoe noodzakelijk zijn. Maar vooral een **liberale conceptie over de plaats van de mens in zijn werkkring in de ruimste zin van het woord**, zoals ook Lambers zeer terecht aangeeft.

Pas dan krijgt ook het begrip „gelijke kansen” (liever „Optimale mogelijkheden tot menselijke ontplooiing”) reële inhoud. Sociale ongelijkheid, zoals in onze samenleving, houdt zichzelf immers in stand zodat het begrip „gelijke kansen” dan inderdaad **onvermijdelijk** impliceert: gelijke kansen om ooit een stuk beter af te zijn dan andere mensen (de maatschappij voorgesteld als een wedstrijd hordelopen).

Over de ontplooiing van het individu stelt Lambers „dat het allereerst noodzakelijk is dat de schaarste, waarmee hij geconfronteerd wordt, opgelost wordt. Hiervoor is economische groei

Repliek op driewerf liberalisme (1)

Uit de opmerkingen die Arthur Edwards heeft gemaakt in reactie op mijn stuk blijkt toch dat hij mij niet geheel heeft begrepen, maar mogelijk komt dat ook doordat hij nog te weinig op de hoogte is met de financiële mogelijkheden zoals die bv. uit de Rijksbegroting blijken.

Allereerst de opmerkingen over economische groei en schaarste. Van de te berekenen economische groei moet men de kosten voor de bestrijding van het milieubedert eerst aftrekken, omdat een verslechterend leefmilieu geen „groei” of „voordeel” is voor het individu of de gemeenschap. Daarna kan men gaan bekijken welke kosten diverse beslissingen — bv. aanschaf privé-

auto, waardoor extra wegen nodig zijn — voor de gemeenschap met zich mee brengen. Zo resteert er een netto-economische groei. Hieruit dient het grootste deel der nieuwe kollektieve voorzieningen betaald te worden.

Over het realisatietempo van deze nieuwe voorzieningen ben ik erg pessimistisch aangezien er weinig oude taken afgestoten worden en de schaarste aan geld blijvend is. Er zijn steeds weer nieuwe zeer dringende kollektieve behoeften, en een deel der reële economische groei wordt particulier besteed. Zonder economische groei zou het probleem geheel onoplosbaar zijn, aangezien uit een reëel stationair inkomen nauwelijks een enigszins omvangrijke

verhoging der belastingontvangsten te peuren valt. (De meeropbrengsten uit inflatie gaan op aan salarissen en stijgende kosten, of ze worden teruggegeven aan de belastingbetaler).

We zullen dus via het profijtbeginsel de mensen moeten laten betalen voor de diensten die ze gebruiken. Dit geldt vooral voor draagkrachtige groepen die gesubsidieerd worden zoals studenten, bezitters van auto's en zeilboten. Ook voor de woningbouw zullen we allemaal een groter deel van ons inkomen moeten afstaan, hetzij via afbraak van subsidies, hetzij via een blijvende last op de begroting. Door zoveel mogelijk te laten betalen voor diensten kunnen er op de begroting gelden vrij komen voor

noodzakelijk."

Deze stellingname is in zijn algemeenheid weliswaar geheel juist, maar t.a.v. de konkrete situatie waarin de Westerse samenleving zich bevindt, m.i. niet voldoende genuanceerd en in zeker opzicht misleidend.

Steeds meer begint men te beseffen dat de economische groei in onze streken zo langzamerhand zijn grenzen begint te naderen. Des te meer wordt het noodzakelijk ons af te vragen **in hoeverre wij het bestaande produktieve potentieel wel aanwenden om wezenlijke menselijke behoeften te bevredigen.**

Terwijl wij baden in de overvloed aan auto's, kleurentévé's, elektrische buitennissigheden (alles onderworpen aan planmatige slijtage), waspoeders, zoutjes, autowegen, terwijl wij een enorm potentieel aan wetenschappelijke activiteit en inventiviteit besteden aan reclame, sales-promotion, industrieel onderzoek enz., heerst er nog steeds woningnood (behalve voor diegenen, die het zich kunnen veroorloven een tweede woning aan te schaffen om het onleefbare stadsmilieu te ontvluchten), is het slecht gesteld met onderwijs, vorming, sociale dienstverlening e.d., is er nauwelijks een begin gemaakt met fundamenteel onderzoek op het terrein van woningbouw, stedenbouw, pedagogie, psychologie, sociologie en zelfs ekonomie, kortom met wetenschap in dienst van de mens (en vanzelfsprekend mag ieder daar zijn eigen visie op hebben). Een extra verliespost zijn **sociale kosten**, die dit soort individualistische produktie en konsumptie met zich meebrengen (verkeers-chaos/slachtoffers, milieuvervuiling, overvoeding en andere welvaartsziekten enz. Bestrijding van

sociale kosten moet **nota bene** uit de algemene middelen worden bekostigd!! Een economisch-technische voorwaarde ter oplossing van deze problematiek, zou in mijn ogen in elk geval moeten zijn: **onderwerping van alle globale investeringsbeslissingen aan een centrale en democratische planning** (d.w.z. prioriteitenbepaling). Als geïsoleerde maatregel zou een en ander echter geen enkele waarde hebben: **Het gaat veeleer om een wezenlijk ander beschavingsmodel!** Ik hoop dat de lezer mij het niet kwalijk wil nemen dat ik in wat abstrakte taal **moet** schrijven. Ik wil het echter aan de lezer overlaten uit al het voorafgaande (met een flinke dosis verbeeldingskracht) enige konkrete voorstellingen te distilleren.

Ik hoop dat wat het artikel van Jan Weggemans betreft in het voorafgaande reeds enige relevante punten naar voren zijn gekomen.

Het zal erg belangrijk zijn de relatie „kollektieve uitgaven” — partikuliere uitgaven fundamenteel onder ogen te zien. Het zal Weggemans stellig niet ontgaan zijn dat de sociaal-ekonomische politiek van het kabinet Biesheuvel, zoals die in het regeringsprogramma is vastgelegd, een volledige kapitulatie betekent voor de situatie, zoals die in neo-kapitalistische ekonomieën min of meer gebruikelijk lijkt, namelijk **dat de kollektieve uitgaven** (afgezien van hun omvang) **struktureel de sluitpost vormen van de nationale ekonomie.**

Geheel eens ben ik het met Weggemans, wanneer hij spreekt over de vormgeving van het proces van maatschappelijke besluitvorming. Wil een werkelijk massale participatie op gang komen en slagen, dan zal veel onder-

zoek en begeleiding nodig zijn van goed geschoolde politicologen, agologen, sociologen en sociaal psychologen. De zogenaamde „maatschappelijke behoefte” schijnt zich echter maar moeilijk in die richting te kunnen artikuleren, zoals de diverse noodsituaties op talloze sociale faculteiten aantonen.

Het artikel van D. Jansz. geeft wat zijn feitelijke analyse betreft over de VVD-aanhang belangrijke informatie, vooral voor die hardnekkige geesten die de feiten nóg niet onder ogen wilden zien. De mening van de schrijver over het „particularistisch vrijheidsidee” onderschrijf ik volledig.

Het tweede rapport van het Liberaal Beraad met name wemelt van de tegenspraken en oppervlakkigheden.

Wat de schrijver in konkreto wél wil is daarentegen minder uit de verf gekomen. Zo kan men m.i. niet ontkennen dat de VVD, alle particularistische vrijheidsideeën ten spijt, altijd heeft willen meewerken aan een belangrijk stuk sociale wetgeving in Nederland. Wat staat Jansz. konkreet voor ogen wanneer hij stelt dat de VVD „haar politiek meer zal moeten laten bepalen door een werkelijk sociaal beleid”?

In het algemeen zou ik graag willen zien dat Jansz. voor de lezer enige konkrete konsekwenties trok uit zinsneden als „het begrip vrijheid niet meer zo eenzijdig benaderen doch gerelateerd met het sociale zijn van de mens”. (En waarom is dat „meer wezenlijk liberaal”?)

Waar we in het geheel geen behoefte aan hebben is een in wezen konserveratieve partij met een sociale, laat staan **progressieve retoriek!**

Arthur Edwards

hogere prioriteiten. Dit is vooral ook nodig omdat de belastingen worden afgewenteld. In diverse CAO-klausules wordt de BTW al afgewenteld; men wil het terug van de werkgever die dan zijn prijzen gaat verhogen. Bij de inkomstenbelasting gaan de mensen vragen om een hoog netto-inkomen (na aftrek belasting en sociale premies).

De opmerkingen van Arthur Edwards over het kabinet-Biesheuvel vloeien m.i. voort uit een gebrek aan ekonomiese feitenkennis en een neiging om interessant-progressief te doen. Onder het kabinet-De Jong-Witteveen is een „progressief” financieel beleid gevoerd. Nog nooit stegen de belastingen zo snel; nog nooit zijn er zoveel ambtenaren (voor kollektieve voorzieningen) aangesteld. Nu zit het kabinet-Biesheuvel voor het komende jaar met een

begrotingstekort van tegen de f 4 mrd op een totaal budget van ca. f 36 mrd. (Een tekort van f 1 mrd. is nog toelaatbaar). Nu kan men wel gaan lenen maar dat is nu niet direkt bevordelijk voor de gemeentefinanciën en de woningbouw (geld is schaars). De kollektieve uitgaven vormen dus geen strukturele sluitpost van de nationale ekonomie.

Onder elk kabinet stijgen de overheidsuitgaven (automatisch) even hard. Als de belastingontvangsten en de konjunktuur tegenvallen en de mensen hun belasting afwentelen zit elk kabinet moeilijk. Van bezuinigingen, een bedrag van f 200 mln., komt ook nu weinig terecht; het is meer een psychologische waar-schuwing.

Nogmaals herhaal ik dat ik erg voor

hogere belastingen ben, mits deze niet gebruikt worden om overbodige aantallen studenten uit de politieke en sociale wetenschappen af te leveren. Laten we dat geld dan liever besteden aan het basisonderwijs of aan de sociale akademies. Op de vormgeving van het proces van maatschappelijke besluitvorming kom ik later nog eens terug. De mensen moeten meer de grote lijnen willen zien (cijfermatig, financieel). Een beter basisonderwijs vind ik belangrijker dan geknoei met volwassenen door politicologen e.d. Dat is bijspijkeren achteraf en in onze dynamische tijd — gezien de beperkte mankracht — een onmogelijke opgave. Permanente educatie voor iedereen kan nooit door het kleine aanbod afgestudeerde academici worden bijgebracht.

Jan Weggemans

De reactie van Arthur Edwards op de artikelen uit de vorige Driemaster is een waardevolle bijdrage aan de discussie over het liberalisme. Ook in die zin dat het artikel in ieder geval om een repliek roept.

Allereerst wat betreft de reactie op de opmerking mijnerzijds dat de liberaal de hersenschim van een klasseloze maatschappij niet najaagt. Edwards verwijt mij, niet vooral een definitie van het begrip sociale klasse te hebben gegeven, hetgeen natuurlijk inderdaad noodzakelijk is. Doch uit de beschrijving in mijn artikel blijkt dit toch wel, hoewel het niet zo expliciet is aangegeven. Als sociale klasse beschouw ik homogene groepen van mensen die zich qua soort arbeid, uiterlijk gedrag, zoals kleding, vrijetijdsbesteding en ook qua levensfilosofie wezenlijk onderscheiden van andere groepen. Als sociale klassen zou je dus b.v. kunnen onderscheiden, boeren, kunstenaars, ambtenaren, studenten, enz., waarmee bijna eindeloos kan worden doorgedaan want de bevolking is eigenlijk een groot mozaiek. De term arbeidersklasse vind ik overigens alleen maar thuishoren in bepaalde ideologieën; feitelijk is deze groep nauwelijks te localiseren en al helemaal niet af te bakenen. Wat zijn dat, arbeiders? Mensen, die vnl. met hun handen werken? Dat doet een chirurg ook. Mensen in blauw collars of die overdag overalls dragen? Of zijn het alleen de ongeschoolden en zo ja waar ligt de grens tussen ongeschoolden en geschoolden? Volgens mij wordt de term arbeiders, die in feite een anachronisme is, sterk misbruikt door hen die de z.g. klassestrijd ten behoeve van hun eigen doeleinden willen voortzetten. Over welk soort klassen Edwards het heeft wordt jammer genoeg niet geheel duidelijk maar een aanwijzing ligt wel in zijn stelling dat verschillen in zeggenschap veel wezenlijker zijn dan de sociale verschillen waar ik het over had. Als hij dan als eerste plaats waar die verschillen tot uiting komen het productieproces noemt lijkt het alsof hij denkt in de tegenstelling tussen de eigenaren der produktiemiddelen en de rest, wat dan kennelijk de arbeiders zijn. In dezen kan ik echter het beste verwijzen naar mijn artikel in deze Driemaster, dat handelt over o.a. machtsverhoudingen binnen het bedrijfsleven.

Wat de opmerking van Edwards betreft dat degenen met een hoog inkomen tevens redelijke mogelijkheden tot zeggenschap hebben, veel onderwijs en vorming ontvangen en dat hier de sociale ongelijkheid ligt, kan men op zich-

zelf ondersteunen. Maar daarom is het scheppen van gelijke kansen en maximale mobiliteit, waar ik zo de nadruk op heb gelegd, immers zo belangrijk! Ongelijke behandeling in het menselijke vlak op grond van alleen verschil in economische status is overigens ook volledig in strijd met mijn interpretatie van het liberalisme. Een misselijk voorbeeld hiervan is b.v. de jaarlijkse lintjesregen.

Het gaat er echter om hoe je sociale gelijkheid of ongelijkheid interpreteert. In dit opzicht wordt Edwards echter onduidelijk. Want wil hij de hierboven onderscheiden sociale klassen „gleichschalten“? Wil hij naar de uniforme mensen van oom Mao, die allemaal met hetzelfde boekje staan te zwaaien? Dat kan ik me niet voorstellen. Misschien dat de schrijver veel verarring had kunnen voorkomen als hij zijn uitdrukking „sociale gelijkheid“ door sociale gelijkwaardigheid had vervangen.

Jan Lambers

ZUID-LAREN:

THEMA-KONGRES „LIBERALISME“

Het komende jaarkongres zal geheel worden gewijd aan de discussie over de grondslagen van de liberale ideologie.

Om deze discussie redelijk te laten slagen, heeft het Hoofdbestuur ernaar gestreefd de afdelingen — naar ik nu hoop **tijdig** — te voorzien van een brede stroom informatie.

Naast dit nummer en de vorige Driemaster is op dit moment al een paar weken een discussiemap „Liberale Beginselen“ in het bezit van de afdelingen.

Dat in feite iedere (?) kongresbezoeker deze map moet hebben doorgenomen spreekt eigenlijk voor zichzelf...

(als een afdeling te kort komt, bel mij even — 020-13 72 02 — of schrijf een briefkaartje naar het secretariaat).

Tijdens het Kongres zal de discussie plaats hebben in **parallelgroepen**: d.w.z. meerdere werkgroepen over dezelfde vraagstellingen.

Voorts zal iedere werkgroep **schriftelijk** moeten rapporteren (voor type-machines wordt gezorgd). Naast dit gestencilde verslag blijft uiteraard een mondelinge toelichting mogelijk.

Op deze wijze hopen we het gehalte van de plenaire discussie, die laatst in Dalfsen vrij onbevredigend verliep, te verbeteren.

Een op het Kongres te vormen **Kommissie „Liberalisme“** zal mede aan de hand van deze verslagen een eindnota kunnen opstellen.

Arthur Edwards - vvp

★

Toch paste van Acht beter in een progressief kabinet. Hij voelt zich nog te jong om over heden en verleden te oordelen. Hij is meer voor de toekomst!!!

★

Vonhoff heeft nu eindelijk de positie waarin hij ook een grote broek mag aantrekken.

★

Zou mevr. van Veenendaal-van Mechelen zich ook verplicht voelen om op de ministerraad aanwezig te zijn?

★

In het kader van de overplaatsingen van overheidsdiensten, gaan er geruchten dat ook het Hoofdbestuur-JOVD zal worden overgeplaatst naar het Noorden des lands.

★

Volgens PPR-Aarden is de VVD de enige partij met een echt politiek beginselprogramma, maar ja die dansen ook altijd na afloop.

★

Minister Langman had volgens Kort-hals **waarschijnlijk** nog geen tijd gehad om lid van de VVD te worden. Het is nu **waarschijnlijk** niet meer zo druk op economische zaken, want Langman is nu echt lid.

★

Tweede nationale luchthaven: Thomasen denkt er over deze op het dak van het in Rotterdam te bouwen wereldhandelscentrum te vestigen.

★

Inflatie: Volgens de Haagse Post zijn er in Nederland meer dan 300.000 armen die van niet meer dan 150 tot 170 gulden per week moeten leven. De tijd dat er zo'n ophef over 85 gulden schoon gemaakt werd ligt inderdaad al weer een paar jaar achter ons.

★

Het kabinet Biesheuvel is toch maar voor iedereen ontvankelijk. Het profijt-beginsel heeft ze al van de toiletjufvrouw overgenomen.

★

Milieu: In Rijnmond zien ze door de rook het bos niet meer, dat er ook niet is.

★

Nederlandse Middenstandspartij: Om onPasselijk van te worden.

★

Als dat geëmmer over die melkprijs niet ophoudt keren de boeren hem nog eens om.

★

Ook financieel is Nederland uit geklik-k(l)akt.

★

De overeenkomst tussen de hollandse kaas en staatsbedrijven zoals P.T.T. en N.S. is dat in beiden steeds gaten vallen.

HB-tafel

Terwijl de afdelingen volop van de vacantie aan het genieten waren heerste bij het HB volop activiteit. Enerzijds voor het volgen van de actuele politiek anderzijds voor het voorbereiden van de activiteiten in het voor ons liggende verenigingsjaar.

Tijdens de HB-vergadering eind juli werd een persverklaring uitgegeven naar aanleiding van de, door minister De Brauw aangekondigde, studentenstop, welke in principe werd afgewezen. Indien de omstandigheden een dergelijke stop echter redelijkerwijs noodzakelijk maken is de stop aanvaardbaar, mits met de meeste spoed de opvang van de zich aanbiedende studenten mogelijk gemaakt wordt.

In het weekeinde eind juli dat het HB bijeen was voor zijn vergadering maakten we van de gelegenheid gebruik en hielden samen met Dick Dees, Jan Weggemans, Jan Lambers en Jan Evenhuis een zeer geslaagde Brainstorm. Hieruit zijn waardevolle suggesties omtrent de aanpak van de HB-activiteiten voor het komende jaar naar voren gekomen. Waarvoor van deze plaats dank aan voornoemd viertal.

Een zeer geslaagd bezoek bracht het HB aan Hans Wiegel op zondag 8 augustus. Voortvloeiend uit het gesprek dat het HB met Hans Wiegel gehad heeft zal binnenkort een gesprek plaats vinden tussen vier man van de

VVD-fractie en vier HB-leden.

De volgende afdelingen zullen worden (her)opgericht: Kennemerland, Leiden, Alkmaar en het Gooi. Wat het Gooi betreft heeft het HB de indruk dat zich reeds een uiterst actief bestuur heeft aangediend. Dat het enthousiasme in het Gooi moge leiden tot een bloeiende afdeling. Waarschijnlijk zal dat bij de andere drie een extra stimulans geven, zodat het HB volgend jaar op vier nieuwe actieve afdelingen rekent. Behalve in het Noorden van het land hebben alle afdelingen te kampen met moeilijkheden. Dit was voor het HB een reden met de betreffende (dus niet-Noordelijke) afdelings-besturen een vergadering te beleggen. Deze werd een groot succes; bijna alle afdelingen waren vertegenwoordigd. Hopelijk zal ook in deze afdelingen de activiteit weer toenemen.

In een open brief aan de ambassadeur van Australië werd erop aangedrongen stappen te ondernemen om de tournee van het uitsluitend uit blanken bestaande basketbalteam „de Springbokken” te doen afgelasten. Met als motivering dat dit Zuidafrikaanse team bij uitstek gezien kan worden als ambassadeur voor de apartheid, waaraan een land als Australië ons inziens geen gastvrijheid moet bieden.

Het HB heeft een stencilmachine gekocht en hoopt nu op goedkope wijze

veel informatie onder de leden te verspreiden.

Het HB spoort de afdelingen die het nog niet deden aan in de toekomst alle informatie omtrent afdelingsactiviteiten aan haar toe te sturen. Zodat het contact HB-Afdelingen meer gestalte krijgt doordat de HB-leden nog meer dan voorheen de afdelingsbijeenkomsten kunnen bezoeken.

Ook de Driemaster moet door de afdelingen volledig op de hoogte gehouden worden van de afdelingsactiviteiten, opdat een pagina met afdelingsnieuws van de grond kan komen.

Het HB blijft vasthouden aan het centraal inningsstelsel. Het is echter gebleken dat vele afdelingspenningmeesters de gedachte hebben nu van alle inningsbeslommeringen af te zijn. Dit is nooit de bedoeling geweest; de afdelingspenningmeesters zullen een actieve rol blijven spelen bij de inning der contributies.

Het HB hoopt ten slotte dat bij het verschijnen van deze Driemaster de discussie over de liberale beginselen op volle gang is in alle afdelingen. Het congres in Zuidlaren kan dan een grote stimulans zijn voor het Liberalisme in Nederland door een uitputtende discussie over de beginselen.

Tot ziens in Zuidlaren,

Duke E. P. Dominicus van den Bussche

LANDELIJK JAARCONGRES 6—7 NOVEMBER 1971

- zaterdag 6 nov.** 12.00 uur: Ontvangst deelnemers
Opening door de voorzitter
14.00 uur: Huishoudelijke vergadering
16.00 uur: Discussie Liberale beginselen
20.00 uur: **Mr. H. v. Riel over zijn visie op de liberale beginselen.**
FEEST !!!
- zondag 7 nov.** 11.00 uur: Discussie Liberale beginselen
12.00 uur: Huishoudelijke vergadering
14.00 uur: **Prof. Dr. G. Zoutendijk over „de wetenschappelijk-technische ontwikkeling en zijn invloed op de ideologie.”**
16.00 uur: Huishoudelijke vergadering
17.00 uur: Sluiting.

Plaats: „de Sprookjeshof” Zuidlaren.

Kosten f 22,50

(exclusief overnachting, welke echter wel door de congrescie. wordt verzorgd. Hotelprijzen zijn maximaal f 11,—, f 14,— en f 17,50)

Opgaven voor 20 oktober (dan alle stukken gratis thuis!) aan secr. Congressie. Mej. D. Uildriks p.a. Wittezaand 7, Oosterhesselen

Tel. 05248-2 38 of weekendadres:

Bondweg 1, Tynaarlo, tel. 05921-16 30

en door overmaking van f 22,50 t.n.v. Najaars-Congres J.O.V.D. Raiffeisenbank. W.A. te Zuidlaren, gironummer 3760. Banknummer 72814.

Zuidlaren is per bus bereikbaar vanaf station Groningen en station Haren.

AFDELINGEN!!!!

Voor iedere vijf nieuwe abonnees op de Driemaster door een afdeling aangebracht, ontvangt de afdelingskas f 5.—.

Geef de adressen gauw door aan de redactie-administratie.

Proefnummers op aanvraag verkrijgbaar.

Mevr. mr. E. Veder-Smit, tweedekamerlid voor de VVD, heeft in samenwerking met andere deskundige partijleden een discussienota samengesteld en aan pers en partij gepresenteerd. De nota bevat een goed stuk werk waarin naast veel informatie een aantal concrete voorstellen en suggesties zijn neergelegd. Om enkele punten te noemen grondige aandacht heeft zij besteed aan het bevolkingsvraagstuk, waarin zij van de overheid een actief beleid verwacht inzake goede voorlichting en het geven van alle mogelijkheden welke onze bevolkingsgroei kunnen stabiliseren.

In de Geestelijke gezondheidszorg is het de grote versnippering welke doelmatige werkwijzen verhindert. Een betere organisatie alvorens uitbreiding op deze terreinen is onontbeerlijk.

Abortus: De nota stelt dat abortus moet kunnen plaatsvinden, indien zowel huisarts als gyneacoloog daartoe bereid zijn. In sommige gevallen kan de aanwezigheid van een team (Dit hoeft echter beslist niet multi-disciplinair te zijn) van belang zijn. Onder bepaalde voorwaarden dient abortus Ziekenfondsverstrekking te zijn.

De Kostenstijging in de ziekenhuizen zou kunnen worden afgeremd door een gezamenlijke financiering. Door middel van garantiefonds of investeringsfonds.

Bepleit worden afschaffing van speciale bejaardenverzekeringen en de invoering van het z.g. eigen risico.

Het ziekteverzuim en dan met name de oorzaken hiervan vragen een ernstige studie.

Ook op het gebied van de kruisverenigingen, geneesmiddelenindustrie, milieuhygiëne kunnen we uitstekend discussiemateriaal vinden in deze nota. De VVD en zeker deze niet alleen, zal in de komende winter veel aandacht gaan besteden aan deze materie. Voor wie geïnteresseerd is kan ik deze nota van harte aanbevelen. D.m.v. overmaking van f 3,- op giro 67880 t.n.v. VVD Den Haag ontvangt u hem thuis.

A.G.

Liberalen eendracht maakt Europese macht

Voorwoord

Rugely, juli 1971. Dit rustige plaatsje, in de omgeving van Liverpool, mocht de deelnemers van de „Liberal Agora” ontvangen. Met jonge liberalen uit Noorwegen, Zweden, Finland, België, Engeland en Ierland maakten wij er een geëngageerde vakantie van.

Er was ook genoeg te beleven. Naast de werkgroepen en lezingen waren er voetbalwedstrijden (de pro-marketeers verloren jammerlijk van de anti-marketeers), ekskursies, piano- en orgelconcerten, pubbezoeken en gezellige ontmoetingsavonden.

Maar dit artikel zal verder handelen over één van de vele politieke aspecten. Wij maakten deel uit van de werkgroep Europese Economische Gemeenschap. Aan de hand van verslagen en een Engelstalige ontwerp-resolutie zullen wij trachten een indruk te geven van de strijd tussen de pro-marketeers en de anti-marketeers. (dus tussen voor- en tegenstanders van Englands toetreding tot de EEG, red.)

Inleiding.

De E.E.G.-werkgroep omvatte deelnemers uit: België (2), Noorwegen (3), Zweden (1), Finland (2), Nederland (5) en later Engeland (1). Aan de hand van de ontwerp-resolutie gaan wij nu de problematiek bekijken. De indeling wordt als volgt:

- I Inleiding.
- II Standpunt Skandinavië.
- III Standpunt Engeland en Ierland.
- IV Standpunt E.E.G.-leden.
- V Ontwikkeling en toekomst E.E.G.

Naast een vertaling meenden wij ook hier en daar een kanttekening te moeten maken.

Draft resolution from the EEG workshop

I Inleiding

„Wij, leden van de E.E.G.-werkgroep, stellen dat de E.E.G. bestaat. Echter deze markt is gebaseerd op kapitalisme, waar wij allen tegen zijn. Derhalve behoort het Europese Parlement meer macht te krijgen, zodat het meer een politieke dan een economische unie wordt.”

Hoe dan ook, dit alles doet er niet aan af, dat onze liberale jongerenorganisaties nogal verschillende gezichtspunten innemen.

Deze inleiding spreekt voor zichzelf. Echter één ding komt naar voren: beide partijen menen, dat op het ogenblik de indruk bestaat, dat de politiek achter de economische ontwikkelingen in de E.E.G. aanloopt; terwijl dit eigenlijk andersom behoort te zijn.

II Standpunt Skandinavië.

De Skandinavische jonge liberalen — bedoeld worden hier de Norddesklanden Noorwegen, Zweden en Finland — zijn tegen de E.E.G. Hun „waslijst” van argumenten:

- 1). Zij geloven, dat kleine integrale eenheden meer voor de mensheid kunnen doen, dan wanneer ze zullen toetreden tot de 'kapitalistische' gemeenschap.
- 2). Het politieke geloof, dat het voor individuen ongenest is, dat een E.E.G. gefundeerd wordt met als basis een vrije beweging van kapitaal en arbeid en de afschaffing van restricties.
- 3). Hulpbronnen moeten worden gebruikt en niet misbruikt: de E.E.G. maakt er misbruik van.
- 4). Integratie in de E.E.G. betekent het bevorderen van multinationale ondernemingen.
- 5). Hun geloof in decentralisatie: kapitaal en industrie moeten naar de mens gaan en niet andersom.
- 6). De structuur van de handel moet

worden veranderd. Er behoort meer rechtvaardigheid te komen voor de „Derde Wereld” met name ten aanzien van de ontwikkeling van eigen industrieën: De E.E.G. dient echter alleen voor het versterken van de status-quo positie.

- 7). Oost-West verhoudingen zijn het beste gediend met vele bilaterale contacten; meer dan met een contact tussen twee blokken.
- 8). Tenslotte zijn de economische voordelen voor Noorwegen na toetreding te verwaarlozen.

Naar onze bescheiden mening zijn deze argumenten slechts schijnargumenten om hun nationalistische gevoelens te verbergen. Erkend moet worden, dat er een zekere grond zit in sommige argumenten. Toch, als zij werkelijk overtuigd zijn van de juistheid van hun argumenten, dan zal dit een reden te meer zijn om tot de E.E.G. toe te treden en haar zodoende een gezondere politieke basis te geven.

Punt voor punt te gaan weerleggen heeft geen zin. Immers verderop vindt u een gedeeltelijke erkenning dan wel ontkenning. Eén ding moeten wij wel stellen: zij hebben een overdreven angst voor het kapitalisme. Naar onze bescheiden mening kunnen wij in deze maatschappij slechts spreken over neokapitalisme. Hoewel nog niet alles zaligmakend, bestaat hiervoor nog geen alternatief! Ook de Norddesklanden kunnen ons dat alternatief niet aangeven.

Een tweede opmerking willen wij maken ten aanzien van punt 3 en 6. Het is onjuist, menen wij, te stellen, dat wij de „Derde Wereld” als een soort 'wingswesten' beschouwen. Wat betreft de industrialisatie verwijzen wij naar het politiek kernprogramma van de J.O.V.D. Tenslotte nog een opmerking met betrekking tot de Oost-Westverhoudingen. Wij geloven, dat multinationale onder-

handelingen meer succes oogsten dan bilaterale. Overigens: onderhandelen de machtsblokken niet eerst onderling met elkaar? En worden daarna de kleine landen niet voor een naakt feit gesteld? Zie bijvoorbeeld SALT-overleg; Amerika-China etc.

III Standpunt Engeland en Ierland.

Engeland en Ierland gaan er vanuit, dat het voor 90% zeker is, dat zij tot de E.E.G. zullen toetreden. Dit moet, aldus deze landen, worden toegejuicht: immers hiermee voorkomen ze een blijvende isolatie en het is waarschijnlijk een maatregel tegen het fascisme. Tevens geeft het lidmaatschap een graduele verdwijning van de konseptie natie-staat, hetwelk eveneens toegejuicht moet worden met het oog op de chauvinistische en nationalistische tendenzen, welke in Engeland en Ierland voorkomen.

Verder menen zij, dat de E.E.G. veranderd moet worden en dit kan op de beste manier geschieden door er zelf deel van uit te maken. Met ons beiden erin zullen deze veranderingen eerder geschieden en een politieke unie is dan meer aannemelijk.

De Engelsen en Ieren geven naar onze mening een duidelijk en realistisch standpunt weer. Wij kunnen ons derhalve in grote lijnen scharen achter deze stellingname en hopen dat dit eens de realiteit zal zijn!

IV Standpunt E.E.G.-leden.

De huidige E.E.G.-landen willen, dat de E.E.G. uitgebreid wordt. Er zijn twee belangrijke problemen:

I De E.E.G. moet democratischer worden: dit impliceert de vorming van Europese politieke partijen en in het bijzonder een Europese Liberale c.q. Radikale Partij.

II Multinationale ondernemingen moeten meer dan tot nu toe gekontrolleerd worden.

Speciale sociale regels moeten op dezelfde basis voor geheel Europa worden gemaakt. De E.E.G. behoort derhalve haar gemeenschappelijke sociale zekerheden te integreren in een verband; zoals loonniveaus en pensioenen. Het is noodzakelijk te discussiëren of wij een gemeenschappelijke defensiepolitiek moeten hebben en of wij al dan niet de Nato moeten openbreken. De E.E.G. moet ook de politieke mogelijkheden creëren voor discussies tussen Oost- en Westeuropa.

Wat de multinationale ondernemingen betreft gaat het ons om garanties, dat één of een combinatie van ondernemin-

gen nimmer in staat zal worden gesteld door een monopoliepositie de markt te controleren.

V Ontwikkeling en toekomst van de E.E.G.

Ofschoon de Norddesklanden tot de E.E.G. niet wensen toe te treden, voelen zij zich wel in staat te discussiëren over de beste manier voor de ontwikkeling van de E.E.G., hoewel het hun niet direkt aangaat.

De E.E.G. moet een politieke unie worden. Wij realiseren ons, dat dit zal betekenen het creëren van een ander machtsblok, maar de E.E.G.-landen alsmede Engeland en Ierland geloven, dat zij er controle op kunnen uitoefenen. Wij moeten met de Derde Wereld samenwerken en hen niet tegenwerken! De lidlanden moeten van binnen uit werken om de fundamentele structuur van de E.E.G. te veranderen; in de eerste plaats met betrekking tot de politieke integratie daarna voor de radikalisering van de politieke structuur.

Wij zien de E.E.G. slechts als een stap voorwaarts naar het eventuele eindstation van een Verenigd Europa! De Norddesklanden hebben extreme reserves ertegen; gelovende echter erin dat de ECE een beter lichaam is waarin alle Europese landen vertegenwoordigd zijn.

Wij ondersteunen de bewegingen voor het bijeenroepen van een Europese Veiligheidskonferentie en hopen, dat dit een permanente creatie zal zijn.

Wij geloven, dat wij allen moeten werken in de richting van het radikaliseren van de Europese landen, zowel binnen als buiten de E.E.G. Voor dit doel ondersteunen we het idee van een tegenregering van Europa, waarin radikalen uit geheel Europa de problematiek kunnen ontmoeten en ter discussie stellen. Hieruit zou kunnen komen, naar wij hopen, een goed alternatief manifest tegen het kapitalisme en voorstellen voor gezamenlijke actie.

Tenslotte, als gevolg, hopen wij dat op een dag er een Europa zal zijn, welk waarlijk internationaal is en niet beperkt door engnationalistische en chauvinistische tendenzen. Wij kijken naar een Europa en een wereld, waar men tezamen kan werken en waar men werkt voor de verbetering van zijn nabuur en niet alleen van zichzelf.

Dit bovenstaande stuk 'proza' geeft weer hoe jonge liberalen over hun toekomstige politieke carrière denken. Naar onze bescheiden mening klinkt hierin

een stuk idealisme door, wat waarschijnlijk niet waar te maken zal zijn. Echter wij kunnen ernaar streven dit 'einddoel' zo dicht mogelijk te benaderen. Wij wijzen er nogmaals op, dat wij nog steeds willen vernemen, wat men hierboven onder kapitalisme verstaat. Dit is ons nog steeds niet duidelijk, ondanks onze pogingen om opheldering!

Resumé

Het zal nu duidelijk worden, dat een Nederlandse jongliberale visie op bovenstaande gewenst, ja, uiterst urgent geacht mag worden. Naar onze bescheiden mening is een duidelijk jongliberaal geluid niet aanwezig bij de J.O.V.D. Ondanks de Norddesklanden hopen wij toch, dat de huidige regering in deze landen een positiever geluid ten aanzien van de E.E.G. laten horen (voor Finland zal dit helaas onmogelijk blijken). Hun politieke invloed kan ons wellicht van een „starre” denktrant weerhouden. Ondanks alles geloven wij, dat deze Norddeskers oprechte E.E.G.-Europeanen zullen zijn!

Tevens springt hier naar voren de behoefte aan een Europese Liberale c.q. Radikale Partij. Indien wij niet binnen korte termijn in deze behoefte kunnen voorzien, dan voorspellen wij het einde van het liberalisme binnen vijftien jaar (zie op het ogenblik de afbrokkeling van het liberalisme in onze nabuurlanden!).

Twee grote problemen zijn bij de vorming van zo'n E.L.P. in eerste instantie op te lossen. Ten eerste die van een gemeenschappelijke liberale ideologie en ten tweede die van de politieke praktijk. Dit zal ongetwijfeld de nodige problemen met zich meebrengen. Aan de andere kant is het ook een uitdaging, welke grote voldoening kan schenken!

Derhalve vinden wij het een positief teken aan de wand, dat meerdere jonge liberalen van mening zijn, dat een E.L.P. opgericht dient te worden. Zij zijn zich er allen van bewust, dat deze creatie wellicht tot een scheiding der geesten in de respektievelijke nationale liberale partijen kan leiden. Maar dit risico moeten wij durven nemen!

Wij hopen, dat ook de J.O.V.D. hierin een aantrekkelijke kluit zal zien. Een duidelijke liberale E.E.G.-politiek wordt gewenst, naar onze mening zelfs vereist. Zeker in het licht van een liberale integratie der politieke doelstellingen.

Jim Kloos

Staalconstructies
 voor alle doeleinden
 Speciaalbedrijf voor
 zwaar plaatwerk
 Constructiewerkplaat-
 sen

W. HUIZER n.v.

CAPELLE a/d IJSSEL
 TELEFOON 01804 - 2657

bouwwerken
 heiverken
 pijpleidingen
 zinkers
 grondboringen

VISSER & SMIT'S AANNEMING MIJ NV

PAPENDRECHT TEL. 01850-51044

DEZE CHAUFFEUR LAADT EN LOST IN 4 MINUTEN 21 SECONDEN !!!

Hoe kan dat nou? Smpel! Eén chauffeur, één truck en Van Weelde's wissellaadbakken. 'n Enorme besparing op wachttijd, arbeidsloon verzekering en motorrijtuigenbelasting. Alle wissellaadbakken conform toegestane draagvermogens,

voor elk soort vervoer en in diverse afmetingen. De metalen bodemframes zijn uitgerust met draaibare of inschuifbare steunpoten. Iedere truck voorzien van hydraulische hefinstallatie in vermogens van 5 t/m 15 ton.

CARROSSERIE- EN CONTAINERFABRIEK

PAUL & VAN WEEDELDE N.V.

'S-GRAVENWEG 350 - NIEUWERKERK A/D IJSSEL - TEL. (01803)- 3944 - TELEX 23240

